

İlginç Bir Kadı Sicili: 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi'ne Dair Kayıtlar *A Curious Ottoman Court Register: Registers About The Ottoman-Russian War, 1768-1774*

Fatih BOZKURT*

H. Ahmet ARSLANTÜRK**

Özet

Kadı sicilleri, Osmanlı sosyal tarih çalışmalarının mühim kaynakları arasında yer almaktadır. Ancak, bu makalenin konusunu teşkil eden İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'nin 316 numaralı sicili diğerlerinden tamamen farklı bir muhtevaya sahiptir. Bu sicil, 1768 yılında başlayan Osmanlı-Rus harbinin ilk yılına dair muhtelif kayıtların derlenmesiyle oluşmuştur. Osmanlı ve Rus taraflarının savaş hakkındaki beyannâmeleri, diğer devletlerle diplomatik yazışmaları, Yedikule'de hapsedilmiş Rus elçisinin takrirleri, Osmanlı'nın Rus ordusu hakkında haber kaynakları, Leh müttefikleriyle Osmanlı idarecilerinin münasebetleri, geçmiş döneme ait bazı ahidnâmeler ve savaşla ilgili diğer hususlardaki belgeler, 86 varak uzunluğundaki sicilin içeriğini teşkil etmektedir. Araştırmada sicil hakkında genel bilgilerle birlikte tarafımızca hazırlanan fihriste yer verilerek seçilmiş bazı önemli kayıtlar neşredilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadı Sicili, 1768-1774 Osmanlı Rus Harbi, Lehistan, Osmanlı-Rus İlişkileri.

Abstract

Court registers constitute one of the important sources of the field of Ottoman social history. The registers we analyze in this article -Istanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi, no. 316-, however, differs from others in content; it is a compilation of miscellaneous entries, all belonging to the first year of the Ottoman-Russian War (1768). This register is composed of 86 folios and contains various documents on war and diplomacy. These include Ottoman and Russian official declarations of war, Ottoman diplomatic correspondence with foreign states, memoranda of the Russian ambassador kept in the dungeons Yedikule (Seven Towers), documents on Ottoman military intelligence about the Russian war efforts as well as on relations with the Polish ally, past treaties, and finally, documents concerning the ongoing war. A description of the register will be followed by the index of the entries we have prepared and a selection of entries, which, we deem, illustrate the importance of the register.

Keywords: Court registers, Ottoman-Russian War, 1768-1774, Polish-Lithuanian Commonwealth, Ottoman-Russian Relations.

---

* Dr.- İstanbul

** Yrd. Doç. Dr., Medeniyet Üniversitesi- İstanbul

Giriş

1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi, Osmanlı tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. Osmanlı Devleti'nin yaklaşık otuz yıldır takip ettiği barışçıl dış siyasete son veren savaş, Ruslar karşısında yaşanan ağır mağlubiyetler neticesinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile sona erecektir. Karadeniz'deki hâkimiyetini yitiren ve yüklü savaş tazminatı gibi Rus tarafının taleplerini kabul etmek zorunda kalan Osmanlı Devleti, bu süreci takip eden dönemde bütün enerjisini ve dikkatini öncelikle bu savaşın kayıplarını telafi etme noktasına yoğunlaştıracaktır. Ancak Osmanlı zafiyetini ve Rusya'nın büyük bir güç olduğu gerçeğini ortaya çıkaran savaşın devamında iki devlet açısından askerî ve siyasî dengelerin değişmediği, hatta Rusların Osmanlı varlığını tehdit eden yayılmacı politikasını etkili şekilde devam ettirdiği görülecektir.¹ Bu makalenin konusunu gerek Osmanlı ve Rus tarihi için gerekse Doğu siyaseti açısından mühim neticeleri olan 1768-1774 harbinin ilk yılına ait çeşitli yazışmaları içeren bir kadı sicilinin tanıtımı oluşturmaktadır*.

1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi

Savaş hakkında muhtelif belgelerden oluşan müstakil mecmua niteliğindeki söz konusu sicil, maiyetiyle beraber Yedikule'ye hapsedilen Rus elçisinin 21 Receb [1182] (1 Aralık 1768) tarihli tahririnin tercümesiyle başlıyor olsa da Osmanlıların resmen Rusya'ya savaş ilan ettiği tarihten (8 Ekim 1768) öncesine ait kayıtları da içermektedir. Öneme binaen aşağıda üzerinde durulacak kayıtlardan başka sicilün çeşitli kısımlarındaki belgelerde, Osmanlıların bakışıyla, savaşa götüren süreçleri ve savaş ilanının meşru dayanaklarını görmek mümkündür. Bir bakıma, sicile kaydedilmiş belgelerin bir kısmını Osmanlıların gözüyle savaşın meşru sebeplerini açıklayan kayıtlar olarak değerlendirebiliriz.² Bundan dolayı, sicille ilgili bilgi ve değerlendirmelere geçmeden önce Osmanlı-Rus savaşının nedenleri üzerinde durmak faydalı olacaktır.

II. Katerina'nın tahta geçmesiyle beraber Rus Çarlığı dış siyasette daha aktif bir politika benimsemiştir. Karadeniz ve Doğu Avrupa'da Rus varlığını egemen kılmayı

¹ 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi ve bu dönem Osmanlı siyasi ve askeri tarihi hakkında yapılmış çeşitli çalışmalar ve kaynaklar vardır. Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Osman Köse, **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması (Oluşumu-Tahli-Tatbiki)**, Ankara 2006; Virginia H. Aksan, **Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı: Ahmed Resmî Efendi (1700-1783)**, Çev. Özden Arıkan, İstanbul 1997; Kemal Beydilli, **Büyük Friedrich ve Osmanlılar: XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri**, İstanbul 1985; Joseph von Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, VIII, Yay. Haz. Erol Kılıç ve Mümin Çevik, İstanbul 1992; Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, IV, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005; Johann Wilhelm Zinkeisen, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, V, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2011; Mustafa Nuri Paşa, **Netayic ül-Vukuat: Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi**, III-IV, Sad. Neşet Çağatay, Ankara 1980; Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Mü'rit-Tevârih**, II.A/B, Haz. M. Münir Aktepe, İstanbul 1976; Ahmed Resmî Efendi, **Hulâsâtü'l-İ'tibâr (1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi Tarihçesi)**, Haz. Osman Köksal, Ankara 2011.

* Bu makale ile ilgili çalışmalarımız sırasında yardımlarını esirgemeyen Hacer Topaktaş ve Kahraman Şakul'e teşekkür borçluyuz.

² Savaş ilanından yaklaşık bir ay önce (28 Ağustos 1768) Boğdan Voyvodası tarafından Lehistan'daki Rus ordusunun başkomutanına yazılan mektupta Osmanlı Devleti'nin meseleye yaklaşımını görmek mümkündür: "...Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karâr ile Rusya Devleti beyninde câri ve müstemirr olan musâlaha ve hüsn-i vifâka lâyük ta'birât-ı dostânenizden mahzûz olub fi-mâ-ba'd tarafınızdan ri'âyet ve vikâyet olunmak me'mûliyle tarafımızdan dahi mezîd-i ihtimâm olunacağı bedîhidir." (Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Şer'iyye Sicilleri (bundan sonra KŞS), no.316, vr.3b). Hotin muhafızı olarak görevlendirilen Halil Paşa'nın Rus başkomutanına yazdığı aynı içerikteki bir diğer mektup için bkz. KŞS, no.316, vr.3a-b. Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş ilanının nedenlerini neşrettiği bir beyanname ile diğer devletlere duyurmuştur. Savaş nedeni olarak Osmanlıların üzerinde durduğu önemli hususların başında Rusların antlaşma hükümlerine (1152/1739 Belgrad Antlaşması) aykırı hareket ettikleri iddiası yer almaktadır (KŞS, no.316, vr.21b-22a). Beyanname metni için bkz. Ekler kısmı.

hedefleyen politikanın en başta Osmanlı toprak bütünlüğünü tehlikeye sokacağı ve iki devlet arasında çatışmayı kaçınılmaz kılacağı aşikârdır. Nitekim 1763 yılında Lehistan Kralı III. August'un ölümüyle ortaya çıkan veraset meselesi, Ruslara siyasî hedeflerini gerçekleştirme fırsatı verdiği gibi birkaç yıl içinde Osmanlı-Rus harbine dönüşecek süreci de başlatmıştır. III. August'un yerine tahta kimin oturacağı konusunda Lehliler kendi içinde ikiye ayrılmışlar, diğer taraftan yeni Leh kralının seçimi mevzuu bölge devletlerini ve Avrupa siyasetini yakından ilgilendiren bir niteliğe bürünmüştür.³ Osmanlı Devleti, Lehlilerin serbestçe belirleyecekleri yerli kralı kabul edeceğini Avusturya, Prusya, Fransa ve Rusya devletlerinin elçilerine bildirmiş ve ilgili devletlerin de meseleye bu çerçevede yaklaşmalarını talep etmiştir. Diğer devletlerden farklı olarak müdahaleci bir tavır benimseyen Rusya, askerî birliklerini Lehistan'a sokarak Rus yanlısı Poniatowski'nin 1764 yılında Leh krallığına seçilmesini sağlamıştır. Gelişmeleri kaygıyla takip eden Osmanlılar, Rusların tehlike arzeden politikasının farkında olmakla beraber 1768 yılına kadar çatışmadan uzak, pasif bir politika izlemiştir. Meselenin zamanla çözüleceğini düşünen Osmanlılar, bu süreçte Rus müdahalesine ve yeni krala karşı mücadele eden Katolik Lehlilerin yardım taleplerine de yeterince karşılık vermemiş görülmektedir. Ancak, Rusların Lehistan'daki askerî gücünü gün geçtikçe artırması, Osmanlı hududunda sulha aykırı faaliyetleri ve nihayet Kırım hanlarının haslarından olan Osmanlıların Balta Kasabası'nı tahrip etmeleri gibi bazı yeni gelişmeler Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilan etmesi sonucunu doğurmuştur.⁴

Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 316 Numaralı Şer'iyeye Sicili

Osmanlı-Rus Harbi ile ilgili çeşitli kayıtları ihtiva eden müstakil bir kaynak hüviyetinde olması, makalenin konusunu teşkil eden şer'iyeye sicilinin en önemli özelliğidir. Bütünüyle 1768 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşının ilk yılına dair muhtelif kayıtların derlenmesiyle tanzim edilmiş kadı sicilini bu özelliğinden ötürü *mecmua* olarak tanımlamak mümkündür.⁵ Nispeten hacimli bir belge koleksiyonu olarak tarif edilebilecek mecmua niteliğindeki sicil 86 varaktan oluşmaktadır.⁶ Herhangi bir tahribat ve deformasyona maruz kalmamış görünen sicil, okunaklı ve imla açısından zayıflıklar barındırmayan bir hatla kaleme

³ Jeo-politik konumundan dolayı Lehistan toprakları önceki dönemlerde de çeşitli devletlerin rekabetine sahne olmuştur. Bölge devletlerini yakından ilgilendiren Lehistan ülkesi aynı zamanda Avrupa güçler dengesinin de mühim bir unsuru. Lehlilerin veraset sisteminden ötürü, özellikle taht değişikliklerinde *Lehistan Meselesi* sık sık Avrupa siyasetinin merkezine yerleşebiliyordu. Osmanlı Devleti'nin Lehistan politikası, Boğdan, Erdel ve Eflak'daki varlığını tehlikeye sokacak güçlü bir devletin Lehistan'ı nüfuzu altına almasını önlemek esasına dayanıyordu. Örneğin, II. Selim döneminde komşu devletlerin müdahalesine karşı Leh Krallığı'na Osmanlı tâbii Erdel Voyvodası Bathori (1575-1586)'nin gelmesi sağlanmıştır. Osmanlı politikası, Lehistan'ın taksim edileceği 18. yüzyılın son çeyreğine kadar başarıyla uygulanmıştır. Halil İnalçık, **Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar, Cilt I: Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim**, İstanbul 2009, s.173-175.

⁴ Köse, **age**, s.5-12; Mustafa Nuri Paşa, **age**, s.56-58; Zinkeisen, **age**, s.630-639; Hammer, **age**, s.394 vd.; Jorga, **age**, s.385-387; Aksan, **age**, s.102-103; Salâhattin Tansel, "1768 Seferi Hakkında Bir Araştırma", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, VIII/IV, 1950, s.476 vd.

⁵ Ahmet Öğreten, Osmanlı-Rus Harbi ve bu dönemle ilgili mühim bir kaynak olan Mustafa Kesbî Efendi'nin İbretnümâ-yı Devlet adlı eserini yayınlamıştır (Mustafa Kesbî, İbretnümâ-yı Devlet (Tahlil ve Tenkitli Metin), Haz. Ahmet Öğreten, Ankara 2002). Makalede tetkik ettiğimiz 316 numaralı sicil ile İbretnümâ-yı Devlet'in benzer yönleri bulunmakla beraber ikisinin birbirinden farklı içerikte kaynaklar olduğu görülmektedir. Geniş bir dönemi kapsayan İbretnümâ-yı Devlet'in aksine 316 numaralı sicil, erken tarihli birkaç ahidnâme dışında savaşın ilk yılına ait kayıtlardan derlenmiştir. Savaş hakkında çok daha fazla ve ayrıntılı belgeleri içeren sicil, *harbin mecmuası* niteliğini hak etmektedir. Öğreten, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda *İbretnümâ-yı Devlet* adını taşıyan benzer içerikte bir başka eserin daha bulunduğunu kaydetmektedir (**Age**, s. XXXI).

⁶ Sicilin bazı varakları boştur; bu varaklar şunlardır: 10a-12a, 27b-28a, 32b, 36b, 38a, 43a, 70b-72b, 74b-79a, 83a.

alınmış olup Latin harfleriyle kaydedilmiş az sayıda İtalyanca belgeyi de içermektedir. Tarihsiz belgeler ve kronolojik düzene uymayan bazı kayıtlar göz ardı edildiğinde, mecmuanın genel itibariyle belli bir tarihsel sırayı takip ettiği söylenebilir.⁷ Sicil, Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilan ettiği 8 Ekim tarihini takip eden günlere ait yazışmalarla başlamakta ve Eylül 1769 tarihine kadar devam etmektedir. Fakat dikkatli incelendiğinde önceki yıllara ait bazı ahidnâmelere ve belgelere de yer verildiği görülmektedir.⁸ İlgili antlaşmaların rastgele seçilmediği, 1768 yılında başlayan savaşta Osmanlı tarafının iddialarını ve politikasını desteklemek üzere kaydedildikleri ifade edilebilir. İçerdiği ahidnâmelerden ötürü sicile yakıştırılan *ahidnâme defteri* tanımlaması yanlış olmamakla beraber, bahsi geçen sicilin esas özelliği 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ilk yılında cereyan eden siyasî ve askerî olaylar hakkında bilgi veren mühim bir kaynak olmasıdır.

Dış kapağında “Kısmet ve Beytü'l-mâl - Ahidnâme Defteridir” başlığı bulunan mecmuanın İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi şer'îyye sicilleri arasında yer alması da bir diğer dikkat çekici husustur. Askerî Kassâmlık olarak da bilinen mahkeme sadece mirasla ilgili davalara bakmakta olup görev alanı İstanbul (sur içi), Üsküdar, Eyüp ve Galata'da vefat etmiş askerî zümrenin terekeleri başta olmak üzere miras hukukuyla sınırlıdır.⁹ Dolayısıyla ele aldığımız sicilin muhtevasını oluşturan konularla ilgili mahkemenin az da olsa bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu sicilin ikinci bir örneğini Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'nin sicilleri arasında tespit edemedik; kaldı ki Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle olan siyasî ve askerî ilişkilerine ait yazışmaların kaydının tutulması Osmanlı

⁷ Kronolojik sıraya uymayan belgeler için, başkaları da olmakla beraber, sicilin farklı bölümlerinden üç kaydı örnek olarak zikredebiliriz. Takip eden varaklar sırasıyla Ekim ve Kasım aylarının yazışmalarını içerse de sicildeki ilk belge, Yedikule'de maiyetiyle birlikte hapsedilmiş Rus elçisinin 1 Aralık 1768 tarihli takriridir (KŞS, no.316, vr.1a). Yaklaşık iki varak uzunluğundaki bir diğer belgenin tarihi olmamakla beraber sicildeki birçok kayıttan daha erken tarihli olmalıdır. Rusya ve Prusya elçilerinin birlikte kabul edildiği mükâlemde son siyasî ve askerî gelişmeler ve ülkelerinin politikaları kendilerine sorulmuştur. (KŞS, no.316, vr.18a-19b). Son varakta yer alan iki kayıttan ilki ise, Avusturya (Nemçe) ile Osmanlı arasında 1739 yılında imzalanan Belgrad Antlaşması'nın yirmi yedi yıl geçerli olacağını bildiren 23. maddesinin 17 CA 1160 (27 Mayıs 1747) tarihinde “...ber-devâm ve ber-karâr olmak üzere müceddeden temessükler ahz ü i'tâ olunmuşdur” şeklinde tekrar düzenlendiği bilgisini aktarmaktadır (KŞS, no.316, vr.86b). 1768-1774 savaşında Osmanlı'ya karşı Rusya ile ittifak yapması muhtemel Avusturya'nın tarafsızlığının sağlanması Osmanlı idarecileri için önemliydi. Mecmua şeklindeki sicil tertip edildiğinde dâhil edilen ilgili kaydı bu çerçevede değerlendirmek icap eder. Nitekim sicilin ilk sayfalarında yer alan Nemçe elçisinin 18 Ekim 1768 tarihli takririne göre, elçi verdiği cevapta Avusturya'nın Osmanlı Devleti ile dostluğunun devamına vurgu yaparak kendi devletinin iki tarafa da meylenmeyeceğini ifade etmiştir (KŞS, no.316, vr.2b).

⁸ Bunların ilki, II. Mustafa döneminde Rusya ile yapılan Hicri 1 Ra. 1113 (6 Ağustos 1701) tarihli antlaşmadır. Mecmuada yer verilen bu antlaşma ve diğerlerinden ötürü, kapsadığı zaman aralığını H.1113-1183 olarak kabul etmek mümkündür. Ancak, ilgili ahidnâmeler 1768 yılında başlayan savaşta diplomatik açıdan Osmanlı politikasının tarihsel arka planını açıklamak ve desteklemek üzere kaydedilmiş belgeler olup, savaşın ilk dönemi hakkında birincil elden kaynak olan mecmuanın bu niteliğini değiştirmemektedir.

⁹ Başkentte vefat etmiş askerî sınıf mensuplarının terekeleri mahkeme marifetiyle tahrir ve taksim edilmesi gerektiğinde bu terekeler Rumeli Kazaskerliği'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'nin sorumluluğundaydı. Ancak; ilmiye, seyfiye ve kalemiye zümrelerinden herhangi birine mensup olmadığı halde terekeleri Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'nde tutulmuş İstanbullular da vardır. Tespit edilebildiği kadarıyla en geç 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sur içinde vefat etmiş Müslüman reayanın miras meselelerine de askerî kassâmlık bakıyordu. Bunlardan başka, mahkemenin bir diğer önemli vazifesi *beytü'l-mâl terekeleri* adı verilen miraslarla ilgilidir. Varissiz ölümlerde ya da mevcut varisin terekenin tamamını tek başına hak edemediği durumlarda hazineye intikal edecek miras söz konusu olurdu ki bu tür terekeler beytü'l-mâl terekelerini meydana getirmekteydi. Makalede ele aldığımız sicilin dış kapağındaki “Kısmet ve Beytü'l-mâl” tabiri, bir bakıma kurumun görev alanını ifade etmektedir ve bu başlık mahkemenin diğer sicillerinde de çoğunlukla mevcuttur. Kısmet-i Askeriye Mahkemesi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Fatih Bozkurt, **Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddî Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya 2011, s.109 vd.

mahkemelerinden herhangi birinin görevleri arasında yer almadığı için benzer özellikte bir mahkeme sicilinin ortaya çıkması zayıf bir ihtimaldir.¹⁰

Bulunduğu kurum arşivi bakımından müstesna bir kaynak olan sicilin niçin Kısım-i Askeriye Mahkemesi'nin evrakları arasında yer aldığı sorusunu yanıtlamak zordur. Bu konuda, görebildiğimiz kadarıyla, sicilde herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Rusya'ya savaş ilanı öncesinde başkentte harbe taraftar geniş bir kesimin ve kamuoyunun varlığı bilinmektedir.¹¹ Barışın devamından yana olan idarecilerin görevden uzaklaştırıldığı, Padişah III. Mustafa gibi savaş taraftarı kadroların etkili olduğu dönemde ilmiye sınıfında da benzer bir yapılanma ortaya çıkmış olmalıdır.¹² Veziriazamlıktan alınan Muhsinzâde Mehmed Paşa ile aynı görüşte olan Şeyhülislam Veliüddin Efendi'nin ölümüyle yerine getirilen Pîrîzâde Osman Efendi Ruslara savaş açılması fikrinin önemli savunucularından biriydi ve verdiği fetvalarla savaş kararının meşrulaştırılmasına katkı yapmıştı.¹³ Bu ortamda, 316 numaralı sicilin tutulduğu İstanbul Kısım-i Askeriye Mahkemesi'nin bağlı olduğu Rumeli Kazaskerliği gibi hiyerarşik olarak ilmiye teşkilatının önde gelen kurumun idarecileri arasında da Ruslara savaş açılması fikrini kabul edenlerin etkili olduğu düşünülebilir.¹⁴ Dolayısıyla, somut deliller olmasa da söz konusu sicilin hazırlanması ile üst düzey ilmiye sınıfı mensuplarının savaş hakkındaki görüş ve tavırları arasında bir ilişki bulunduğu varsayılabilir.

Sonuç

1768 yılında başlayan Osmanlı-Rus Harbi ile ilgili sıra dışı bir kadı sicilini konu edinen makalenin amacı, kaynağın önemine dikkat çekerek içeriği hakkında bilgi vermektir. Dolayısıyla, muhtelif içerik ve hacme sahip yaklaşık iki yüz kayıttan oluşan sicile dayalı olarak bu dönemin siyasî ve askerî tarihinin araştırılması ya da Osmanlı dış politikasının irdelenmesi hedeflenmemiştir. Şer'iyeye Sicilleri Toplu Katalogu'nda "Evâmir"¹⁵ sicili,

¹⁰ Bilgin Aydın, hususi mahiyette düzenlenmiş mahkeme sicillerini ele aldığı makalesinde, Şer'iyeye Sicilleri Arşivi'nde ahidnâme ismiyle kayıtlı iki sicil bulunduğunu, ancak bunlardan sadece birinin, Kısım-i Askeriye Mahkemesi'nin 316 numaralı sicili, çeşitli Avrupa devletleriyle yapılan antlaşmalara dair olduğunu, diğerinin ise yenicilerle ilgili olduğunu belirtmektedir (Bilgin Aydın, "Şer'iyeye Sicilleri Arşivi'nde Hususi Mahiyette Düzenlenmiş Siciller ve Meşihat Arşivi'nde Yeni Tasnif Olunan Şer'iyeye Sicilleri", Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı, İstanbul 1995, s.118-119). Akgündüz'ün hazırladığı Şer'iyeye Sicilleri Katalogu'nda 316 numaralı sicilin konusu için *Evâmir*, kapsadığı yıllar için ise H.1113-1183 tarihleri bilgisi verilmektedir (Ahmet Akgündüz, *Şer'iyeye Sicilleri: Mahiyeti, Toplu Katalogu ve Seçme Hükümler*, Cilt I, İstanbul 1988, s.102).

¹¹ Savaş için Osmanlı Devleti'nin yeterli düzeyde hazırlık yapmadığını ve gerekli tedbirleri almadığını düşünen Ahmed Resmî Efendi, sulhun mümkün mertebe devam ettirilmesi görüşündedir. Dönemi için önemli bir kaynak olan eserinde savaş taraftarlarının durumunu şu satırlarla ifade etmiştir: "...*Bunlar tevârihde anlaşılar mevâdd değildir. Otuz seneden berü sulh ü mütâreke müstemirr olmak takribî ile evvelki cengleri görmüş tekellüme kâdir âdem kalmadığından, mevcûd olanlar dahi sakalı değirmende ağartmış, tecrübeden bi-nasib encâm-ı kârî mülâhazadan behresi olmayıp "gün bu gündür" demeye alışmış kurnazlar, seferi seyre gitmek gibi zannedip "ne güçlük var meydânda düşmen yok, muhâsara olunacak kal'a yok. Üç ayda gider, üç ayda geliriz. Li'l-lâhi'l-hamd "asker çok, hazîne çok" diyerek yeleklenip pâdişâhî tergib ve himmetine imdâd eder oldular.*" (Ahmed Resmî Efendi, *age*, s.51-52).

¹² Jorga, *age*, s.387.

¹³ Mustafa Nuri Paşa, *age*, s.57; Hammer, *age*, s.441-442.

¹⁴ Şer'iyeye sicillerin yazılı ilk sayfasının üst kısmında sıklıkla sicilin başlığı bulunur ve bu başlıkta ilgili sicilin tutulduğu dönemde mahkemenin reisi olan kadının kimlik bilgileri aktarıldı. Kısım-i Askeriye Mahkemesi'nin sicillerindeki başlıklarda ise mahkeme reisi olan Kassâm Efendi ve onu görevlendiren Rumeli Kazaskeri'nin isimleri birlikte yer alırdı. 316 numaralı sicilde başlık bulunmamakla beraber, aynı tarihlere ait mahkemenin diğer sicillerindeki başlıklardan es-Seyyid Abdullah Efendi'nin Rumeli Kazaskeri, es-Seyyid Mehmed Efendi'nin ise Askerî Kassâm olduğunu öğreniyoruz (KŞS, no.308, vr.1b; no.310, vr.1b; no.311, vr.1b). Ancak, bu kişilerin, özellikle Rumeli Kazaskeri es-Seyyid Abdullah Efendi'nin, savaş hakkındaki görüşleri ve Şeyhülislam Pîrîzâde Osman Efendi gibi savaş taraftarı olup olmadıkları tarafımızdan kesin olarak tespit edilememiştir.

¹⁵ Akgündüz, *age*, s.102.

muhtemelen sonradan hazırlanmış dış kapağında “*Ahidnâme Defteri*” olarak tanımlanması, asıl vasfı Osmanlı-Rus Harbi'nin ilk yılında meydana gelen diplomatik ve askerî gelişmeleri yansıtan mühim bir kaynak olan sicilin bu özelliğinin fark edilmesini engellemiş olmalıdır.

Şu ana kadar herhangi bir araştırmaya konu olmamış sicilin dikkat çeken birkaç özelliğine değinilebilir. İlk elden vurgulanması gereken, bir nevi *harb mecmuası* kabul edilebilecek kaynağın, Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilân ettiği tarihin hemen öncesinden başlayıp Eylül 1769'a kadar uzanan bir yıllık süreçte savaşla ilgili çeşitli kayıtların derlenmesiyle ortaya çıkmış olduğudur. Söz konusu derlemeye dâhil edilmiş kayıtlar, Osmanlı devlet görevlilerin nazarında hangi gelişmelerin, diplomatik temasların veyahut savaşla alâkalı diğer hususların önemli bulunarak böyle bir mecmuada kaydının ayrıca tutulmasının tercih edildiğini de göstermektedir.

Şer'iyye sicilinin muhtevasını teşkil eden belgeler arasında Avrupa devletlerinin harbin başlangıcında izledikleri siyaset hakkında fikir verenler¹⁶ olduğu gibi, diğer kaynaklarda bahsi geçmeyebilecek yahut ayrıntısı aktarılmamış konulara açıklık getirenler de bulunmaktadır. Örneğin, Avusturya İmparatoru'nun başvekili Kolorado tarafından Osmanlı sadrazamına cevaben gönderilen mektupta, Avusturya elçisince Osmanlı idarecilerine daha önceden ifade edilmiş olan Avusturya Devleti'nin savaşta tarafsız kalma ve Ruslarla bir ittifak yapmama esaslarına dayanan politikası tekrar vurgulanıyordu.¹⁷

Osmanlı idarecileri, Rusya'ya karşı alınan savaş kararını yayınladıkları bir beyanname ile Avrupa devletlerine bildirmişlerdir.¹⁸ Osmanlı Devleti için savaşı zorunlu ve meşru hale getiren gelişmelerin detaylı olarak sıralandığı beyanname metni, incelenen sicildeki önemli ve hacimli belgelerdendir. Yapılan çalışmalarda beyannameden bahsedilmekle beraber, görülebildiği kadarıyla, kısa özetinden¹⁹ başka beyannamenin tam metni neşredilmemiştir. Beyanname konusunda ifade edilmesi gereken, sicilde zikredilen beyanname dışında gerek Ruslar gerekse Osmanlılar tarafından başka beyannamelerin de yayımlanmış olduğudur.²⁰ Bu kayıtlardan hareketle, 18. yüzyılın ikinci yarısında devletlerin beyannameler yoluyla politik iddialarına meşruiyet kazandırma ve diğer devletleri konu hakkında bilgilendirerek uluslararası kamuyounu etkileme girişimlerinin yaygın olduğunu, en azından Osmanlı ve Rusya devletlerinin bu diplomatik usulü tercih ettiklerini ifade edebiliriz.

Sicildeki kayıtların birinden ise Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilânı kararının Çariçe II. Katerina'dan on bir gün saklandığını öğreniyoruz. Önceki yıl Avusturya İmparatorzâdelerine çiçek aşısı yapan doktor, aynı talepte bulunan II. Katerina'ya da olumlu cevap vermiş; ancak, hastalığın hummâsı geçinceye kadar Çariçe'ye kedere veya sevince dair haber verilmemesi şartıyla bu teklifi kabul etmiştir. Belgede kaydedildiğine göre, çiçek hastalığına karşı tedbir alan II. Katerina'nın aşı yaptırdığı dönemde Osmanlı başkentindeki en önemli Rus temsilcisi olan Rusya kapu kethüdası Obreşkov'un maiyetiyle birlikte Yedikule'ye

¹⁶ Sicildeki belgelerin önemli kısmını Avusturya başta olmak üzere çeşitli Avrupa devletleriyle Osmanlı Devleti arasındaki diplomatik yazışmalar teşkil etmektedir. Avusturya, Fransa, Prusya, İngiltere, İsveç, Venedik, Sicilyateyn, Felemenk, Danimarka ve Dubrovnik devletlerinin Osmanlı-Rus Harbi'ne yaklaşımlarını ve politikalarını bu kayıtlardan takip etmek mümkündür.

¹⁷ KŞS, no.316, vr.48a.

¹⁸ Beyannamede devlet isimleri ayrıca zikredilmemiştir; “...*düvel-i etrâf dostlarımızın ma'lûmları olmak için ifâde ve beyân olundu.*” ifadesi, meseleyle ilgili tüm devletlere hitap ettiğine delalet etmektedir. (KŞS, no.316, vr.22a).

¹⁹ T.K.S. Arşivi, No. E.2380/158'den özetleyerek nakleden Nigar Anafarta, **Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) Arasındaki Münasebetlerle İlgili Tarihi Belgeler**, İstanbul, 1979, s.50.

²⁰ Osmanlı sadrazamının Avusturya başvekiline yazdığı mektup da mahsusen Avusturya Devleti'ne verilmiş bir beyanname niteliğinde idi (KŞS, no.316, vr.79b-80b). Rusya Çariçesi II. Katerina'ya ve Rus generali Galiçin'e ait beyannameler için bkz. KŞS, no.316, vr.30b, 31b, 36a, 61a, 66b.

hapsedilmişti Bu gelişmeden Rusya yöneticileri haberdar olmakla beraber mühim bilgiyi Çariçe'ye on bir gün sonra haber vermişlerdir.²¹ İlgili kayıt, Osmanlı Devleti'nin savaş kararından bahsetmese de gerek Obreşkov'un adamlarıyla beraber Yedikule zindanlarına gönderilmesine ve gerekse Ruslarla harbe Osmanlı idarecileri aynı toplantıda karar vermişlerdi.²²

Sonuç olarak İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'nin 316 numaralı sicilinin 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi için kıymetli bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı idarecilerinin gözüyle savaşı hazırlayan sebepleri ve savaşın ilk yılında Osmanlı Devleti'nin diplomatik ve askerî faaliyetlerini söz konusu sicildeki belgelerden takip etmek mümkündür. Osmanlı-Rus harbi ve dönemin askerî ve siyasî tarihi üzerine araştırma yapan akademisyenler için önemli olduğunu düşündüğümüz kaynağın tanıtımı ve kısa bir değerlendirmesi yapılmıştır. Muhtevasına göre tahmin edilmesi zor bir arşiv koleksiyonundan çıkmış sicilin fihristine ve seçilmiş bazı belgelerin neşrine makalenin devamında yer verilmiştir.

KAYNAKÇA

AHMED RESMÎ EFENDİ, **Hulâsatü'l-İ'tibâr (1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi Tarihiçesi)**, Haz. Osman Köksal, Ankara 2011.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, **Şer'îye Sicilleri: Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler**, I, İstanbul 1988.

AKSAN, Virginia H., **Savasta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı: Ahmed Resmi Efendi (1700-1783)**, Çev. Özden Arıkan, İstanbul 1997.

ANAFARTA, Nigâr, **Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) Arasındaki Münasebetlerle İlgili Tarihi Belgeler**, İstanbul 1979.

AYDIN, Bilgin, "Şer'îye Sicilleri Arşivi'nde Hususi Mahiyette Düzenlenmiş Siciller ve Meşihat Arşivi'nde Yeni Tasnif Olunan Şer'îye Sicilleri", **Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı**, İstanbul 1995, s.115-123.

BEYDİLLİ, Kemal, **Büyük Friedrich ve Osmanlılar: XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri**, İstanbul 1985.

BOZKURT, Fatih, **Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddî Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya 2011.

HAMMER, Joseph von, **Büyük Osmanlı Tarihi**, VIII, Yay. Haz. Erol Kılıç ve Mümin Çevik, İstanbul 1992.

İNALCIK, Halil, **Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar, Cilt I: Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim**, İstanbul 2009.

JORGA, Nicolae, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, IV, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005.

KÖSE, Osman, **1774 Küçük Kaynarca Andlaşması (Oluşumu-Tahlili-Tatbiki)**, Ankara 2006.

²¹ KŞS, no.316, vr.46b.

²² KŞS, no.316, vr.80a; Köse, **age**, s.11; Hammer, **age**, s.401-402; Zinkeisen, **age**, s.638-639.

KESBİ MUSTAFA, **İbretnümâ-yı Devlet : (Tahlil ve Tenkitli Metin)**, Haz. Ahmet Öğreten, Ankara 2002.

MUSTAFA NURİ PAŞA, **Netayic Ül-Vukuat: Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi**, III-IV, Sad. Neşet Çağatay, Ankara 1980.

ŞEMDANİZÂDE FINDIKLILI SÜLEYMAN EFENDİ, **Mü'rit-Tevârih**, II.A/B, Haz. M. Münir Aktepe, İstanbul 1976.

TANSEL, Salâhattin, "1768 Seferi Hakkında Bir Araştırma", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, VIII/IV, 1950, s.475-536.

ZINKEISEN, Johann Wilhelm, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, V, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2011.

Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 316 Numaralı Sicilin Fihristi*

1a

Yedi Kule'de mahbûs Rusya kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 21 B [1182].

[Rusya çarîçesinin ikamet edegeldiği kale havalisinde bir siyah bulutun zuhurunu ve rüzgarın ağaç ve binaları tahrib ettiğini haber veren gazete kâğıdına dair]

[Leh müttelikleri Başbuğu Potoski tarafından Osmanlı idarecilerine evvelce gönderilen mektup ve bu mektubun cevabına ve saire dair]

[Leh mütteliklerinin başbuğlarının Rus Çarîçesi'nin Lehistan'daki faaliyet ve baskıları hakkında haber veren arzuhalleri]

1b

[Batı Anadolu, Mora ve Ege adalarındaki iskelelerden zahire ve penbe taşınması ve ticaretin yapılması hususlarında gelen haberler]

Sene-i âtiyye ahkâmı ya'nî mîlâd-ı hazret-i 'Îsâ'nın bin yedi yüz altmış dokuz senesi

2b

İşbu bin yüz seksen iki senesi şehr-i Cemâziye'l-âhirinin altıncısı gününde Nemçe elçisinin verdiği takrirdir.

Danimarka kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 2 C [1182].

3a

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 4 C [1182].

Hâlâ Hotin Muhâfızı sa'âdetlü Halîl Paşa hazretleri taraflarından işbu sene-i mübâreke şehr-i Rebî'ü'l-âhirinin yirmi beşinci günü târîhiyle müverrah Leh memleketi dâhilinde vâki' Vinika nâm kasabada meks üzre olan Rusya askerinin başbuğuna teshîr olunan mektûbun sûreti tercemesidir, fi ( ) C [1182].

3b

---

* Fihrist bölümü bulunmayan 316 numaralı sicilin fihristi oluşturulurken sicildeki kayıtların başlıkları esas alınmıştır. Başlıksız metinler için ise, muhtevasını yansıtabilecek şekilde tarafımızdan hazırlanan başlıklara yer verilmiştir. Başlıkları bize ait olan kayıtların diğerlerinden ayırt edilebilmesi amacıyla bu özelliktekinin *italik* formunda yazımı tercih edilmiştir. Belgelerin tarihleri konusunda da açıklama yapılması lüzumludur. Tarihsiz olanların haricindeki kayıtların büyük kısmında kâtipler gün ve aydan ibaret tarih bilgilerini yazmakla iktifa etmişler, ilgili belgelerin hangi yıl kaleme alındıklarını belirtmemişlerdir. Bu tür tarihi eksik aktarılmış çeşitli belgelerin içeriğinden ve ait olduğu sene açık şekilde yazılmış bazı belgelerden, son olarak geneli itibariyle kronolojik bir düzene sahip sicilin kapsadığı yıllardan hareketle, tarihi eksik verilmiş kayıtların yıl bilgileri tarafımızdan ilave edilmiştir.

Boğdan Voyvodası çakerleri tarafından işbu sene-i mübareke mâh-ı Ağustosunun yirmi sekizinci günü târihiyle müverrah Leh memleketinde Rusya askeri üzerine başbuğ olan Prenc Perozoroyksi[?] nam Rusya ceneraline tesyir olunan mektûbun sûret-i tercemesidir. Fî ( ) C [1182].

4a

Bu def'a Karadağ sükkânı tarafından Bosna Vâlisi sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine arz-ı hâl gûne tahrîr olunan iki kıt'â kâğıdların tercemesidir, fi 7 C [1182].

4b

[*Han hazretlerinin reayasından iki nefer Yahudinin Rikâb-ı hümayuna sundukları arzuhalleri*], Fî 12 C [1182].

Dubrevnik Cumhûru tarafından Âsitâne-i sa'âdetde mukîm konsolos kullarının takrîridir, fi 15 C [1182].

Venedik elçisi dâ'îlerinin takrîri tercemesidir, fi 20 C. sene [1]182.

5a

[*Pрут Nehri üzerinde güzergahı kısaltarak geçiş kolaylığı sağlamak için yeni köprüler inşası hakkında arzuhal*]

Nemçe elçisi dâ'îlerinin takrîri tercemesidir, fi 25 C. sene [1]182.

5b

[*İstanbul'daki Dubrovnik Konsolosu'nun Karacadağ'a dair takdim ettiği haberler*]

Venedik elçisi dâ'îlerinin takrîri tercemesidir, fi 26 C. sene [1]182.

6a

Bu esnâda memâlik-i Avrupa'da ihtilâli mûcib hüdüs eden iki mâddeden mâdde-i evvel Bahr-i Sefid'de vâki' Korsika nâm cezirenin keyfiyyetini mâdde-i sâniyye Yezid[?] ta'bir olunur Katolik mezhebinde olan râhiblerin ahvâllerin beyân zımnında Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir.

6b

Mahbûs Rusya kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 2 B. sene [1]182.

7a

Diğer kâğıda tahrîr olunan husûsun tercemesidir.

[*Nemçe elçisine Bec şehrinden gelen mektubun içeriği hakkında: Lehistan topraklarında Osmanlı müttefiki Leh kuvvetleriyle Rusya kuvvetlerinin çarpışmasına dair söylentiler*]

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânının takrîridir, fi 4 B [1182].

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 4 B [1182].

7b

Şevketlü, kudretlü, azametlü, kerâmetlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin mübârek der-bâr-ı hilâfet-medâr-ı mülûkânelerine takdîm istihâmıyla Kievya Palatini ve Leh müttefiklerinin başbuğu olan Potoski tarafından vürûd eden arz-ı hâlin tercemesidir, fi 7 B [1182].

8a

Hazret-i sadâret-penâhîye takdîm olunan arz-ı hâl yine başbuğu-ı merkûm Potoski tarafından olub ve mefhûmu dahi bâlâda tastîr olunduğu vech üzre bi-'aynihî olduğundan tercemesi terk olunub tarafından zirde ziyâde muharrer olan kelimât terceme olunmuşdur.

Leh müttefiklerinin başbuğu olan Potoski ve Kransinski taraflarından celâdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerine tahrîr olunan mektûbun tercemesidir.

Bu def'a Leh müttefiklerinin başbuğu olan Potocki tarafından istihâm-âmiz mekâtîb ile der-aliyye-i merhamet-medâra vürûd eden Lehlünün takrîridir.

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 8 B [1182].

8b

[Nemçe elçisinin İstanbul'da ikamet ettiği ev ve diğer binalar hakkında], fi 12 B [1182]
Nemçe elçisinin takriri tercemesidir, fi 15 B [1182].
Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı.

9a

Devletlü, inâyetlü sadr-ı a'zam hazretlerine França pâdişâhı Lui tarafından gelen mektûbun tercemesidir, fi 16 B [1182].

Huzûr-ı âsafide França elçisinin takriri tercemesidir, fi 17 B [1182].

Mübârek rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i şehriyârîye França pâdişâhı Lui tarafından vürûd eden nâmenin tercemesidir, fi 17 B [1182].

Huzûr-ı hümâyûnda França elçisinin takrîridir.

9b

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânının takrîridir. Fî ( ) B [1182].

[Vefat eden Leh kralının yerine oğlunu kral tayin etmek için Nemçe Devleti ile diğer Avrupa devletlerinin mukavele yaptığına dair haber hakkında]

Nemçe elçisinin takriri tercemesidir, fi 21 B [1182].

12b

Ahidnâme-i França [104 maddelik antlaşma metnidir.]

18a

Haşmetlü Prusya Kralı Elçisi ve haşmetlü Rusya İmparatoriçesi kapı kethudâsı dostlarımız ile hîn-i mükâlemede olan suâl ve cevâbdır.

20a

Rağbetlü Prusya elçisi dostumuza takrîr-i âlidir.

20b

Taraf-ı hazret-i sadâret-penâhîden rağbetlü Prusya elçisi dostumuza takrîr-i âlidir.

21a

Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Prusya devletine takrîr-i dostânedir.

21b

Beyânnâme

22b

La traduzione del Manifesto. [İtalyanca]

24b

Moskovlu ile Lehlü bin yüz seksen iki senesinde beynerinde ahd ü peymân ve her ne vakit ehadühümânın Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr ile seferi vâki' olur ise bi'l-ittifâk Devlet-i Aliyye üzerine hareket eylemek üzere Devlet-i Aliyye'nin aleyhine akd-i ittifâk ve seksen üç senesi Muharremi'nde ma'an Hotin üzerine hücum ve muhâsarada irtifâk eylediklerine binâ'en Lehlü'nün dahi nakz-ı ahdleri âşikâr olduğundan Lehlü'den Devlet-i Aliyye'ye dost olan ve istîmân edenlere emân verilip mâ'adâsına Moskovlu'ya olan mu'âmele-i şer'iyye misillü mu'âmele olunmak üzere Leh cânibine kavıyyü'l-iktidâr bir vezîr-i Aristo-tedbîrin ta'yîni lâzım geldiğine binâ'en Rumeli Vâlisi Vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin cânib-i mezkûra ser-asker olması zımında otak-ı süreyyâ-nitâk-ı hazret-i serdâr-ı ekremîde ma'kûd olan meclisde vukû' bulan sûret-i meşveret ve suâl ve cevâb ve takrîr-i hazret-i serdâr-ı ekremîdir.

26a

Bin yüz on üç târihinde merhûm Sultân Mustafâ Han hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında vezîr-i a'zam ve serdâr-ı ekrem Hüseyin Paşa vaktinde Moskovlu'ya i'tâ olunan ahidnâme-i hümâyûnun sûretidir.

28b

Rusya devleti asâkir ve ecnâdının alâ vechi'l-icmâl beyân olunan adedi ve harc u masârifini müştemil kâimeye dâir tahrîr.

29b

On dokuz sene mikdârı bundan akdem tahrîr olunan Rusya devleti asâkir ve ecnâdının ale'l-icmâl beyân ve tafsîlidir.

30b

Moskov Çariçesi tarafından geçen mâh-ı Kânûn-ı Sâni'nin dördüncü günü târîhiyle müverrah mufassalan neşr olunan beyânnâmenin tercemesidir.

31b

Çariçe-i mel'ûnenin beyânnamesinde tastîr olunan zikri müstehcen elfâz-ı kabîha bu def'a emr ü fermân buyurulduğuna binâ'en bi-aynihâ tercemeye ictisâr kılındı.

Bu sene-i bâhiru'l-meymenede Moskov keferesi üzerine sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn vukû'u mütehakkık olduğunu müş'ir bundan akdemce cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı devlet-i aliyyeden düvel-i nasârâ taraflarına ba's u irsâl buyurulan beyânnâmeye cevâb olmak üzere bu def'a Moskovlu tarafından neşr olunan kâğidın hulâsası tercemesidir. Fî ( ) Za [1182].

33a

Me'mûren Bosna'ya gidip ve avdet eden Çukadâr-ı âsafî Selîm kullarının takrîridir, fi 8 N [1182].

33b

Eflak Voyvodası tarafından gelen hudûda dâir kâimedir.

36a

Bundan akdem Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr tarafından Rusya elçisi hakkında zuhûr eden mu'âmeleyi hâvî bi'l-cümle Avrupa düveline i'lân ve işâ'at zımında geçen mâh-ı teşrîn-i sâninin on altıncı gününde Rusya Çariçesi tarafından tahrîr ve irsâl olunan beyânnâmesinin tercemesidir.

37a

İngiltere Kralı tarafından elçisi vesâtatiyle gelen nâmesine cevâb olmak üzere kaleme alınan nâme-i hümâyûn-ı hazret-i cihândârînin müsveddesidir, fi 25 Ş [1182].

37b

Nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûn mücibince taraf-ı hazret-i sadr-ı âlîden İngiltere Kralına tahrîr olunacak mektûb.

38b

[İtalyanca] Traduzione della lettera scritta da porte, 12 di Cemâziye'l-âhir 1182 di Egira.
[İtalyanca]

43b

Tarafımızdan Leh Cumhûru dostlarımız cânibine tahrîr olunan mektûbun sûretidir, fi 17 C [1]182

44a

Şevketlü kudretlü azametlü kerametlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin mübârek der-bâr-ı hilâfet-medâr-ı mülûkânelerine takdîm olunmak ümniyesiyle bu def'a Leh müttetiklerinin başbuğları olan Potoski ve Krasinski ve Anton nâm üç nefer Lehlülerin imzâsıyla mûmzâ ve Receb-i şerîfin on dördüncü günü târîhiyle müverrah vürûd eden kâğıdın tercemesidir, fi 3 § [1182].

Hazret-i sadâret-penâhîye takdîm olunmak ümniyesiyle yine mesfûrünün imzâsıyla mûmzâ ve târîh-i merkûm ile müverrah vürûd eden kâğıdın tercemesidir.

44b

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 4 § [1182].

Devletlü inâyetlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerinin nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûn ahzıçün huzûr-ı lâmi' u'n-nûrlarına gelecek França elçisine îrâd buyurulacak nutk-ı âlileridir.

İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi 8 § [1182].

Huzûr-ı âsafîde Şevaliyer de Verzen nâm França elçisinin vedâ' takrîridir, fi 7 § [1182].

45a

Leh müttetiklerinin mareşali olan Polacki'nin geçen mâh-ı Receb-i şerîfin on dördüncü günü târîhiyle müverrah Moskovlu ve tarafgîrleri tarafından Lehlünün müşâhade eylediği zarar ve ziyânı beyân zımnında bu def'a der-i devlet-i aliyyeye Hotin cânibinden tahrîr olunan arz-ı hâlinin tercemesidir, fi 10 § [1182].

45b

[*Yedikule'de mahbûs Moskov Kapıkethudâsı'nın takrîri*]

Hotin'de ikâmet üzere olan Leh müttetiklerinden Estaroset Podoroski nâm Lehlü, celâdetlü han-ı âlî-şân hazretleriyle mülâkât zımnında bu esnâda Hotin'den hareket ve Yaş kasabasına dühûl ve Boğdan voyvodası kullarıyla Hotin mülâkâtında takrîr eylediği mevâddın hulâsası tercemesidir, fi 11 § [1182].

İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi 11 § [1182].

46a

İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi 13 § [1182].

Yedi Kule'de mahbûs Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir. Fî 15 § [1182].

46b

[*Nemçe memleketinde bulunan tabibe çiçek aşısı yaptırmak isteyen Rusya Çariçesi hakkında*]

Bu esnâda İngiltere tercemânı Korta huzûr-ı hazret-i sadr-ı a'zamîye ihzâr olup İngiltere elçisi tarafından çend-rûz mukaddem der-i devlet-aliyyeye tavassutu mutazammın arz ve takdîm olunan takrîrine cevâb olmak üzere cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı veliyyü'n-ni'amânedden nutk buyurulan kelimât-ı münîfenin alâ vecih'l-hulâsa me'âl ve mefhûmudur, fi 19 § [1182].

İngiltere elçisinin mûmzâ takrîri tercemesidir, fi 19 § [1182].

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 20 § [1182].

47a

Bu def'a mübârek rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i cihânânîye takdîm olunmak ümniyesiyle İngiltere kralı Yorgi tarafından vürûd eden nâmenin tercemesidir, fi 21 § [1182].

Hazret-i sadâret-penâhîye takdîm olunmak üzere.

47b

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 28 § [1182].

İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi 2 N [1182].

48a

Bu def'a hazret-i sadaret-penâhîye Nemçe imparatorunun başvekîli Prenc Kolorado tarafından vürûd eden cevâbnâmenin tercemesidir, fi 8 N [1182].

48b

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 8 N [1182].
İsfeç elçisinin takrîri tercemesidir, fi 8 N [1182].
Prusya elçisinin takrîri tercemesidir, fi 8 N [1182].

49a

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi ( ) N [1182].

49b

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi ( ) N [1182].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 15 N [1182].
Nemçe baş tercemânının takrîridir, fi 21 N [1182].

50a

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi ( ) N [1182].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi ( ) N [1182].
İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi ( ) N [1182].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 28 N [1182].

50b

Şevketlü kudretlü azametlü kerâmetlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin mübârek der-bâr-ı hilâfet-medâr-ı mülûkânelerine takdîm olunmak ümniyesiyle bu def'a Leh mütteliklerinin başbuğu olan Potocki ve Krasinski ve Anton nâm üç nefer Lehlülerin imzâlarıyla mûmzâ ve işbu mâh-ı Ramazânü'l-mübârek on birinci günü târîhiyle müverrah Balta nâm mahalden França elçisi vesâtatiyle vürûd eden kâğıdın tercemesidir.

İsfeç elçisinin takrîri tercemesidir, fi ( ) N [1182].

51a

[Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir]
Dîvân-ı hümayûn tercemânı kullarının takrîridir, fi ( ) L [1182].

51b

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 23 L [1182].
[İsfeç elçisinden gelen habere göre Rusya'nın Osmanlı sınırına doğru hareket edeceği ve askeri gücü hakkında]
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 24 L [1182].

52a

Bu def'a pîşgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm zımında Felemenk cumhûrı tarafından vürûd eden mektûbun tercemesidir, fi 2 Za [1182].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 3 Za [1182].
Yedi Kule'de mahbûs Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 3 Za [1182].

52b

İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi 5 Za [1182].
Pîşgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm ümniyesiyle geçen mâh-ı Şubat'ın onuncu günü târîhiyle müverrah Nemçe başvekîli tarafından bu def'a vârid olan mektûbun tercemesidir.

53a

Yedi Kule'de mahbûs Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, Fi 18 Za [1182].

İngiltere elçisinin takrîri tercemesidir, fi 21 Za [1182].
Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 30 Za [1182].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 6 Z [1182].

54a

Felemenk cumhûru maslahat-güzârının takrîri tercemesidir, fi ( ) Z [1182].

54b

Sicilyateyn elçisinin takrîri tercemesidir, fi 7 Z [1182].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 12 Z [1182].

55a

Petroburg cânibinden mâh-ı Şevvâl'in on beşinci günü târîhiyle müverrah França elçisine vürûd eden havâdisin tercemesidir, fi 15 Z [1182].

Geçen mâh-ı Zi'l-ka'detü's-şerîfe'nin yirmi dördüncü günü târîhiyle müverrah Leh müttetiklerinden Polacki tarafından huzûr-ı hazret-i sadâret-penâhiye arz ve takdîm olunmak ümniyesiyle Hotin mukâbilinde vâki' İzvance'den tahrîr olunan mektûbun tercemesidir, fi ( ) Z [1182].

55b

Bu def'a Âsitâne-i Aliyye tarafından ordu-yı hümâyûna vürûd eden bir nefer Lehlünün takrîridir, fi 27 Z [1182].

56a

Âsitâne-i devlet-âşiyânede sa'âdetlü Kâim-makâm paşa hazretlerine bundan akdemce França elçisi tarafından takdîm olunan havâdis takrîrinin sûretidir, fi 9 M. sene [1]183.
Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 11 M [1183].

56b

Pîşgâh-ı hazret-i sadâret-penâhiye arz ve takdîm ümniyesiyle işbu mâh-ı Mayıs'ın birinci günü târîhiyle müverrah Kubat cânibinden meks üzere bulunan Leh müttetiklerinin mareşal ta'bîr olunur Konte Potocki ve Konte Krasinski nâm iki nefer başbuğları taraflarından bu def'a ordu-yı hümâyûna irsâl olunan Leh boyarlarından Françesko Kozohoçki ve Anton Esteremacki nâm iki nefer boyarlar vesâtatiyle vürûd eden memhûr ve mûmzâ mektûbun tercemesidir, fi 11 M [1183].

57a

Altı mevâddı mutazammın memhûr ve mûmzâ diğerkâğıdın tercemesidir.

57b

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 12 M [1183].
Der-aliyyede mukîm Danimarka kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 13 M [1183].
Mahbûs Moskov kapı kethudâsı Abraşkof'un takrîri tercemesidir, fi 13 M [1183].

58a

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 13 M [1183].
Dîvân-ı Hümâyûn, 15 M [1183].
Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 15 M [1183].

58b

Reisü'l-küttâb efendi hazretlerine yine elçi-i mûmâ-ileyhin.
Yine elçi-i mûmâ-ileyhin.

59a

Yine elçi-i mûmâ-ileyhin.

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 16 M [1183].

59b

Dîvân-ı Hümâyûn tercemânı kullarının takrîridir, fi 16 M [1183].

Nemçe elçisi dâ'îlerinin mûmzâ takrîri tercemesidir, fi 19 M [1183].

Bu def'a Rum Vâlisi sa'âdetlü paşa hazretlerine França beğzâdelerinden Şevaliyer de Şatofor tarafından işbu mâh-ı Mayıs'ın yedinci günü târihiyle müverrah tahrîr eylediği mektûbun tercemesidir, fi 21 M [1183].

Yine mersûm Şevaliyer'in diğeri mektûbu tercemesidir.

60a

Bu def'a emr ü fermân buyurulduğu vech üzere Leh müttetiklerinin mareşalleri olan Konte Krasinski ve Konte Potocki'ye dîvân-ı hümâyûn tercemânı kulları tarafından tahrîr olunan Frengî mektûbun tercemesidir, fi 27 M. [11]83.

[İtalyanca]

60b

Leh müttetiklerinin mareşalleri olan Krasinski ve Potocki taraflarından bu def'a ordu-yı hümâyûn cânibine irsâl olunan üç nefer boyarların pîşgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz edecekleri mevâddı muhtevî mareşalleri merkûmun imzâlarıyla mûmzâ yedlerinde mevcûd olan iki kît'a kâğıdların tercemesidir, fi selh-i M [1183].

61a

Leh müttetikleri tarafından bu def'a Kartal'da ordu-yı hümâyûna vürûd eden üç nefer boyarların takrîridir, fi gurre-i S [1183].

Leh memleketine irsâl olunan Moskov keferesi askerinin üzerine çariçe tarafından ceneral ta'yîn olunan Prenc Aleksander Galiçin geçen mâh-ı Martın on dördüncü günü târihiyle müverrah Leh palatinaklarına Kiev nâm mahalden neşr eylediği beyânnâme tercemesidir, fi gurre-i S [1183].

61b

Sicilyateyn elçisinin takrîri tercemesidir, fi gurre-i S [1183].

62a

França tercemânının takdîm eylediği havâdise dâir takrîridir, fi gurre-i S [1183].

Bu esnâda Kubad nâm mahalden ordu-yı hümâyûna vürûd eden Leh müttetiklerinin mareşal ta'bîr olunur başbuğu Konte Potocki tarafından mevâdd-ı âtiyyü'z-zikri ta'ahhüd zımında lisânları üzere verilen mûmzâ ve memhûr kâğıdın tercemesidir, fi 13 S. sene [1]183.

62b

Leh müttetiklerinin başbuğu Potocki tarafından huzûr-ı hazret-i sadâret-penâhîde arz olunacak on bir mâddenin tercemesidir, fi 3 S [1183].

Pîşgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm ümniyesiyle Kubad nâm mahalde meks üzere bulunan Leh müttetiklerinin mareşal ta'bîr olunur başbuğu Konte Krasinski tarafından vürûd eden mektûbun tercemesidir, fi 13 S [1183].

Hâlâ ordu-yı hümâyûnda mevcûd Leh müttetiklerinin başbuğu Konte Potocki'nin takrîri tercemesidir, fi 16 S [1183].

63a

Leh müttetikleri tarafından bu def'a Potocki'ye gelen bir nefer Lehlünün takrîri tercemesidir, fi 19 S [1183].

Lehlü-yi mesfûrdan ahz olunan şukkanın tercemesidir.

[Rus ordusu zabıtlarından olub Osmanlılar tarafından yaralı olarak esir alınan şahsın Rus ordusu hakkında verdiği bilgiler]

Ordu-yı hümâyûnda mevcûd Nemçe baş tercemânı Beyanki[?] kulları tarafından Zemun kumandanına irsâl olunacak mektûbun tercemesidir, fi 20 S [1183].

63b

Bosna Vâlisi vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretleri taraflarından Nemçeliye dâir vürûd eden evrâkın hulâsalarıdır, fi 18 S [1183].

[*Bosna valisi Mehmed Paşa'nın hudutta yapılan askerî amaçlı yeni binalar konusunda Nemçeliye mektup göndermesi*]

Bosna vâlisi müşârün-ileyhin Nemçe memleketine gönderdiği câsûs-ı merkûmun takrîridir.

Turla kapudanı Mehmed Tayyâr kapudan tarafından Bosna câsûslar kethudâsına vürûd eden mektûbun hulâsa gûne sûretidir.

64a

[*Nemçe baş tercemanının Osmanlı ile aralarındaki dostluğa ve Bosna hududunda yapılan askerî amaçlı binalara dair görüşü*], fi 25 S [1183].

Ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûnda mevcûd Nemçe baş tercemânı kullarının takrîridir, fi 27 S [1183].

Nemçe elçisi dâ'îlerinin takrîri tercemesidir, fi 27 S [1183].

64b

Pişgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm olunmak ümniyyesiyle bu def'a Krasınşki tarafından vürûd eden mektûbun tercemesidir, fi 27 S [1183].

65a

Kılâdetlü hân-ı âli-şân hazretleri taraflarından bu esnâda ahz olunup ordu-yı hümâyûn-ı zafer-makrûn vürûd ve huzûr-ı âsafîde istintâk olunan bir nefer Moskov keferesinin takrîridir, fi 27 S [1183].

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 29 S [1183].

Nemçe elçisinin takrîri tercemesidir, fi 29 S [1183].

65b

[*Korsika'da Fransa'nın faaliyetleri, Yeni Papa'nın atanmasıyla ilgili Hıristiyan devletlerin memnuniyeti, Roma İmparatoru'nun İtalya ülkesini seyahat etme isteği, Leh mütteliklerinin Varşova'ya hücum etmeleri ve Leh kralının korkudan şehri terk etme niyetinde olduğu, Rus taraftarı olan yeni Leh kralına karşı Leh mütteliklerinin muhalif beyanname ilanı, Osmanlı ordusu ile Leh mütteliklerinin derûn-ı Leh'deki Rus ordusunu püskürtmeleri, Kardinallerden bazılarının yeni Papanın atanmasıyla ilgili hoşnutsuzlukları, Leh mütteliklerinin Leh kralının emlak ve arazilerine zarar vermeleri dolayısıyla kralın gelirlerinin azalması ve sair hakkında Boğdan voyvodasının yazıcısına gelen frengî kağıtlardan alınan bilgiler*], fi 29 S [1183].

Bu def'a Hotin cânibinde ser-asker Sultân hazretleri tarafından ahz ve huzûr-ı âsafîde istintâk olunan bir nefer Moskov keferesinin takrîridir, fi gurre-i Ra [1183].

66a

Ordu-yı Hümâyûn-ı nusret-makrûnda mevcûd Nemçe baş tercemânı Beyanki kullarının takrîridir, fi 19 Ra [1183].

Bundan mukaddem Hotin Kal'ası'nı muhâsara kasdıyla Galiçin nâm Moskov cenerali la'înin geçen mâh-ı Nisân'ın dokuzuncu günü târihiyle müverrah ba'zı kelîmât-ı dürûğ-âmîz ile Çariçeye tahrîr eylediği kâğıdın tercemesidir, fi 20 Ra [1183].

66b

Bundan akdemce mersûm Galiçin tarafından derûn-ı Leh'e neşr ü işâ'at olunan diğerk beyânâmânenin tercemesidir, fi 20 Ra [1183].

El-ân Hotin Kal'asında mevcûd Mareşal Potocki'nin kal'a-i merkûme derûnundan hurûc ve ordu-yı hümâyûna vürûd eden bir nefer âdemîsinin takrîridir, fi 20 Ra [1183].

67a

Pişgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz u takdîm ümniyyesiyle bu def'a Leh mütteliklerinin mareşali bi'l-cümle Leh müttelikleri tarafından olmak üzere gönderdiği kâğıdın tercemesidir, fi 23 Ra [1183].

[*Sorgulanan bir nefer Moskov keferesinin Hotin havalisindeki Rus ordusunun gücü ve hedefleri hakkında aktardığı bilgiler*]

67b

Ordu-yı hümâyûn-ı zafer-nümûnda mevcûd Nemçe baş tercemânı Beyanki kullarının takrîri tercemesidir, fi 27 Ra [1183].

Ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûnda mevcûd olmak üzere Leh müttelikleri tarafından kapı kethudâsı ta'yîn olunan Kalinecki'nin takrîri tercemesidir, fi 29 Ra [1183].

Âsitâne-i devlet-âşiyânede mukîm olan Danimarka elçisinin hâk-i pâ-yi devletlerine takdîm olunmak ümniyyesiyle bu def'a mahsûs yasakçısıyla ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûna vürûd eden takrîrin tercemesidir, fi 3 R [1183].

Pişgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm ümniyyesiyle Hıristiyan-ı Sâbi' nâm Danimarka kralı tarafından bu esnâda irsâl olunan mektûbun sûreti tercemesidir, fi 3 R [1183].

68a

Ordu-yı Hümâyûn'da mevcûd França baş tercemânının kendi hattıyla muharrer takrîri tercemesidir, fi 4 Ra [1183].

[*Nemçelilerin hudutta aldıkları askerî tedbirlerin Osmanlıya karşı olmadığı ve aralarındaki dostluğun devam ettiğine dair beyanatları hakkında*]

68b

Âkibetü'l-emr Korsika Cezîre'si Françalunun yed-i tağallübüne giriftâr ve Paolo nâm Korsika Generali bu esnâda İngiltere tarafına firâr eylediğini ve işbu mâh-ı Haziranın on birinci gününde Âsitâne-i sa'âdetde mukîm Nemçe elçisi Bronyar hâlik olduğunu bu def'a kendiyeye tahrîr olunduğunu ordu-yı hümâyûnda mevcûd Nemçe baş tercemânı Beyanki kulları takrîr eder.

Ordu-yı hümâyûnda mevcûd İngiltere tercemânının takrîri tercemesidir, fi 4 Ra [1183].

Ordu-yı hümâyûnda mahfûzen mevcûd olan Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 5 Ra [1183].

69a

[*Boğdan Voyvodası tarafından gelen haberler: Varşova şehrine gönderilen Rus elçisiyle Leh kralının mülakatı, Rus elçisinin Leh kralına tahakkümü, İsveç meşveret meclisinin faaliyetleri, İspanya'da son durum ve saire*]

Târîh-i Mesîhî'nin 1768 senesi mâh-ı Mart'ın beşinci gününde Lehlünün cem'iyet-i kübrâsında karâr-dâde olan şürütun tercemesidir, fi 12 Ra [1183].

69b

Pişgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm ümniyyesiyle bu esnâda nehr-i Prut havâlisinde meks üzere olan Leh mütteliklerinin mareşali Krasinski tarafından iki nefer boyarları vesâtatiyle vürûd eden memhûr ve mümzâ kâğıdın tercemesidir, fi 18 Ra [1183].

Sicilyateyn elçisinin takrîri tercemesidir, fi 19 Ra [1183].

70a

Pişgâh-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve takdîm ümniyyesiyle bu esnâda Bonestoref[?] nâm Danimarka Kralının başvekîli tarafından tevârûd eden mektûbun sûreti tercemesidir, fi 3 R [1183].

Mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i cihândâriye arz ve takdîm ümniyyesiyle bu esnâda Hıristiyan-ı Sâbi' nâm Danimarka Kralı tarafından tevârûd eden nâmenin sûreti tercemesidir, fi 3 R [1183].

Ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûnda mevcûd İngiltere tercemânı Korta kullarının takrîri tercemesidir, fî 3 R [1183].

73a

[Leh memleketini işgal etmek için yeni Leh kralını da atayan Rusya'ya karşı Osmanlının tavrı ve Leh müttefikleriyle ortak hareket etmek üzere kaleme alınan tahrirat]

73b

Bundan akdem bâb-ı hazret-i âsafîde ve gayrıda ba'zan tahlîsleri ve ba'zan kat' bahâları için yirmi dokuz nefer üserânın pusulaları França baş tercemânına verilip bu def'a Malta'dan vürûd eden tahrîrâtda on dokuz neferlerinin pusula-i meşrûhalarındır ve kalan on neferi[n] dahi aranmasında meşgûl oldukları ol taraftan tahrîr olunmuştur.

74a

Henüz haberi zuhûr etmeyen üserânın esâmîsidir.

79b-80b

Al Principe Collorado

81a

Hâlâ İbrail muhâfızı sa'âdetlü el-Hâc Halîl Paşa hazretlerine dâir ba'zı keyfiyyâtın sırran Boğdan Voyvodası kulları tarafından tashîhi bundan akdemce fermân buyurulduğuna binâ'en bu def'a voyvoda-i merkûmun irsâl eylediği Rumî kâğıdın hulâsası tercemesidir, fî ( ) N.

Bu def'a Eflak Voyvodası tarafından gelen Rumî kâğıdın tercemesidir.

81b

Kievya Palatini ve Leh müttefiklerinin başbuğu olan Potoski nâm Lehlüye tahrîr olunacak mektûb-ı çâkerinin müsveddesidir.

82a

[İtalyanca]

82b

Taraf-ı hazret-i sadr-ı âlîden Roma İmparatoriçesi başvekîlinden gelen mektûba cevâb olmak üzere tahrîr olunacak mektûbun müsveddesidir.

83b

Devletlü kethudâ beğefendimizin kaydından ihrâc olunmuştur.

Devlet-i aliyye-i ebed-peyvend ve İsfeç devleti beyninde akd olunmak üzere Âsitâne-i sa'âdetde mukîm İsfeç elçilerinin niyâz-mend oldukları tahaffuz-ı ittîfâkın temessüküdür, sene 1152.

84b

Rusya Devleti nakz-ı ahdi izhâr ve âşikâr eylediğini i'lân ve beyân için düvel-i nasârâ taraflarına verilecek beyânnâmenin sûretidir, fî 11 C., sene [1]182

85a

[İtalyanca]

Dâvud Paşa sahrâsında vedâ' zımında nutk olunan takrîrdir, fî 20 Za.

85b

Devletlü inâyetlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerinin mübârek nutk-ı hümâyûnı tefhîmleri sûretidir.

[İtalyanca]

Huzûr-ı hümâyûnda França elçisinin takrîridir.

Huzûr-ı âsafîde França elçisinin vedâ' takrîridir.
Huzûr-ı âsafîye gelecek França elçisine nutk-ı âlîdir.

86a

[İtalyanca]

Tebrik-i sadâret-i uzmâyâ gelen Venedik elçisinin takrîridir.
Frengî lisân üzere cevâbdır.

[İtalyanca]

[Dubrovnik elçisinin yeni Sadrazamı tebriki]

86b

[1152 tarihinde Nemçe ile akd olunan Belgrad Antlaşması'nın 17 Ca. 1160 tarihinde yenilendiği bildirilen bir maddesi hakkında]

[Rusya'nın Lehistan'da yaptığı ahidnameye aykırı faaliyetlerin engelleneceğine dair.]

Seçme Kayıtlar*

[1a]

Yedikule'de mahbûs Rusya kapı kethudâsının takrîri tercemesidir, fi 21 B. [1182]

Bundan akdem Rusya tarafından vürûd eden mekâtîb taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ahz ve derûnlarında otuz bin ruble ta'bir olunur akçelik iki kit'a poliçe kâğıdları mevcûd olup ve kapı kethudâsı mesfûr dahi kemâl-i zarûret üzere olduğundan hâl-i pür-melâline merhameten mârrû'z-zıkr iki kit'a poliçe kâğıdları kendiye i'tâ ve ihsân buyurulmasını ve kâ'ide-i kadîme-i müstahsene üzere cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Devlet-i Aliyye'den düvel-i nasârâ elçilerine ve kapı kethudâlarına ihsân buyurulan ta'yînâtdan mesfûra dahi bu âna dek i'tâ buyurulup lâkin bu esnâda kat' olduğundan bu husûsda dahi inâyet-i aliyyelerine eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olduğunu mahbûs-ı mesfûr tahrîr ve istirhâm eder.

***

[Leh müttefikleri Başbuğu Potoski tarafından Osmanlı idarecilerine evvelce gönderilen mektup ve mektubun cevabına ve saire dair]

Leh müttefiklerinin başbuğu olan Potoski tarafından geçen mâh-ı Eylül'ün yirmi altıncı günü târihiyle müverrah bundan akdemce mahsûs âdemisiyle mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i cihândârîye ve hazret-i sadâret-penâhîye ve sa'âdetlü Dergâh-ı âlî yeniçerileri ağası hazretlerine irsâl olunan Frengî mektûblar emr u fermân buyurulduğu üzere işbu mâh-ı Recebül'ferd'in yedinci gününde terceme olunup hâk-i pâ-yi kimyâ-say-ı veliyyü'n-ni'amânelerine arz u takdîm olunmuşdur bu def'a dahi yine li-ecli'l-ihtiyât mesfûr Potoski tarafından târih-i mezbur ile müverrah devletlü inâyetlü hazret-i sadâret-penâhîye ve ağa-yı mûmâ-ileyh hazretlerine hâlâ Bender yeniçerileri zâbiti ağa bendeleri vesâtatıyla tevârüd edip tercemeleri fermân buyurulan evrâk ber-minvâl-i muharrer mukaddemâ terceme olduğuna üzere bi-aynihâ olup fakat taraflarından der-i devlet-medâra kâğıd tahrîr iktizâ eylediği sûrette Hotin tarafından irsâl eylemeleri için der-i Devlet-i Aliyye'den istîzân ve istirhâm eyledikleri bu def'a evrâk-ı mezkûrede ziyâde tahrîr olduğuna.

***

[Leh müttefiklerinin başbuğlarının Rus Çarîçesi'nin Lehistan'daki faaliyet ve baskıları hakkında haber veren arzuhalleri]

Leh müttefiklerinin başbuğu olan Potoski ve Krasincki ve Mikael ve Baçento nâm dört nefer Leh zâbitânı tarafından geçen mâh-ı Teşrîn-i Evvel'in dokuzuncu günü ya'nî şehri Cemâziye'l-âhir'in sekizinci günü târihiyle müverrah Leh'e tâbi' Dançka şehrinden pâye-i serîr-i a'lâya takdîm olunmak ümmiyesiyle bu def'a vürûd eden arz-ı hâllerinin mefâhîmi mâh-ı Recebül'ferd'in yedinci günü târihiyle yine mesfûr Potoski tarafından mahsûs âdemiyle vürûd edip taraf-ı hazret-i sadâret-penâhîden me'mûriyyetim hasebiyle ba'de't-terceme mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı hazret-i cihândârîye arz olunan evrâkın bi-aynihâ mezâmînine mutâbık ve muvâfık olmakdan nâşî ser-şevket-efser-i hümâyûnu tasdî' den ihtirâzen tercemesi terk olunup arz-ı hâlleri zeylinde ziyâde tahrîr olunan mevâdd terceme birle zîrde tastîr olunmuşdur. Leh memleketinde olan Moskovlu'nun bunca vakitden beri Lehlülere vukû' bulan tasallutlarını inhâ birle tazallum-ı hâl eylediklerinden sonra Moskovlu Leh memleketlerini harâb u yebâb ederek hudûd-ı İslâmiyyeye takarrub ve Boğdanlu ile yek-dil olacaklarından bi'l-ittifâk Hotin nâhiyelerini dahi tahrîb edeceklerini ve Âsitâne-i sa'âdete elçi irsâl ve ba'de'l-vürûd Der-aliyye'de mukîm düvel-i sâire elçileriyle muhâbere birle Lehlü keyfiyyetlerini müş'ir ba'zı tahrîrât irsâl eylemelerine ve mesfûrlar kemâl-i zarûret üzere olduklarından taraf-ı Devlet-i Aliyye'den kendilere ta'yînât ihsân buyurulmasına izin ve ruhsat-ı hümâyûn erzânî buyurulmasını ve Memâlik-i Mahrûse'de olan re'âyâyı Moskovlu ifsâddan hâlî olmadığını ve Todoroki ve Pozoroski nâm iki nefer Moskovlu

* Bu bölümde sicilde kayıtlı bazı mühim belgelerin neşrine yer verilmiştir. 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi'nin ilk yılına ait muhtelif özellikte çok sayıda kaydı içeren mecmua niteliğindeki sicilden seçki yapılırken, mümkün mertebe, savaş ve dönemin siyasî tarihi hakkındakıymetli olduğuna düşündüğümüz belgelere ağırlık verilmiştir. Şüphesiz seçilen ve seçki dışında bırakılanları bütün olarak tetkik edecek bahusus bu alanda uzmanlaşmış tarihçilerin neşredilen kayıtların değerine ilişkin görüşleri daha isabetli olacaktır.

ceneralleri bu def'a Litvanya cânibine ve derûn-ı Leh'e vâfir Moskov askeriyle duhûl birle Devlet-i Aliyye'nin hudûdlarını takarrub edecekleri ve Leh Kralı kendi askerini Moskov askeriyle ittifâk eylemek üzere cebr ve tazyîk eylediği ve Moskov Çarîçesi'nin el-ân Leh memleketinde cârî olan hükûmetine bir vechile tahammül edemediklerini ve ancak şevketlü kudretlü azametlü kerâmetlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin adâlet ve merhametlerine ve şemşîr-i adüvv-tedmîrlerine istinâd ve ilticâen Moskovlu'nun bu gûne eyâdi-i tasallut ve mazarratlarından tahlîse ümîdvâr olduklarını bu def'a vürûd eden arz-ı hâllerinde mesfûrlar tahrîr eylemişlerdir.

***

[6b]

Mahbûs Rusya kapı kethudâsı'nın takrîri tercemesidir. Fî 2 B. sene [1]182

Bu dâ'ileri on sekiz seneden beri Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr ile devletim beyninde cârî olan muvâlât ve musâfât ve hüsn-i hem-civâriyyetin kemâl-i gayret ve ihtimâm birle istihkâm ve istikrârına bezl-i maktûr ve bi'l-husûs devletim tarafından zuhûr eden mekâtûbden vâcibü'l-inhâ olan mevâddı me'mûriyyetim üzere mezîd-i sadâkat ve istikâmet ile alâ vukû'ihî hâk-i pâ-yi devletlerine arz u takdîme müsâra'at eylediğime düvel-i sâire taraflarından Der-aliyye'de mukîm elçiler dahi şehâdet edip bu âna dek hulûs ve sadâkat ile vukû' bulan hizmetim devleteyn beyninde ma'lûm ve pesendide ve bu vechile miyânede merâsim-i muvâlâtın ba'd-ezîn dahi tezâyüd ve temâdîsi me'mûl-i dâ'ileri iken bu def'a Leh'in zuhûr eden keyfiyyât takrîbiyle bâ-irâdeti'llâhi te'âlâ miyânede cârî olan musâfât ve hüsn-i mu'âmele münkâtı' olduğuna binâ'en kâ'ide-i kadîme-i Devlet-i Aliyye üzere bi'l-cümle ma'iyetimde bulunan on sekiz nefer âdemler ile bu dâ'ileri Yedikule'de vaz' ve habs olunup ancak bu dâ'ileri öteden beri etibbâ ve sâirlerin mütevâtiren ma'lûmları olduğu vechile alîlül-mizâc olup el-ân mukîm olduğum mahal gâyet dîk ve muzlim olduğundan mâ'adâ rutûbet-i arz sebebiyle dahi mübtelâ olduğum marazım müştedd olmakdan nâşî bir müddet dahi mahall-i merkûmda ikâmetim lâzım gelir ise helâk olacağım emr-i muhakkak olup ve mâ-tekaddemden beri Dersaadet'de mukîm olan elçiler bu misillü vukû'âtda bir müddet Devlet-i Aliyye tarafından [7a] menzillerinde tevkîf etdirilip ve ba'dehû sebîlleri tahliye ve devletleri tarafına irsâl olunageldiğine binâ'en bu dâ'ileri dahi sinîn-i kesîreden beri Devlet-i Aliyye tarafına sebkât eden hidemât-ı müstakîmânem mukâbelesinde ve bâ'is-i helâkim olacak mertebe rû-nümâ olan iştîdâd-ı marazıma ibtinâ'en li'llâhi te'âlâ bu tarafdan sebîlim tahliye ve Der-aliyye'de ancak menzilimde ikâmet ve ba'dehû İtalya ve Netherland câniblerinden bahren evlâd ve iyâlim ile devletim tarafına azîmet eylememe müsâ'ade-i aliyye erzânî buyurulması recâ ve İngiltere ve Prusya elçilerinin bu dâ'ilerine kefâlet edeceklerine iştibâhım olmağla işbu mes'ûlât-ı âcizâneme müsâ'afe-i seniyye buyurulduğu hâlde menzilimde ikâmet ve rızâ-yı yümn-iktizâ-yı veliyyü'n-ni'amâneye muğâyir mikdâr-ı zerre harekete cesâret etmeyeceğimi ta'ahhüd zımında bu def'a hâk-i pâ-yi devletlerine işbu arz-ı hâlim takdîmine ictisâr olundu deyu diğerkâğıdında tahrîr olunan husûsun tercemesidir.

Bundan akdemce mahsûs ulak ile devletim tarafından dâ'ilerine irsâl ve esnâ-yı râhda ahz olunan evrâkın derûnunda devlete müte'allik olmayan evrâk ve bir mikdâr poliçe kâğıdları mevcûd ise evrâk-ı mezkûre ile ulağ-ı mesfûrun İsmâ'îlî Mustafâ nâm reisî seffinesinde mevcûd bulunup ahz olunan esvâbı dahi ihsân buyurulmasını istid'â ve niyâz eder.

***

[8a]

Leh müttetiklerinin başbuğu olan Potoski ve Kranski taraflarından celâdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerine tahrîr olunan mektûbun tercemesidir.

Bundan vakt-i münâsibde mesned-i hânîde bulunmadıklarından bizler gâyet mütekeddir olup makâm-ı İlhanîyi teşrîflerini cenâb-ı Bârî te'âlâdan istid'â ve temennî eder iken du'âmız karîn-i icâbet olmakdan nâşî bu esnâda yine mesned-i hânîye ku'ûd buyurduklarından gâyet mahzûz olup devâm-ı ömr ve celâdetleri ve umûrlarında mazhar-ı tevfik-i Hudâ-yı mennân olmaları da'avâtında olduklarını ba'de'l-inhâ Rusyalu'nun tasallutundan pâzede-i hasâret olan cumhûrumuz müttetiklerini sıyânet zımında cümle hem-civârlara hayırlu ve nâfi' olan imdâd ve i'ânet-i kerîmâneleri mebzûl buyurulmasını recâ ve niyâz ederiz zirâ Rusyalu'nun bu gûne tağallübâne hareketi ve vilâyetimize

istilâsı mümtedd olmak lâzım gelir ise taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye dahi muzır olacağı muhakkak olduğundan başka Devlet-i Aliyye-i ebediyü'd-devâm ile Lehlü beyninde mün'akid olan uhûd ve mevâsik-i müsâlemenin feshine sâ'î olup bu vechile bida'-ı cedîde ihdâsına ibtidâr eylemiştir deyu.

***

Bu def'a Leh müttetiklerinin başbuğu olan Potocki tarafındanistirhâm-âmîz mekâtib ile Der-aliyye-i merhamet-medâra vürûd eden Lehlü'nün takrîridir.

Bir müddetden beri Leh müttetikleri Rusyalu ile muhârebeye tasaddî eylediklerine binâ'en esnâ-yı muhârebeye katıl olunan vâfir Moskov askerinin yerine Ukrayna tarafından peyderpey müceddeden asker vürûd eylediğinden el-ân derûn-ı memleket-i Leh'de Moskov askeri kesret üzere olduğunu ve Litvanya Dükalığı'nda müttetiklerden vâfir tâife zuhûr eyleyip ve ale'l-husûs Prenc Racivil dahi Moskovlu muhârebe ve mukâteleye tasaddî eylediğini ve Nemçe Devleti Prusya memleketinin hudûduna kendi asâkirini nakl ve tesyîr eylediğinden Prusya Kralı havf ve haşyet üzere olup bir tarafa meyl etmeyeceğini beyânnâmesiyle i'lân eylediğini ve Leh müttetikleri el-ân Hotin nevâhîsinde zarûret ve müzâyaka keşide olduğunu ve Devlet-i Aliyye tarafından kendilere i'ânet buyurulduğu sûret askerini yüz bin nefere iblâğ edeceklerini ve memleket-i Leh'de müstevfâ hinta ve şa'îr ve zehâir-i sâire mevcûd olduğunu ve ricâl-i Leh'den birkaç nefer kimesneler eğerçi zâhir-i hâlde Kral'ın tarafgîrleri olup lâkin onlar dahi hakikatde müttetikler ile yek-dil ve yek-cihet olduklarını ve Leh Cumhûru Âsitâne-i sa'âdetde mukîm França elçisine mesfûru tavsiye zımında bir kıt'a mektûb tahrîr ve mesfûr ile îsâl eylediğini takrîr eder.

***

[18a]

Haşmetlü Prusya Kralı elçisi ve haşmetlü Rusya İmparatoriçesi kapı kethudâsı dostlarımız ile hîn-i mükâlemede olan suâl ve cevâbdır.

Devlet-i Aliyye-i ebediyü'd-devâmın gerek Prusya ve gerek Rusya devletleriyle olan şürût-ı musâfât ve müsâlemeye ri'âyeti kemâlde olup bilâ-mücib hablü'l-metîn şürût-ı musâfâtın inhilâlîne taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ruhsat ve cevâz gösterilmeyeceği dostâne ifâde ve i'lâm olundukda elçi ve kapı kethudâsı mûmâ-ileyhimâ dahi devletlerimizin şürût-ı musâfât ve müsâlemeye ri'âyeti ve beyne'd-devleteyn tehâbb ve tevâddın yevmen fe-yevmen tezâyüd ve efzâyişini mücib hâlâtın istihsâline rağbeti ve ednâ mertebe mugâyir-i şürût-ı musâfât ve mu'âhede ve bu âna gelince arz olunan beyânnâmelerimize münâfî bir hâlet-i reddiyye vâki' olmamasına ve Devlet-i Aliyye'nin hâhiş-i derûn ile hüsn-i teveccühüne ve her hâlde ri'âyet-i hatırına devletlerimizin ihtimâm ve dikkati rütbe-i kemâlde olduğunu üç kat eymân-ı galîza ile yemîn bi'llâh edip mâdâm ki Devlet-i Aliyye tarafından hüsn-i teveccühe mugâyir bir âhar hâlet irâde olunmaya bu mâddeye gerek hâl ve gerek istikbâlde devletleri tarafından bir hareket-i nâ-mülâim vâki' olmamasını tasdîk ve ta'ahhüd ederiz ve mümkün olsa kendi kanımız ile mûmzâ sened i'tâ eder idik deyu takrîr eylediler.

Hân hazretlerinin mukaddemâ tahrîr eylediği Çerâkise ve Kabartay taraflarının ve Dağıstan tarîkinin keyfiyyeti ve tavâif-i Çerâkise'ye Rusyalu'nun tasallutu mâddesi ibtidâ-i emrde dermiyân olunup bu mâddeye cevâbınız nedir deyu suâl olundukda Rusya kapı kethudâsı dahi hîn-i musâlahada iki devlet tarafından ahz ve i'tâ olunan ahidnâme ve hudûdnâmelere mugâyir şimdiye dek bir hâlet vâki' olduğu yokdur ve Rusyalu'nun Kabartalu'ya tasallutu hilâf-ı vâki' ve iki devlet beynine ilkâ-yı fitneye hâhişi olanların ihtirâ'ıdır ve Dağıstan tarîkinin sedd ü bendi ve âmed-şüd edenlerin men' olduğu yokdur ancak Dağıstan ve Lazki ahâlîsinden olup arâz-i Rusya'dan mürûr edenlerden bi'l-cümle düvel ve milel beyninde âdet-i câriyye olduğu üzere nakl eyledikleri emvâl ve eşyâlarından gümrük ve bâc ve geçid akçesi talep olundukda edâda muhâlefet edenlerin mürûrlarına mûmâna'at olunur bu ise yalnız Dağıstan ve Lazki ahâlîsi hakkında cârî olmayıp tavâif-i şettâ haklarında âdet-i câriyye bir keyfiyyet olduğu emr-i bedîhîdir deyu cevâb verdi.

Lehlü'nün şürût-ı serbestiyyetlerini Rusya Devleti ilgâ ve müceddeden kendi irâdeleriyle kânûn ve kâ'ide ihtirâ' eylemek murâd olunur imiş bu ise mukaddem verdiğin beyânnâmede yoğidi. Lehlü'nün şürût-ı serbestiyyetini ilgâ neden iktizâ eyledi deyu suâl olundukda Rusya Devleti'nin i'tinâ ve ihtimâmı

mukaddemâ Der-aliyye'ye arz eylediğim beyânnâmesi iktizâsı üzere ancak Lehlü'nün şürût-ı serbestiyet-i kadîmelerini ikâ' ve ibkâya masrûf olup farazâ bir mâddesini ilgâ kâsd eylese dahi mecmû'-ı cumhûr-ı Leh ve zîr-i destlerinde olan a'yân ve eşhâs da'vâcı olacakları emr-i bedîhidir. Bu mâdde Devlet-i Aliyye'ye vâki'in hilâfî arz olunmuşdur bu vechile ki ez-kadîm Leh Devleti hazînesine me'mûr olan kimesnenin ya'nî defterdârlarının beher sene hesâbları rü'yet ve irâd ve masrafı tahkîk ve temyîz ve askerî tâifesine me'mûr olan baş hatmanın dahi ale'd-devâm mevcûd eylemek vazîfesi olan on iki bin asker-i tâmmü'l-esliha ve müreffehü'l-hâl oldukları beher sene yoklanmak ve sâir bu misillü umûr-ı devlet-i Leh sene başında yoklanarak umûr-ı mezbûreye me'mûr olanların sadâkat üzere hizmeti bilinmek ve nîk ve bed temyîz olan şürût-ı serbestiyet-i kadîme-i cumhûr-ı Leh iken fevt olan kralın otuz seneden beri müddet-i krallığında bu şürûta ri'âyet olunmayıp nizâm-ı devlet-i Leh münhal olup ve bu esnâda Lehiyyü'l-asl kral nasb olduğu sûrette şürût-ı kadîmeye ri'âyet ve beher sene umûr-ı mezbûre yoklanarak nîk ve bed fark ve temyîz olunmak için Cumhûr-ı Leh kırk iki nefer kibâr ve a'yân-ı Leh'i beyenlerinde ta'yîn ve intihâb etmeleriyle bu mâdde şürût-ı serbestiyeti ilgâ ediyorlar deyu şüyû' bulmağa vesîle olmak gerekdir. Bu sûrette mecmû'-ı umûr-ı devlet-i Leh kemâ fi's-sâbık Cumhûr-ı Leh yedinde olup krallara tahsis olunmaz ma'a hâzâ ki bu mâddeyi kralların istiklâlîne vesîledir hayâliyle hakikat-i keyfiyeti bilmeyenler sûret-i aksde ilkâ ediyorlar ve bu keyfiyetden Rusya Devleti'ne ne fâide [18b] hâsıl olmuş olur. Bundan mâ'adâ her sene bir büyük divân ve üç seneden bir kezâlik bir azîm divân tertîb olunup mecmû'-ı umûr-ı devlet-i Leh zikr olunan divânlarda rü'yet ve temşiyet bulmak âdet-i kadime-i devlet-i Leh'den iken fevt olan kralın vaktinde bu âdete ri'âyet olunmayıp mecmû'-ı umûr-ı memleket-i Leh muhtellü'l-nizâm olmağla cedîd nasb olunacak kral bu mâddeyi dahi kabûl ve icrâ eylesini bi'l-cümle Cumhûr-ı leh ittîfâk etmeleriyle bu dahi Leh Cumhuriyeti'nin irâdeleriyle şürût-ı serbestiyetleri üzere nizâm bulacak mâddeden olmağla bu güne nizâmları tertîbi Rusya Devleti'ne isnâd olunacak mevâddan olmadığı zâhirdir deyu Rusya kapı kethudâsı cevâb verdiğinden mâ'adâ Prusya elçisi dahi mâdde be-mâdde tasdik eyledi.

Rusya Devleti Leh Memleketi'ne asker idhâlinin sebep ve illeti nedir deyu suâl olundukda Leh Devleti'nin mecmû'-ı askerîsi baş hatmanın zîr-i hükûmetinde olup fakat altı yüz nefer asker ki lâ-teşbih ve lâ-temsîl haseki makâmında kral sarâyında Cumhûr'un umûrunu rü'yete muhâfız olmağla baş hatmanın zîr-i hükûmetinde olmayıp bu def'a Mayıs'da vâki' olan meşveretde baş hatman Saksonya kralzâdesini krallığa Cumhûr'un intihâb eylemedikleri infî'âliyle rû-gerdân oldukda zîr-i hükûmetinde olan ve kezâlik altı yüz nefer askerini dahi beraber getirip Leh Cumhuriyeti ve kral vekîli askersiz kaldığına binâ'en ve Rusya Devleti öteden beri şürût-ı serbestiyet-i Leh'e zâmin olduğuna ibtinâ'en Rusya Devleti'nden asker istimdâd etmeleriyle tophânesiz ve cebehânesiz altı bin nefer müretteb süvârî ve bin nefer kazak ki mecmû' yedi bin nefer eder asıl Leh memleketine istimdâdlarına binâ'en ta'yîn edip ve asker-i mezbûrun a'mâlini dahi Leh Cumhuriyeti'ne tefvîz eylemiştir bundan ziyâde ferd-i vâhid askerîsi yokdur ve Rusya tarafında olan Litvanya Memleketi ki Leh Memleketi'nin bir sülüsü menzilesindedir yine şürût-ı serbestiyet-i Leh'i muhâfaza için bir mikdâr Rusya askeri dahi ol tarafa gönderilmiştir deyu Rusya kapı kethudâsı takrîr eyledikde Prusya elçisi dahi tasdik eyledi. Rusya askerîsinin hudûd-ı Devlet-i Aliyye'ye karîb olan Kamanîçe'ye gelip Kamanîçe'yi muhâsara kasdında oldukları ve katı vâfir asker dahi geriden yüz kadar top ve humbara ile gelmek üzere olduğu sahîhan Devlet-i Aliyye'ye haber verildi bu ne maslahata mübtenîdir ve kapı kethudâsı bu mâddeyi niçin arz eylemedi deyu suâl olundukda bu mâddeden haberim yokdur ve eğer bunun aslı var ise elbette devletim tarafından tahrîr olunur ve birkaç güne dek ulağımızın gelmesini muntazırım geldikde buna dâir mâdde var ise Der-aliyye'ye arz ederim ve acebâ bu mâddenin aslı var mıdır deyu suâl eyledikde Hotin muhâfızına Rusya ceneralinden gelen mektûb ibrâz olunup Rusya kapı kethudâsı ve Prusya elçisi nazar edip öteden beri Rusyalı tarafından Hotin'e ve Bender'e ve sâir mahallere kâğıd tahrîr olundukda resm-i hattı ve elfâzı Rusya hat ve elfâzı üzere tahrîr olunagelmişken bu mektûb Leh lisânı ve hattı üzere tahrîr ve imzâsı França lisânı ve hattı üzere tasfîr olunması bir hikmete mebnî olmak gerekdir dediklerinde güyâ sâhte midir diyeceksiz deyu suâl olundukda ne sâhte ve ne sahîh diyebiliriz zirâ mechûl bir şeydir kaldı ki eğer sahîh ise Rusya Devleti tarafından Lehlü'ye imdâd olunan askerin a'mâlî Lehlü'ye müfevvez olmağla Rusya askerini Kamanîçe'ye Leh Cumhuriyeti göndermek gerekdir ve Rusya cenerali dahi kurb ve civâr-ı Devlet-i Aliyye'ye gelip iki devlet beyninde musâfât-ı mü'ebbedeye kemâl-i ri'âyet olduğunun bildiğinden kurb ve civârda olan Hotin serhaddinin ahâlîsine bir havf ve vahşet gelmemek kasdına binâ'en arz-ı ihlâs eylesini ihtimâlden ba'îd degildir. Zirâ lâzime-i dostlukda budur ve Rusya askerîsinin

Leh Cumhûru'nun Kamanıçe'ye ta'yîninin sebebi her ne kadar ma'lûmum değil ise dahi Kamanıçe Kal'ası muhâfazasında olan tavâif-i askeriyye ve zâbitânı Leh baş hatmanı zîr-i hükmünde olan askerden ve kendi nasb-gerdesi olduğundan hilâf-ı irâde-i cumhûr ecânibden kral nasbına i'ânet eylesinler ve kral intihâbı husûsuna halel tatarruk eylesine bâ'is olmasınlar hayâlîne binâ'en kal'a-i merkûmede olan zâbitân ve askeriyyeyi dahi Cumhûr'a ittibâ' ettirmek için olması muhtemeldir. Zirâ kal'a-i merkûme misillü Leh Memleketi'nde metîn ve rasîn kal'a olmamağla eğer biraz mahâlifin tahsîn ederler ise umûr-ı Cumhûr'a halel verecekleri emr-i bedîhîdir. Kaldı ki eğer Rusya Devleti tarafından gerek Kamanıçe Kal'ası'na ve gerek Leh arâzisinde bir parmak mikdârı arâzîye tasallut olunmak lâzım [19a] gelse verdiği beyânnâmenin hilâfı hareket etmiş olduğundan başka Devlet-i Aliyye ve Prusya Devleti ve Leh Cumhûruyla nakz-ı ahd ve fesh-i musâlahayı mûcib olur bu ise erbâb-ı akl ve temyîz indinde bir türlü tecvîz olunmayacak mevâddandır ve ma'âzallâhu te'âlâ Rusya Devleti mecmû'-ı düvele beyânnâme vermişken bu âr ve nâmûsu bir türlü kabûl eylemez deyu Rusya kapı kethudâsı takrîr eyledikde kemâl-i hırs ile Prusya elçisi dahi tasdîk eylediğinden mâ'adâ ibtidâ-yı emrde Rusya Devleti'nin hasmı Prusya Kralı olur deyu cevâb verdi.

Ponyatovski nâm Leh kibârının oğlunu Rusya Devleti kral nasb etmek murâd ve cebr eder imiş verilen beyânnâmede cebr olmamak ve Leh Cumhûru'nun bi'l-ittifâk intihâb-gerdeleri Lehiyyü'l-asl olmak şürûtu mukayyed iken sûret-i cebr neden iktizâ eyledi deyu suâl olundukda hâşâ sümme hâşâ Rusya Devleti tarafından bir kimesne iltizâm ve falanı kral nasb edin deyu cebr olduğu yokdur ve bu kral nasbı mâddesi bir keyfiyettir ki kat'â cebr kabûl etmez. Zirâ mecmû'-ı Cumhûr-ı Leh'in ve a'yân ve kibârının bi'l-cümle bilâd ve emsâr ve kasabât ve kurâ ser-gerdelerinin re'y ü ittifâkları bir olmağa muhtâcdır ve bu kimesneler vakt-i meşveretde meydân-ı intihâbda yüz bin neferden ziyâde olur yüz bin nefer âdemi ise irzâ veyâhûd cebr mümkün olmayacağı âşikârdır ve eğer farazâ bir kimesneyi Rusya Devleti iltizâm eylese el-yevm müttefiki bulunan Prusya Kralı râzî olmaz zirâ umûr-ı Cumhûr'a halel verecek mâdde olmak lâzım gelir ve meydân-ı intihâbda olanlara falan şahıs kral olacaktır deyu arz olundukda ba'zıları râzî olmasa kral nasb olunmak mümkün değildir ve eslâfda bu misillü kral intihâbı vâki' oldukda baş hatman bulunanların rû-gerdân oldukları ve âhar devlete ilticâ ve Cumhûr'dan firâr eyledikleri bi'd-defa'ât mesbûkdur kaldı ki Leh Cumhûru kral intihâbı husûsunda ibtidâ-yı emrde iki fırka oldular taraf-ı Devlet-i Aliyye'den iki fırkaya dahi bir sûretde nush ve pendi müştemil kâğıdlar irsâl olundu. Devlet-i Aliyye'nin kelâmını ekseri kabûl edip nasihatle âmil oldular derûnlarında fesâd muzmer olur França Devleti'ne ve Saksonya'ya tâbi' olanlar nush ve pendi kabûl etmeyip rû-gerdân oldular. El-hâletü hâzihî baş hatmanın Macar tarafına firârı ve Prenc Racivil'in Devlet-i Aliyye'ye ilticâsı ve ba'zı hilâf-ı vâki' bu misillü kelâm ilkâ edenlerin murâdı ancak iki devlet beynine münâfese ilkâ ve kendileri uzakdan temâşâ edip ba'dehû islâh-ı beyne mütevassit olmak ve iki devletin nizâ'ıyla kendilere nef' hâsıl olmak kâdına mübtenîdir. Allâhu te'âlâ iki devletin hayrhâhı olmayanları ümîdlerinden mahrûm eyleye deyu gerek Rusya kapı kethudâsı ve gerek Prusya elçisi birbirlerini te'yîd ve tasdîk ederek takrîr eylediler.

Li'llâhi'l-hamd ve'l-menne Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm cümle düvel beyninde mümtâz olmağla Rusya arâzisine ihtiyâcı olmayıp ve kezâlik Rusya Devleti'nin dahi arâzî-i Devlet-i Aliyye'ye tama'ı olmayıp bi-hûde iki tarafdan münâza'a ve mücâdeleyi mûcib bir hâlet olmamağla Rusya Devleti'nin aksâ-yı murâdı ancak devâm ve istikrâr-ı musâfât-ı mü'ebbededir ve bu dâ'î-i Devlet-i Aliyye gerçi Rusya kapı kethudâsı bulundum ancak sâye-i Devlet-i Aliyye'de ıyâl u evlâdım ile kendi vatanımdan ziyâde müsterihu'l-bâl ve ni'am-perverde-i Devlet-i Aliyye olduğumu gereği gibi bilirim eğer Rusya Devleti'nin Devlet-i Aliyye hakkında sû'-i kasdı değil sû'-i zannı olsa kapı kethudâlığını terk eder idim deyu eyman-ı gulâz ile yemîn eylediğinden mâ'adâ ben ve kralım dahi bu mâddeyi tekeffül etmiş olduğumuza binâ'en ben dahi elçiliği terk eder idim deyu Prusya elçisi dahi yemîn ederek takrîr eyledi.

Devlet-i Aliyye'ye Rusya Devleti hakkında ilkâ-yı kelâm-ı nâ-mülâim edenler kimler olduğu teccüs olunsa Cumhûr'un muhâlif tarafında bulunanlardan olduğu zâhir olmağla mahz-ı kizb ve ilkâ-yı erbâb-ı hasede ihâle-i sem'-i i'tibâr iktizâ eylemeyeceği emr-i bedîhîdir.

Prusya Kralı vefât eden birâderinin kızını Saksonya kralzâdesine verip vâfir asker ile imdâd ve Leh kralı nasb eylemek murâd eder imiş vâki' midir deyu Prusya elçisinden suâl olundukda hande edip

ne münâsebeti var evvelâ Prusya kralıyla Saksonya kralzâdesinin mezhepleri muhâlif olup sâniyyen ecnebîden kral nasb olunmasını ta'ahhüd ve Devlet-i Aliyye'ye ve düvel-i sâireye beyânâmeler vermişken nice hilâfına hareket eder eğer hilâfına hareket etmek lâzım gelse mecmû'-ı düvele vesîle-i ta'n ve teşnî' olur. Lâkin bunda bir galat olmak ihtimâli vardır. Prusya kralının veliahdı olan karındaşı oğluna yine kendi akrabâlarından ve hem-mezhebenden Voylefvil[?] Dükası'nın kızını alivermek müzâkeresi sebkat etmekle bu mâddede galat olması muhtemeldir. İşbu mâddeden sâir mâddelerin [19b] dahi kizb olduğu istidlâl olunur deyu elçi-i mûmâ-ileyh takrîr eyledi.

Kamaniçe tarafına gelen Rusya askerinin her ne kadar hudûd-ı Devlet-i Aliyye'ye gelmesi emr-i muhâl ve şürût-ı musâfât ve musâlahaya ri'âyet edecekleri meczûmumuz ise dahi ahâlf-i serhadd elbette vahşeteder ona binâ'en Hotin Kal'ası'na taraf-ı Devlet-i Aliyye'den istihkâm verilmek lâzım gelir denildikde bundan mukaddem Özi Kal'ası'na asker ta'yîn olunduğu devletim tarafına haber verildikde bu misillü hâlât vesîle-i tezâyüd-i muhabbetdir muhabbete binâ'en Devlet-i Aliyye haber verdi deyu mesrûr olmuşlar idi kaldı ki devletimin taraf-ı Devlet-i Aliyye'den her türlü emniyyeti vardır eğer Devlet-i Aliyye serhaddine takviyet verir ise ne be'is vardır ve lâzime-i şân-ı Devlet-i Aliyye'dir ve devletim tarafına ol vechile haber verilir ise izhâr-ı meserret ederler deyu Rusya kapı kethudâsı takrîr eyledi.

França elçisi bir meclisde Lehlü'ye dâir sohbet eder iken Prusya ve Rusya devletleri bir gün evvel Leh kralının nasbına niçin bu makûle hâhiş ve acele ederler mukaddemlerde Leh kralı nasbı ba'zı zamânda on ve on iki sene kadar mümtedd olmuşdur yine böyle mümtedd olsa ne be'is vardır dediğini istimâ' eyledim. Leh Memleketi França Devleti'ne bu'd mesâfesi olmağla vâki' olan kıl ü kâli mühim etmezler ve belki müddet-i medîde kral nasb olunmaması ba'zı güne kıl ü kâl hudûsuna sebep olduğundan kendilere nef' hâsil olur ammâ Devlet-i Aliyye ve Prusya ve Rusya devletleri hem-hudûd olmak hasebiyle bir gün evvel kral intihâb ve nasb olunması düvel-i selâse haklarında mahz-ı haydır deyu Rusya kapı kethudâsı takrîr eyledi.

Rusya Devleti hakkında Devlet-i Aliyye'ye ilkâ olunan ekâzîb ve erâcîf misillü envâ'-ı ekâzîbi müştemil Devlet-i Aliyye hakkında dahi devletlerimize ve husûsan Leh Cumhûru beynine erbâb-ı fitne ilkâ-yı kelâm eylemekden hâlf değillerdir. Lâkin Devlet-i Aliyye'nin harekâtı ve dostluğun devâm ve sebâtı ma'lûm ve meşhûdumuz olmağla ol makûle erbâb-ı nifâkın kelâmılarına devletlerimiz havâle-i sem'-i i'tibâr etmezler ammâ Leh Cumhûru belki i'timâd eyleyeler zirâ Leh Cumhûru'ndan rû-gerdân olup devletlerine hayrhâh olmayan Prenc Racivil'i Devlet-i Aliyye kabûl edip ve Âsitâne-i aliyyede olan kapı kethudâsının eğerci ta'yînâtı kat' olundu lâkin var memleketine git deyu teklîf olunmadı ve Cumhûr'un bilâ-ittifâk Der-aliyye'ye gönderdikleri elçileri kabûl olunmadı ona binâ'en Leh Cumhûru vesveseden hâlf olmaz deyu Prusya elçisi ve Rusya kapı kethudâsı takrîr eylediklerinde Prenc Racivil'i Devlet-i Aliyye ta'yînât verip i'zâz ve ikrâm ile müsâfereten memleketinde ikâmet etdirmedi bir âdem firâr edip Devlet-i Aliyye'nin hudûduna gelmiş düşman dahi tard olunmaz ve husûsan yine gidecek imiş ne be'is var gelmiş yine gider ve kendi geleni tard münâsib değildir ve emânet bir şey bırakacak imiş ma'rifet-i şer'le bıraksın deyu ecnebî mu'âmelesi eyledi kaldı ki ta'yînâtı kat' olunan kapı kethudâsı diler ise gitsin ve diler ise otursun deyu muhtâr kılındı şimdi kendi hâlinde müsâfereten oturan âdeme kalk git demek lâyıf-ı şân-ı mürüvvet değildir ve gelecek elçi husûsu dahi öteden beri Leh elçileri Âsitâne-i sa'âdetde ikâmet edegelmekle şimdi henüz kral mu'ayyen değil iken gelmesi çendân münâsib olmamağla nasb olunacak kral ve Cumhûr'un ittifâklarıyla gönderildikde kabûl olunur ve evvelki elçinin kabûl olunması kral hayâtında iken Leh Memleketi'nden hurûc eylemişdi. Ona binâ'en kabûl olunmuşdu deyu cevâb verildi.

***

[21b]

Beyânname

Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr ile Rusya Devleti beyninde elli iki târîhinde in'ikâd-pezîr olan şürût-ı musâlahâ ve musâfâta cânib-i Devlet-i Seniyye'den mürâ'ât ve Rusyalu her ne kadar zirgâh-ı ihtiyâlden isâle-i âb-ı dek ü desise ederek kurb ve civâr-ı hudûd-ı Devlet-i Aliyye'de kılâ'-ı mûte'addide ihdâs ve mâ fi'z-zamîri olan nefice-i merâmını tebyîn eyledikçe şân-ı vâlâ-nişân-ı Devlet-i Aliyye'ye

şâyân olduğu vech ile bu misillü hilâf-ı şürût-ı dostî harekâtdan keff-i yed eylemek vesîle-i irâha-i re'âyâ-yı tarafeyn ve bâ'is-i tezâyüd-i muhabbet-i cânibeyn olduğunu vakit vakit beyân ile sûret-i dostîde ahidnâme-i hümâyûnun mazmûnuna tatbîk ile ifâde eyledikde sûret-i vâkı'aya mugâyir kapı kethudâsının verdiği takrîrler ile Devlet-i Aliyye'yi iğfâlini kasd edip ammâ Devlet-i Aliyye ise gafletden ârî ve berî iken şürût-ı dostîde sâbit-kadem ve râsih-dem olduğumu Moskovlu ve sâir dostlukda devâm üzere olan düvel-i etrâf dostlarımıza beyân için gâfilâne iğmâz ve kendi amelleri olan habl-i hiyel ve fitneye kendi ayaklarına dâm olur deyu mu'âmele bi'l-mücâmelede sâbit ve üstüvâr olup hıfz ve vikâyet-i ser-rişte-i dostîde tecvîz-i kusûr etmeyip kemâ yenbağî şürût-ı musâfâtın icrâ ve ifâsına ihtimâm eylemişken Rusya Devleti mugâyir-i şürût-ı musâfât ne gûne hareket-i nâ-ber-câya tasaddî eylediği cümlelerin ma'lûmudur. Bundan başka Leh Kralı Agustus-ı Sâlis vefât eyledikde zamân iddi'âsıyla hudûd-ı serhaddât ve re'âyâ-yı Devlet-i Aliyye'ye envâ'-ı mazarratı müstelzim ve nizâm-ı umûr-ı memâlik-i saltanat-ı seniyyeyi muhil ve mu'âdâtı mûcib olduğu bi'd-defa'ât mücerreb ve kadîm ahidnâmelerde men'î mastûr ve mukayyed olan Leh Memleketi'ne asker idhâl ve yevmen fe-yevmen nizâm-ı umûr-ı memâlik ve Cumhûr-ı Leh'i tahsîl bahânesiyle memleket-i Leh'de tevfir-i asker ve mühimmat ve zehâir eylediğinden mâ'adâ şürût-ı serbestiyyet-i Leh'i desîse ile tebdîl ve Cumhûr-ı Leh'i taziyik ve asker kuvvetiyle Ponyatovski'nin oğlunu kral nasb ve Rusya tarafgîrlerine takviyet ve sâir cumhûra îsâl-i envâ'-ı mazarrat ve hasâret ve tedricen kesr-i bâzû-yı kuvvetlerini mûcib olur hâlâta tasaddî birle şürût-ı serbestiyyet-i Leh'i cebren ilgâ ve Cumhûr-ı Leh'in şürût-ı serbestiyyet gayretkeşi olanlarını derûn-ı memleket-i Leh'den ihrâc ve emvâl ve eşyâların zabt ve hân mân-ı kadîmlerin harâb ve muhâlefet eden aceze ve zu'afâ-yı re'âyâyı katl-i âmm ederek gayretkeşân-ı Cumhûr-ı Leh etrâfa müteferrik ve perişan ve mâ'adâsı makhûran ve mecburen yed-i tasallut-ı Rusyalu'da esîr misillü kalıp Moskovlu'ya teba'iyyet etmeleriyle Rusyalu'nun mümkin-i zamîri olan sû'-i kasdı icrâ için top ve cebehâne ile hudûd-ı Devlet-i Aliyye'ye asker idhâl ve Balta'yı ve Fraşkova nâm karyeyi tahrîb ve birkaç bin ehl-i İslâmı şehîd ve bu vechile nakz-ı ahd ârını irtikâb eylediği zâhir ve âşikâr olduğuna binâ'en verilen fetvâ-yı şerîfe mûcibince üzerine sefer-i hümâyûn muhakkak olduğu bundan mukaddem bi'l-cümle düvel-i etrâf dostlarımızın tafsîlen ma'lûmları olduğundan mâ'adâ keyfiyyet nakz-ı ahdî icmâlen beyânnâmeler neşriyle ifâde olduğundan gayri sâbıkâ iklim-i Kırım hânı olan merhûm Kırım Giray Hân Moskov Memleketi'ne çapul etmeğe der-bâr-ı hilâfet-karârdan me'zûn olup Bender tarafına vürûdunda Rusya ve Leh memleketlerine çapul ve akın eylemeğe bi'd-defa'ât izin ve ruhsat talep eylemişken Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr ile Leh Cumhûru beyninde Karloviçe (Karlofça) nâm mahalde mün'akid olan şürût-ı musâfâta mugâyir Cumhûr-ı Leh taraflarından bir hâlet-i gayr-ı me'mûle zuhûr etmediğine binâ'en her hâlde Devlet-i Aliyye'nin himâyet ve sıyânetlerinde olmalarıyla bir türlü Leh Memleketi'ne ayak basmamak üzere merhûm Kırım Giray Hân'a tenbîh ve sâir serhaddâtda olan muhâfızın ve zâbitâna dahi Lehlü'ye îsâl-i hasârdan mücânebet eylemeleri husûsu evâmir-i aliyye ile te'kid olunup bu vechile Leh Memleketi ve Cumhûr ve re'âyâsı himâyet ve sıyânet olunmaktan nâşî Cumhûr-ı mûmâ-ileyhim dahi Devlet-i Aliyye'nin kendi haklarında bu gûne mebzûl olan sıyânet ve himâyetini derk ve iz'ân birle Karloviçe Musâlahası'na ri'âyet ve fesh-i sulhdan ictinâb ederler deyu zann olunur iken bu def'a a'dâ-yı dîn ü Devlet-i Aliyye olan Moskovlu Leh derûnunda taburunu tertîb ve zehâirini tanzîm ve asâkirini tesmîn ve meslek-i hîle ve hud'aya sülûk ve öteden beri Moskovlu askerîsinin derûn-ı memleket-i Leh'de müddet-i medîde ikâmet eylemesinin Devlet-i Aliyye hudûd ve serhaddâtına vukû'u melhûz olan mazarratı hârice çıkarıp bî-vakt bağıteten Hotin Kal'ası üzerine hücum ve muhâsara eyledikde avn ü inâyet-i cenâb-ı Müntakim ve Kahhâr ile asker-i İslâm mansûr u muzaffer ve Moskovlu makhûr u müdemmer olup ancak Hotin üzerine gelen Moskov taburunun sülüsânı Lehlü ve sülüsü Moskovlu olduğu ve Lehlü'den ba'zıları kendi rızâlarıyla ve ba'zıları dahi cebren Moskovlu'ya teba'iyyet eyledikleri serhaddlü taraflarından vürûd eden arz ve mahzarlardan ve kendilerden ahz olunan üserâ dillerin takrîrlerinden ve Leh müttefiklerinden ba'zılarının ihbârlarından müstebân oldukda Lehlü'nün bu gûne Moskovlu'ya teba'iyyeti ve Hotin üzerine gelen tabur-ı makhûrun sülüsânı Lehlü olması neden iktizâ eylediği taharrî olundukda bundan iki sene mukaddem Moskovlu ile [22a] Lehlü beyninde Karloviçe Musâlahası'na mugâyir bu vechile teccid-i uhûd-ı kadîme eylemişler ki her ne vakit Devlet-i Aliyye ile Moskovlu beyninde muhârebe vâki' olur ise Lehlü dahi ma'an muhârebe eylemek ve kezâlik Devlet-i Seniyye'nin Lehlü ile mukâtelesi vâki' olur ise Moskovlu ma'an muhârebe eylemek üzere tarafeynden sened ahz ve i'tâ olduğunda Devlet-i Aliyye'ye ilticâ eden Potocki ve Krasinski nâm mu'teberân-ı Cumhûr-ı Leh'in takrîrlerinden münfehim olduğundan mâ'adâ hâlâ ordu-yı hümâyûnda

resm-i kadîm-i Devlet-i Aliyye üzere mahfûzan mevcûd olan Rusya kapı kethudâsı Abraşkof'dan bu keyfiyyet isti'lâm olundukda ol dahi kendi hat ve imzâsıyla mümzâ takrîriyle bu keyfiyyeti tasdik edip bu sûretde Leh Cumhûru dahi ba'zan tav'an ve ba'zan makhûran oldukları hâlde cebren fesh-i sulh edip Karloviçe Musâlahası'nı nakz eyledikleri aklen ve naklen ve müşâhedeten zâhir u âşikâr olmağla bu takdirce Devlet-i Aliyye dâimâ şürût-ı dostî ve musâfâta ri'âyet ve hem-civâr bulunan Lehlü'yi îsâl-i mazâr u hasârdan sıyânet ve vikâyet ve müddet-i kesîreden beri Moskovlu'nun sû'-i hareketini müşâhede eyledikce muhâfaza-i silm ve musâfât ve re'âyâ-yı tarafeyni pâzede-i hasâr olmakdan ihtirâzen iğmâz ile mu'âmele eder iken bu ni'met-i cezîlenin şükürünü bilmeyip bu gûne hiyel ü huda' ve dek ü desîseyi irtikâb ve adâvetlerini izhâr etmeleriyle ol misillü a'dânın buldukları mahalde i'dâm ve izâleleri için muhârebe ve katl eylemek husûsunda mecbûr ve min külli'l-vücûh bu bâbda Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr dahi ma'zûr olduğundan mâ'adâ nakz-ı ahd eylemekde Lehlü dahi Moskovlu misillü olduğunu ve şer'an onlar ile dahi muhârebe ve mukâtele iktizâ eylediğini nâtik verilen fetâvâ-yı şerîfe müciblerince Moskovlu'ya ne vechile mu'âmele olunmak iktizâ eder ise Moskovlu ile ittifâk edip asker-i İslâmın üzerine hücum ve muhârebe eden Lehlü'ye dahi ol vechile mu'âmele olunmak iktizâ eylediğinden başka Leh Cumhûru'nun gran mareşalleri olan Krasinski ve Potocki Leh Memleketi'ne asker-i İslâmın duhûl ve Moskovlu ve onlara tâbi' olanları ihrâc ve i'dâm eylemek için istid'â ve istihâm ile mûmâ-ileyh Potocki ordu-yı hümâyûna gelip asâleten ve vekâleten memhûr sened i'tâ eylediklerine ibtinâ'en Leh derûnına asker idhâl ve mevcûd bulunan Moskovlu ve onlara teba'iyet eden Lehlüler ile mukâtele ve muhârebe ve düşmanımızdan ahz-ı intikâm eylemek hâcet mess eylediği edille ve berâhîn-i akliyye ile dahi kâffe-i zevî'l-ukûle vâzih ve âşikâr olmağla mükemmel top ve cebehâne ile ordu tertîb ve asâkir-i vâfire ile Leh derûnuna ser-asker irsâl ve Moskovluları ve onlara tâbi' olup muhârebe eden Lehlüleri tedmîr ve tenkîl eylemek ve istîmân eden ve dost olan Lehlülere îsâl-i hasâr olunmamak üzere tenbîh olunduğu düvel-i etrâf dostlarımızın ma'lûmları olmak için ifâde ve beyân olundu.

***

[24b]

Moskovlu ile Lehlü bin yüz seksen iki senesinde beynlerinde ahd ü peymân ve her ne vakit ehaduhümânın Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr ile seferi vâki' olur ise bi'l-ittifâk Devlet-i Aliyye üzerine hareket eylemek üzere Devlet-i Aliyye'nin aleyhine akd-i ittifâk ve seksen üç senesi Muharremi'nde ma'an Hotin üzerine hücum ve muhâsarada irtifâk eylediklerine binâ'en Lehlü'nün dahi nakz-ı ahdları âşikâr olduğundan Lehlü'den Devlet-i Aliyye'ye dost olan ve istîmân edenlere emân verilip mâ'adâsına Moskovlu'ya olan mu'âmele-i şer'iyye misillü mu'âmele olunmak üzere Leh cânibine kaviyyü'l-iktidâr bir vezîr-i Aristo-tedbîrin ta'yîni lâzım geldiğine binâ'en Rumeli Vâlisi Vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin cânib-i mezkûra ser-asker olması zımnında otak-ı süreyyâ-nitâk-ı hazret-i serdâr-ı ekremîde ma'kûd olan meclisde vukû' bulan sûret-i meşveret ve suâl ve cevâb ve takrîr-i hazret-i serdâr-ı ekremîdir.

Sene selâse ve semânîn ve mi'ete ve elf Saferü'l-hayrî'nın dokuzuncu günü dâhil-i memleket-i Boğdan'da vâki' Handepesi mazreb-i hıyâm-ı nusret-encâm-ı cenâb-ı hazret-i serdâr-ı a'zamî olup Rumeli Vâlisi ve Hotin Ser-askeri Vezîr Mehmed paşa kullarına mukaddemce irsâl-i peyâm olduğuna binâ'en mâh-ı mezbûrun muntasıfı yevm-i sülâsâda ordu-yı hümâyûna vusûl ve otağ-ı çâkeriye mevsûl olup icrâ-yı resm-i âdî ve ifâ-yı hâtır-sâzî ile istîrâhat için ihzâr olunan haymesine azîmet ve ferdâsı müşârun-ileyh ve Sivas Vâlisi Vezîr Ali Paşa kulları ve ordu kâdîsı efendi dâ'îleri mevcûd bulunan mîr-i mîrân ve yeniçeri ağası ve sipâh ve silahdâr ve sâir ocak ağaları ve kethudâ bey ve defterdâr efendi ve reisü'l-küttâb efendi ve nişâncı ve defter emîni efendiler ve sâir ricâl-i Devlet-i Aliyye-i sadâkat-nişân kulları otağ-ı muhlisîye da'vet ve tarh-ı encûmen-i meşveret ve Moskovlu'nun Hotin Kal'ası üzerine hücum ve muhâsarası ve tabur-ı makhûrunun sülûsü Moskovlu ve sülûsânı Lehlü olup muktezâ-yı şer'-i kavîm üzere Moskovlu'ya ne vechile mu'âmele olunmak iktizâ eder ise Lehlü'ye dahi ol vechile mu'âmele olunmak icâb eylediğini dermiyân ve verilen üç kıt'a fetâvâ-yı şerîfe ve düvel-i etrâfa bu keyfiyyeti beyân ve Leh derûnuna asker irsâli neden iktizâ eylediğini tasrîh ve ayân zımnında neşr olunmak üzere kaleme alınan beyânnâme meclis-i mezkûrda feth ü kırâ'et ve mezâmîn-i münîfeleri huzzâr-ı meclise tefhim ve işâ'at olunduktan sonra iki seneden beri Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-

istimrârın ezyâl-i şefkat ve inâyetine teşebbüs ve tevessül ile Bender cânibinde meks ü ikâmet üzere olan Leh müttetiklerinden Potocki mukaddemce ordu-yı hümâyûnda mevcûd bulunmak hasebiyle ol dahi altı nefer müşâverecisi ile ihzâr ve França ve Nemçe ve İngiltere ve Venedik tercemanları dahi getirdilip cümle mahzarında mûmâ-ileyh Potocki'ye şu vechile hitâb olundu ki; Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr ile Leh Cumhûru beyninde yüz on bir târihinde in'ikâd-pezîr olan musâlaha ve musâfâta Devlet-i Aliyye ri'âyet ve Leh Cumhûru'nu ve re'âyâ ve memleketini himâyet ve sıyânet etmişken ve Moskov üzerine sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn muhakkak oldukda mücerred Lehlüleri sıyânet için sâbıkâ iklîm-i Kırım hânı olan merhûm Kırım Giray Hân'a her ne kadar Leh memleketine duhûl talebinde oldu ise bir türlü ruhsat ve cevâz gösterilmeyip Yeni Sırb'da Moskov memleketine doğru Elensart[?] ve Engelhort[?] semtlerine çapul ve akın etdirilip bu vechile Cumhûr-ı Leh ve memleketleri muhâfaza ve vikâye olunmuşiken Moskov keferesi Hotin üzerine hücum ve muhâsara eyledikde avn ü inâyet-i Bârî ve kuvvet-i kâhire-i hazret-i şehriyârî ile tabur-ı makhûru münhezim ve meksûr ve melâ'în-i dûzah-mekîn avd ve firâra mecbûr olup ancak Lehlü'den ba'zıları bi't-tav' ve'r-rızâ teba'iyet ve ba'zıları dahi kerhen ve cebren mutâva'at ile tabur-ı mersûmun sülüsânından ziyâdesi Lehlü ve sülüsü mertebesi Moskovlu olarak ehl-i İslâm üzerine hücum ve muhârebelerinden Lehlü'nün dahi zamîrlerinde olan adâvetlerini izhâra berâ'at-ı istihlâl ve iki sene mukaddem Devlet-i Aliyye'nin aleyhine akd-i ittifâk mâddeleri Moskovlu misillü düşman-ı dîn ü devlet olduklarına dâil ve bu vechile Karloviçe Musâlahası'nı fesh ve ilgâ eyledikleri istidlâl olduğuna binâ'en ve verilen fetâvâ-yı şerîfe müciblerince Leh derûnuna mükemmel top ve cebehâne ve külliyyetlü asâkir-i nusret-meâsir ile Rumeli Vâlîsi Mehmed Paşa ser-asker ta'yîn kılınacağı mûmâ-ileyh Potocki'ye ifâde ve mukaddemce ta'ahhüd eylediği vech üzere ser-asker-i müşârun-ileyh ile ma'an Leh derûnuna azîmet ve Leh müttetiklerinden Devlet-i Aliyye'ye dost olanlar ayrılıp istîmân ederler ise kendileri emân verileceği ve ol misillülerin emlâk ve emvâl ve evlâd ve iyâllerine ta'arruz olunmayıp himâyet ve sıyânetlerine sa'y olunacağı lede't-tefhîm mûmâ-ileyh dahi şu vechile bast-ı istirhâm eyledi ki iki sene mukaddem Moskovlu'nun tasallut ve tazyî'inden Devlet-i Aliyye'nin sâyesine biz ve sâirleri ilticâ eyledik ve her hâlde merhamet-i Devlet-i Aliyye'ye muhtâcız ve müşârun-ileyh ile bi-mennihi te'âlâ Leh derûnuna duhûl ve Moskovlu ve onlara tâbi' olan Lehlülere ma'an havâle-i seyf-i meslûl edeceğimizden başka altmış bin asker-i İslâma vefâ edecek zahîreyi tedârük ve hidmet ederim ancak Karloviçe Musâlahası'nın şürût ve kuyûdu üzere Leh Cumhûru'nun her hâlde himâyet ve sıyânetlerini ve şürût-ı serbestiyyet-i Leh'in ibkâ ve tanzimini vekâlet ve asâletim hasebiyle recâ ve istid'â ederim deyu hatm-i kelâm eyledikde kulları dahi şu vechile bast-ı makâl eyledim ki Leh Cumhûriyyeti ile Moskovlu beyninde iki sene mukaddem Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârın aleyhine akd-i ittifâk ve ta'ahhüd ve irtifâkları ve bu def'a [25a] Moskovlu ile Lehlü'nün mahlûtan Hotin üzerine hücum ve muhârebede vifâkları her ne kadar kerhen ve cebren ise dahi şer'an ve aklen Karloviçe Musâlahası'nı fesh ve ilgâ etmekle bundan sonra Karloviçe Musâlahası'nı da'vâ ve da'vâ-yı bilâ-delîldir ve belki bâtıldır fimâ-ba'd Karloviçe Musâlahası ber-taraf olduğuna binâ'en Devlet-i Aliyye askerîsini Leh derûnuna tesyîr ve bi'l-cümle Lehlüleri katl ve tedmîr ve emvâl ve eşyâların iğtisâb ve iyâl u evlâdların seby ve istirkâk ile ahz-ı sâr ve intikâma sa'y ve ikbâb eylemek farz oldu kaldı ki gerek hudûd-ı Devlet-i Aliyye'ye ve gerek Macar ve sâir etrâf müteferrik olan Lehlüler matrûd kabîlindedir. Karloviçe Musâlahası'nı iddî'aya salâhiyyetleri mün'adim ve Cumhûr ile mün'akid olan rişte-i musâlaha mecmû'unun ittifâk ve ittihâdıyla mazbût-ı münîrim olmağla bu sûretde yalnız içlerinden makhûran ve mecbûren Leh memleketinden firâr ve hudûd-ı Devlet-i Aliyye'ye istîmân ve ilticâ ve mahâll-i sâirede karâr ve ihtimâ edenlerin musâlaha-i ûlâyı da'vâya liyâkatleri olmadığından başka Devlet-i Aliyye Lehlü'nün şürût-ı serbestiyyetlerine nâzır olmadığı misillü himâyet ve sıyânetlerine dahi zâmin değildir ve şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü azametlü veliyyü'n-ni'metim pâdişâh-ı âlî-tebâr ve şehinşâh-ı gerdûn-iktidâr efendim hazretleri rûy-i zemînin İskender-i cihângiri ve cümle pâdişâhların pâdişâh ve şehriyârî ve harekât ve sekenâtı dahi İskenderânedir ve Potocki'nin ve sâir Cumhûr-ı Leh'den dostluk da'vâ edenlerin müzâheret ve i'ânetlerine ihtiyâcı yoktur. Ser-asker-i müşârun-ileyhin ma'iyetinde sen dahi olmaz isen hiç mâni' değildir doğru memleket-i Leh'e duhûl ve avn ü inâyet-i Bârî ile gerek Moskovlu ve gerek Lehlü her kim olur ise olsun a'dâmızı tedmîr ve istîsâldede bir türlü i'ânet istemeziz. Lâkin muktezâ-yı şerî'at-ı garrâ ve pâdişâh-ı cihân-pîrâ efendimizin lâzime-i mürüvvet ve şefkatleri üzere asker-i İslâm Leh memleketine ve gerek Moskovlu diyârına duhûl ve muhârebelerinde gerek Moskovlu'dan ve gerek Lehlü'den her kim istîmân eder ise kendilere emân verilir bu takdîrce Moskov ve Lehlü bize göre müsâvidir. Amma çünkü iki seneden beri Devlet-i

Aliyye'ye ilticâ eyledin ve şimdi dahi arâzî ve memleketini ve dost olan Leh Cumhûru'nun emvâl ve iyâllerine ta'arruz olunmamasını istihâm ediyorsun. Pâdişâhım efendim tarafından vekâlet-i mutlakam hasebiyle ser-asker paşaya tenbîh ederim ki ma'iyyetiyle Leh memleketine duhûl ve Leh mütteliklerini Devlet-i Aliyye taraflarına celb ve istimân eylediklerinde emân verip memleket ve iyâllerine ve emvâl ve eşyâlarına ta'arruz etdirmesin ve senin dahi Devlet-i Aliyye'ye sıdk ve hulûs üzere hidmetin ma'lûm olur ise mükâfâtına mazhar olursun ve bi-tevfikihi te'âlâ feth ve nusret müyesser olduğdan sonra sûret-i musâlaha ve musâfât ne yüzden iktizâ eder ise tecdîd ve teşyîd olunmak lâzım gelmekle da'vâ-yı serbestiyyet ve istihâm-ı nizâm ol vakit iktizâ eder ve senin umûr ve husûsun ser-asker paşaya sipâriş olunmuşdur bundan sonra onun ile mükâleme ve iktizâ eden husûsları müzâkere ve mukaddemce gidecek yolları ihbâr ve irâet ve Cumhûr'dan dost olanlar evvelce ser-asker paşanın tarafına gelip istimân eylemelerini tahrîr ve takrîren kendileri tefhîm ve işâ'at eyle deyu cevâb verildikde mûmâ-ileyh dahi Devlet-i Aliyye'nin mukaddemlerde dahi Lehlü haklarında inâyet ve himâyetleri bî-dirîğ olageldiğinden gerek ben ve gerek sâir Leh müttelikleri dahi sâye-i şehinşâhiye mültecî olduk emr u fermânınız üzere müşârun-ileyh ile ma'an azîmet ve gerek Moskovlu ve gerek Lehlü düşmanlarımızdan ahz-ı intikâm etmeğe sa'y ederiz dediklerinde çâkerleri dahi yüz elli seneden beri Sultân Mehmed ve Sultân Süleymân ve Sultân Ahmed ve Sultân Mustafâ ve vâlid-i mâcid-i hazret-i pâdişâh-ı zilliyet-penâh Sultân Ahmed Hân ve Sultân Mahmud Hân ve Sultân Osman Hân hazerâtı vakitlerine gelince cümle kuyûdât ve vekâyi' mazbûtdur hâlâ erîke-pîrâ-yı übbebet ve tâcdârî ve revnak-efzâ-yı saltanat ve cihândârî pâdişâh-ı deryâ-nevâl ve şehinşâh-ı mekârim-iştimâl efendim hazretlerinin vakitlerinde Leh Cumhûru ve re'âyâsına vâki' olan inâyet ve himâyet kangı pâdişâh zamânlarında olmuşdur dört seneden beri Devlet-i Aliyye Lehlü'yü himâyet ve sıyânet birle memleket-i Leh'e ta'arruz eylemeyip ale'd-devâm şürût-ı serbestiyyetlerini icrâ ve Moskovlu'yu tard ve teb'ide i'tinâ eylemeleri zımnında mektûblar irsâliyle pend ve nasîhat ve etrâfda olan zâbitân-ı muhafîzine Lehlü'ye isâl-i mazarratdan mücânebet eylemeleri tenbîh ü te'kid ve ale'l-husûs merhûm Kırım Giray Leh memleketine çapuldan men' ve keff ve sâir nice inâyet ve merhamet ile habl-i musâfâta teşdîd ve teşyîd olunduğu cümlelerin ma'lûmudur böyle iken Leh Cumhûru inâyet-i Devlet-i Aliyye'yi bilmeyip [25b] Hotin üzerine geldiler ve iki sene mukaddem Devlet-i Aliyye'nin aleyhine Moskov ile akd-i ittifâk eylediler lâkin pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin merhamet ve inâyeti mebzûl, emân diyenlere sâhib çıkar ve cerâim-i sâbıkalarını afv eder. Bundan sonra gelip istimân edenlere emân verilir ve memleket ve emvâllerine ta'arruz olunmaz denildikde kat'â cevâb veremeyip merhamet ve inâyet-i Devlet-i Aliyye'ye muhtâcız deyu tekrâr istihâm eylediklerinden mâ'adâ altmış bin mikdârı askere zahîre tedârük edebiliriz ziyâde tedârük edemez isek afv buyurula deyu i'tizâr eylediğinde kulları dahi ol mikdâr zehâiri sen tedârük eyle kusûr iktizâ eden zehâiri Osmanlı askeri bulurlar ve tedârük ederler deyu hatm-i kelâm olduğdan sonra cümle huzzâr-ı meclise hitâb olunup işbu re'y müstahsen midir? Herkes hâtırına geleni söylesin ve kusûr kalmış şey var ise ifâde eylesin cümlemiz bir pâdişâh-ı âlem-penâhın kulu ve kölesiyiz ve işbu işlerde cümlemiz müşterekiz ve bir sefinenin içindeyiz deyu tekrâr be-tekrâr cümleye hitâb ve arz-ı keyfiyyet olduğda her birisi işbu re'y üzerine âhar re'y olmaz nefsü'l-emr şer'-i şerîfe ve muktezâ-yı hâle göre hareket ancak bu vechile iktizâ eder deyu yek-zebân ittifâk ve istihsân olmalarıyla işbu tenbîh ordu şeyhi efendi cümle mahzarında du'â ve bu vechile Fâtîha kırâ'et ve Rum Vâlîsi müşârun-ileyhe Leh memleketine azîmet için serâsere kaplı ser-asker kürkü ilbâs ve Cîsr-i Kebîr Binâ Emîni Süleymân Efendi kulları muvakkaten mâliyye tezkireciliğiyle ordu defterdârı nasb ve yeniçeri ocağından saksoncubaşı ağa ordu ağası ta'yîn ve cebeci ve topcubaşı vekîlleri ve nüzûl emîni tahsîs ve kırk bir aded top ve havan intihâb ve mühimmât-ı cebehâne ve tophâne ve levâzım-ı sâire tertîb ve tez elden beş yüz araba dakîk ve şa'îr ma'iyyetleriyle gitmek üzere ihzâr ve sâir mâlzemeleri tanzîm olunup ve kırk elli bin asker dahi yeniçeri ve sâir ocaklardan ve gediklü gönüllü askerden tertîb ve sipâh ve silâhdârdan dahi biner nefer terakkîlü tahrîr ve ma'iyyet-i müşârun-ileyhe ta'yîn olunmağla bi-mennihî te'âlâ bir iki gün zarfında ser-asker-i müşârun-ileyh Leh cânibine irsâl olduğdan sonra kulları dahi ordu-yı hümâyûn ile hareket ve Bender cânibine varıp onda dahi bir ser-asker ve bir ordu ihrâc ve düşman tarafına irsâl eyledikten sonra kangı tarafa imdâd ve i'ânet ve ne vechile hareket iktizâ eder ise ol vechile harekete karâr verilmişdir. Bundan başka Hotin tarafından Canıklü Ali Bey ve Abaza Mehmed Paşa kulları yirmi bine karîb asker ile mâh-ı Saferü'l-hayr'ın on ikinci Pazar günü Leh mütteliklerinden ma'iyyetlerine bir bayrak istishâb ve Leh derûnuna ve Bender tarafından dahi Divriğili Abdullâh Paşa ve ( ) Paşa ve serdengeçdi ağaları altı yedi bine karîb asker ile Leh memleketine ve beş altı bin Tatar

dahi Yeni Sırb tarafına gönderilmekle bi-mennihî te'âlâ bundan sonra feth ve nusret haberleri zuhûrunda tafsîl-i keyfiyyet hâk-i pâ-yi hümâyûnlarına arz olunur. Ve ser-asker-i müşârun-ileyh Hotin'e doğru azîmetinde Çine'ye gidenleri dahi istishâb ve elli altmış bin asker ile Leh derûnuna duhûl etmek üzere tenbih olunmağla cenâb-ı müntakim ve kakhâr yümn ü ikbâl-i hümâyûn-ı şehriyârîleriyle an-karîb feth ve nusretler ihsân eyleye. Âmin.

***

[30b]

Moskov Çariçesi tarafından geçen mâh-ı Kânûn-ı Sâni'nin dördüncü günü târîhiyle müverrah mufassalan neşr olunan beyânnâme tercemesidir.

Birkaç seneden beri Leh Cumhûru'nun umûruna müdâhale eylememiz vecheyn ile vâki' olmuşdur. Evvelâ; devletimizin Lehlü ile ez-kadîm beynlerinde olan mu'âhedelerinde musarrah kefâletimizden ve sâniyyen Cumhûr-ı Leh'in âsûde-hâl olmasıyla hem-civâr olan cemî' düvele bâ'is-i emn ü râhat olacağından neş'et eylediği emr-i vâzih idiği şu vechile isbât olunur ki Rusya Devletiyle Leh Cumhûru beyninde seksen üç sene mukaddem akd olunan musâlaha şürûtunda Moskovlu ile hem-mezheb olup Leh memleketinde ve Litvanya Dükalığı'nda sâkin olanlar kâinen men kân âyînlerini ilâ mâşâallâhu te'âlâ kemâl-i serbestiyyet üzere icrâ eylemek husûsu musarrahdır. Ve bu güne nizâm-ı müstahsen Cumhûr-ı Leh'e her vechile enfa' iken içlerinden Katolik mezhebinde olanlar yevmen fe-yevmen hem-mezhebimiz olanları tazyîk ve tahkîr ile âyînlerinin icrâsına bir vechile ruhsat vermediklerinden mesfûrûn kemâl mertebe me'yûs ve hasâret-dîde oldukları cümlelerin ma'lûmu olmağla bu takdîrce tarafımızdan mezîd-i dikkat ve taharrî birle mâdde-i merkûmenin nizâm-pezîr olması iktizâ edip ve nezîr-i fitne-i nizâm olduğu hâlde teşşiyeti şâni bize tahsîs kılınmak için Leh Cumhûru'na nâfi' ve münâsib vechile husûs-ı mezbûrun nizâmını tarafımızdan recâ-âmîz beyânnâmeler ile bundan akdem akd olunan meşveret-i kübrâlarında Cumhûr-ı Leh'den taleb eylediğimizde Katolik mezhebinde olanların ekserîsi gerek bizim ve gerek düvel-i sâirenin iltimâsâtına bir türlü rızâ[-dâdeleri] olmayıp hem-mezhebimiz ve Luteran mezhebinde olanların bi'l-cümle şürût-ı mu'âfiyyetlerin fesh ve ilgâ ve kendilerini dahi evvelkiden ziyâde tahrîb ve terzîl eylediklerine binâ'en merkûmûnu himâyeten ve kendileri bu güne rezâletden sıyâneten mâdde-i merkûmenin vech-i âhar ile nizâmına mübâderet ve ol esnâda Luteran ve Moskov mezheplerinde olanlara kemâl-i ye's târî olmakdan nâşî ittifâka şürû' ve kemâl-i şikâk ile Leh memleketine ilkâ-i ihtilâl edip lâkin Katolik mezhebinde olanlar kesir ve kavîyyü'l-iktidâr olduklarından cesûrâne hareket ile zikr olunan müttefikleri ihlâk kaydında oldukları cihetden ol vakitte tarafımızdan derûn-ı Leh'e bir mikdâr asker ba's u irsâl olunduğu vâki'-i hâldir. Ve muktezâ-yı kefâletimiz üzere mukaddemâ Leh Cumhûru tarafımıza elçi irsâliyle derûn-ı Leh'de hudûs eden ihtilâlin def'i zımnında bizden isti'ânet eylemek hasebiyle Varşav şehrinde akd olunan encümen-i meşveretde tarafımızdan Leh'e mikdâr-ı kifâye asker tesyîr ve bu takrîb ile ref'-i ihtilâl birle kendilere muktezî ve enfa' ba'zı kavânîn-i cedîde vaz' ve mezheb mâddesine dahi nizâm-ı küllî verilip ve bu nizâmın ol esnâda teşşiyet-yâb olması ancak askerimizin derûn-ı Leh'e vürûd ve ikâmetinden neş'et eylediği bedîdâr olmakdan nâşî cemî' Cumhûr-ı Leh tarafımıza izhâr-ı teşekkür ve ahâlî-i memleket âsûde-hâl üzere olduklarından mâ'adâ biz dahi nâil-i merâm olduğumuzdan Leh'de olan askerimiz memleketimize avdet eylemek için tarafımızdan tenbih ve tavsiye olduğuna binâ'en asker-i merkûmdan bir mikdârı memleketimize vürûd ve ba'dehû hudûd-ı İslâmiyyeye karîb Leh memâlikinden Podolya Eyâleti'nde ba'zı mefsedet-pîşe Rusya Devletini kendilere düşman add ederek kemâl-i gaflet ve a'zâr-ı vâhiye birle müceddeden vaz' olunan kavânîni fesh kaydına düşüp icrâ-yı fesâda şürût ile Yenice ve gayrı mahallerde olan askerimizi darb ve cerha tasaddî ve hafiyeten ba'zı kâğıdlar neşr ile zîr-i hükûmetimizde olan kimesneleri fesâda tergîb etmeleriyle Leh a'yânı bu keyfiyyet-i garîbeyi müşâhede eyledikde miyânemizde olan kefâletine mağrûren memleket-i Leh'de bu güne tekevvün eden ihtilâl ber-taraf oluncaya değin askerimizin memleketlerinde tevkîf ve iskân olunmasını tahrîren recâ edip biz dahi gerek devletimizin aleyhine bu misillü cesûrâne hareket edenlerin te'dîbi ve gerek vaz' olunan kavânîn-i cedîdenin ibkâsı ve takviyet-i hudûd zımnında recâlarına müsâ'ade eylemişizdir. Ve bu güne mefsedet-pîşeleri hîn-i zuhûrunda eshel vechile askerimiz def' eylemek mümkün iken mesfûrûn nizâ'mız ancak Katolik mezhebini nizâma rabt içindir deyu kelîmât-ı dürûg-âmîz ile askerimizi igfâl ve aleyhimizde olmak için hafiyeten kesret üzere ittifâk eylediklerinden müretteb olan askerimiz ol esnâda mesfûrânı

def'den âciz olup lâkin ba'dehû Leh'de vâki' Krakoya memleketi tarafımızdan teshîr ve Litvanya memleketi a'yânı dahi mansûr oldukları harekât-ı nâ-ber-câlarından ferâgat ve Podolya'da vâki' bir mikdâr fesâd-endişlerin etvâr-ı nâ-sezâları bedfidâr olmakdan nâşî askerimizi memleketimize ircâ' [ile] Leh'de hudûs eden ihtilâl ber-teraf ve hem-civâr olan düvel ve ale'l-husûs Devlet-i Aliyye tarafından dahi zikr olunan müttefiklere adem-i i'tibâr birle mu'âmele buyurulur deyu ümîdvâr olduğumuzdan mâ'adâ Leh'de vukû'-yâfte olan keyfiyyât ve harekât-ı dostânemiz Devlet-i Seniyye cânibinden bir vakte dek nazar-ı inâyet ile müşâhede buyurulur iken (silik) sulh ve salâh olanların kelimât-ı hiyel-âmîz îrâdiyla Devlet-i Seniyye ile miyânemizde olan hub ve hulûsu adâvete tebdîl ve hudûd-ı İslâmiyyeye ilticâ eden müttefikleri ser-gerdeleri dahi Podolya memleketi Eflak ve Boğdan memleketleri misillü Devlet-i Aliyye'nin zîr-i hükûmetine idhâl edeceklerin iş'âr [31a] ve Devlet-i Aliyye'nin düvel-i nasârâ memâlikine ta'arruz eylemesi kâ'ide-i kadîmelerinden olduğundan zikr olunan niyyeti setr birle üzerimize kemâl-i gazab izhâr ve müttefiklerin ber-minvâl-i meşrûh hilelerinden nâşî arz eyledikleri mârrü'z-zikr Podolya memleketine Devlet-i Aliyye mutasarrif olup bu vechile dahi tezâyüd-ı ulüvv-şân ve tekâsür-i ihtîşâm birle kesb-i menfa'at eylemek için bu esnâda üzerimize harekete şürû' edip lâkin Leh memleketinin bu güne kabza-i tasarrufa idhâli husûsuna kimesne rızâ-dâde olmayacağı mülâhazadan ba'îd olmayıp ve Devlet-i Seniyye ile beynimizde dâimî olmak üzere mün'akid olan sulh ve salâha münâfi bu âna dek tarafımızdan ednâ vaz' ve hareket vukû' bulmayıp ancak Devlet-i Seniyye bir müddetden beri fesh-i sulha vesîle-cû olduğundan bilâ-sebebe üzerimize azîmet ve lâzımü'r-ri'âye olan kavânîn-i millî tahkîren henüz sefer vukû' bulmaksızın Dersaadet'de mukîm müsteşarımız olan kapı kethudâmız Abraşkof'u âdemleriyle ma'an hilâf-ı kâ'ide Yedikule'ye vaz' ve hubs ve bu güne mu'âmele mukaddemâ vâki' olan sefer esnâsında Âsitâne-i aliyyede ikâmet eden Vişnakof nâm kapı kethudâmız hakkında icrâ olunmuş değil iken bu def'a bizlere olan garazların bu vechile dahi icrâ ve bu âna dek Devlet-i Aliyye tarafımıza izhâr-ı hub ve hulûsdan hâlî olmamaları imrâr-ı vakt ile tedârükât-ı seferiyyelerin tehyi'e ve ihzâr zımnında idiği âşikârdır ve askerimizin tasallutundan Podolya memleketine firâr eden müttefikler Devlet-i Aliyye arâzisine ilticâ eylediklerinde mesfûrünü kabul ve tarafımızdan sulh ve salâhın metânet üzere hıfz ve vikâyesine dâir arz olunan mevâdde dahi müsâ'ade birle izhâr-ı rızâ buyurulmağla ol havâlide olan askerimiz Leh firârilerini ta'kîb ederek hudûd-ı İslâmiyyeyi tecâvüzden tehâşî ve mücânebet eylemeleri için tenbih-i ekîd ve asâkir-i merkûme arâzi-i İslâmiyyeye duhûl eder ise darb u cerh ile asâkir-i İslâmiyye tarafından müdâfa'aya kıyâm olunmak üzere Der-aliyye'ye dahi tarafımızdan arz ve inhâ ve bu vechile kat'-ı rişte-i muhâsama tedbîrine teşebbüs olunmuşdu. Âkibetü'l-emr bahâne-cûy-ı muhâsama olan Devlet-i Aliyye Balta'da eşkiyâ taraflarından vukû' bulan hasâreti bahâne add ile sefere mübâderet ve keyfiyyet-i mezbûreden habîr olduğumuz ânda Devlet-i Aliyye taraflarından bizlere bu mâdde îrâd olunmaksızın eşkiyâ-i mesfûre ve içlerinde bulunan Zaporava Kazakların te'dîb ve tenkîl eylemek üzere asâkirimiz zâbitânına tenbih eylediğimize binâ'en bu güne şekâvete tasaddî edenlerin cürm ve kabâhatlerine göre Balta mukâbilinde mücâzât-ı lâyıkaları alenen icrâ olduğundan mâ'adâ Çariçe nasb olduğumuz vakitden bu âna gelince bi'l-cümle hem-civârlarımız ile olan şürût ve uhûdumuz muktezâsınca metânet üzere musâfât ve muvâlâta mürâ'ât olunmak câyğîr-i zamîrimiz olduğundan kat'-ı nazar tarafımızdan bâ'is-i bürûdet olacak hâlâtdan kemâl-i tehâşî ve cânib-i Devlet-i Seniyye'den mu'âmelât-ı gayr-ı müterakkibe zuhûrunda vâki' olan itmi'nân-âmîz îrâdlarına binâ'en tarafımızdan müsâmaha olunur iken Balta'da vâki' olan gâret ve ba'zı Lehlü tarafından zuhûr eden fesâd asâkirimize haml ile hukûka ri'âyet olunmayıp düvel-i nasârâya adâvet üzere olan Devlet-i Seniyye kemâl-i şevk ile Podolya memleketine destres olmak dâ'iyesiyle hilâf-ı me'mûl hareket birle bu def'a ref'-i a'lâm ve memâlikimize hamle ve hücum eylemek üzere asâkir-i vâfire ta'yîn ve Devlet-i Aliyye tarafından şürût-ı musâlaha-i dâime bilâ-mücib fesh ve rağmen elçimizi hubs ile bizi tahkîr ve tarafımızdan ibkâ-i sulh ve salâh zımnında vâki olan sa'y ve gûşîşimiz bir fâideyi müntic olmadığı bi'l-cümle a'yân-ı memâlikimizin ve sadâkatkâr re'âyâlarımızın ma'lûmu olmak için kemâl-i hulûs ile bu def'a inhâ olunur ki ber-minvâl-i muharrer tarafımızdan muhâsama vukû'una bâ'is olur ednâ mertebe hareket hudûs eylemediğinden başka her vechile def'-i muhâsama ile mukayyed ve e'azz-ı makâsîdımız olan âsâyîş-i memâlikimizin hıfz ve hirâsetine bezl-i makdûr olunmuşdu. Bu takdîrce nâzım-ı âlemiyân olan Hudâ-yı müte'âl hazretlerinden mütemennâ ve me'mûldür ki işbu muhârebe hılâlinde vatanımızın ve a'yânımızın himâyetine asâkirimiz sarf-ı cehd ederek netîce-i hayr ile mâdde-i merkûme temşiyet-yâb ve hakkımızda bu güne hareket ve cemî' düvel-i nasârâya adem-i i'tibâr ve ihkâr kaydında olanların men' ü def' ve bizlere nâfi' vechile

karîben in'ikâd-ı sulh ve salâh müyesser olması zımnında ref'-i eyâdî-i du'â ve memâlikimizin sıyâneti için cümle a'yân-ı memâlik ve askerimiz muktezâ-yı vakt ü hâle göre harekete bezl-i kudret eylemeleri için tarafımızdan terğîb ve teşvîk olunmuşdur.

***

[31b]

Çariçe-i mel'ûnenin beyânnâmesinde tasfîr olunan zikri müstehcen elfâz-ı kabîha bu def'a emr u fermân buyurulduğuna binâ'en bi-aynihâ tercemeye ictisâr kılındı.

Devlet-i Aliyye hakka ri'âyet eylemeksizin nahvet-i mevrûseleri muktezâsınca Leh müttetikleri tarafından arz olunan Podolya memleketine destres olmak ümîdiyle krallığımızın şânını kemâl-i huşûnet ile tahkîr ve bu def'a bî-vech-i şer'î sefere mübâderet edip lâkin bu gûne niyyet-i hafiyeleri inde'n-nâs ayân idiği ve Lehlûlerin bu vechile ızrârına mü'eddî olan ağrâzlarının icrâsı nice hâlâta muhtâc olduğu Devlet-i Seniyye'nin ma'lûmları olmak lâzım-ı hâlden idi. Ve hak yedimizde olmağla yemîninde hâin olan adüvvlerimizi tezlîl birle an-karîb tarafımıza enfâ' olan sulh müyesser olmasını Hudâ-yı müte'âlden mütemennâ ve askerimizin meşhûr olan şecâ'atinden kemâl-i şân ile galebe ümîd ederiz deyu tahrîr eder.

***

Bu sene-i bâhiru'l-meymenede Moskov keferesi üzerine sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn vukû'u mütehakkık olduğunu müş'ir bundan akdemce cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı Devlet-i Aliyye'den düvel-i nasârâ taraflarına ba's u irsâl buyurulan beyânnâmeye cevâb olmak üzere bu def'a Moskovlu tarafından neşr olunan kâğdın hulâsası tercemesidir.

Devlet-i Aliyye cânibinden Moskovlu üzerine sefer-i hümâyûn vukû'unu müstelzim olup beyânnâme-i Devlet-i Seniyye'de îrâd ve beyân buyurulan esbâb ve ilel Moskovlu'nun bâ'is-i istiğrâb ve bâdî-i tekeddürü olduğu ve işbu eyyâm-ı ma'delet-irtisâm-ı hazret-i şehinşâhîde re'âyâ ve berâyâlarının ibkâ ve emn [ü] âsâyışleri ve Devlet-i Aliyye ile hem-hudûd olan düvel ile miyânelerinde mün'akid olan levâzım-ı musâfât ve müsâlemeye ri'âyetleri şöhret-şî'âr olan adâlet-i seniyyeleri muktezâsınca ezmân-ı sâlifeden ezyed me'mûlleri iken kâ'ide-i müstahsenelerine muhâlif bu misillü hâlet-i gayr-ı me'mûle zuhûru mücerred ashâb-ı ağrâz ve erbâb-ı hiyelin tahrîk ve iğvâlarından neş'et eylediği ve beyânnâme-i Devlet-i Seniyye derûnunda Moskovlu tarafından hilâf-ı ahd ü misâk hudûdlara karîb ba'zı kılâ' binâ ve ihdâs olunduğu îrâd olunmuş mukaddemâ hîn-i musâlahada Azak etrâfında beyne'd-devleteyn hâliyyetü'l-hâliyye fâsıla olmak üzere muhaddidlerin tahdîd eyledikleri arâzî üzerine uhûd-ı musâlahaya mugâyir taraflarından binâ vaz'ından kemâl mertebe ihtirâz üzere olunup kaldı ki arâzî-i sâirelerinde binâ eylemeleri şürût-ı ahidnâme münâfi olmamak hasebiyle bundan akdem arâzîlerinde ba'zı kılâ' inşâsına mübâşeretlerinde Devlet-i Aliyye tarafından bu mâddeye dâir kendilere bir türlü suâl vârid olmadığından onlar dahi cevâba ibtidâr eylemedikleri ve inşâ olunan kal'alardan Devlet-i Seniyye cânibine bir gûne zarar terettüb etmediği ve her devlet zîr-i zabtında olan yerleri üzerine binâ ihdâs edegeldiği emr-i vâzih idiği, ve öteden beri adem-i itâ'at ve serkeşlik ile meşhûr olan Haydemak ta'bir olunur Kazaklardan birkaç nefer şekâvet-pîşe Lehlûler'den gasb eyledikleri bir aded top ile Balta tarafına varıp îsâl-i hasâret etdikleri Moskovlu'nun mesmû'u oldukda mesfûrûndan bir mikdârı Balta mukâbilinde ve bir mikdârı Leh hudûdunda ve bâkîsi dahi kendi meskenlerinde te'dîb ve tenkîl olunup bu vechile Devlet-i Aliyye'nin tahsîl-i rızâsına müsâra'at birle şürût-ı ahd ve misâka ri'âyete kıyâm üzere oldukları ve tarafeynin hudûdlarında bu makûle vukû'ât-ı cüz'iyye için muhâsamaya mübâderet olunmak emn ü âsâyîş-i cânibeynin insilâbını mûcib bir hâlet idiği ve semere-i sulh ve salâh olan emniyyet ve musâfâtın devâmına Devlet-i Aliyye tarafından bezl-i himmet olunmak lâzım-ı adâletleri iken celb-i menfa'at zımnında işbu vukû' bulan hareket-i vahşet-engîz sefk-i dimâya mü'eddî olacağı ve mâ-tekaddemden beri Leh Krallığı irsen intikâl etmeyip ittifâk-ı ârâ ile ricâl-i Leh'den bi'l-intihâb bir kimesne kral nasb olunageldiğine binâ'en Lehlûlerden her biri kesb-i isti'dâd birle krallığa tâlib olması kavâ'id-i kadîme-i Cumhûr-ı Leh'den idiği ve hâlâ Leh Kralı'nın intihâbı cebren olmayıp cümle ittifâkı ve suhûlet ile nasb ve Devlet-i Seniyye cânibinden dahi kabûl olunduğu [32a] ve işbu kralın nasbından mukaddem nizâm-i memleket-i Leh muhtel ve müşevveş iken Moskovlu tarafından sarf-ı ihtimâm birle kral intihâb ve nasb ve bu vechile nizâm-ı memleket-i Leh hâlet-i ülâsına ircâ' olunmasına sa'y ve güşîş

olunduğu ve memleket-i Leh derûnuna Moskovlu tarafından irsâl ve idhâl olunan asker ibkâ-yı emniyyet-i ahâlî zımnında Leh Cumhûru tarafından da'vet olunduğu ve bu esnâda asâkir-i İslâmiyyeyi memleketlerine da'vet eyleyen Leh müttetikleri kendi vatanlarının izmihlâl ve harâbiyyetine sâ'î makûlesinden olmalarıyla bu misillülerin himâyet ve siyâneti şân-ı Devlet-i Aliyye'ye sezâvâr olmadığı ve bu def'a Moskov kapı kethudâsının Yedikule'ye vaz' ve habsi Devlet-i Seniyye'nin âdet-i dirîne-i müstahsenelerine muhâlif idiği ve işbu muhârebe vukû'u bâlâda tahrîr olunduğu vech üzere bedhâh-ı tarafeyn olan ba'zı kimesnelerin iğvâlarından neş'et eyleyip bu bâbda Moskovlu tarafından fesh-i sulhu mûcib bir hâlet zuhûr etmediği tahrîr olunmuştur.

***

[36a]

Bundan akdem Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr tarafından Rusya elçisi hakkında zuhûr eden mu'âmeleyi hâvî bi'l-cümle Avrupa düveline i'lân ve işâ'at zımnında geçen mâh-i Teşrîn-i Sâni'nin on altıncı gününde Rusya Çariçesi tarafından tahrîr ve irsâl olunan beyânnâmesinin tercemesidir.

Rusya Çariçesi kendinin mürüvveti ve devletinin istihkâkı muktezâsınca Leh memleketinin umûr ve husûsuna meyl ve rağbet edilmeden beri kuvvet ve gayret sâhibi bir hem-civârının ri'âyet-i hâtırı matlûbu olduğuna binâ'en eğerçi memleket-i mezbûreye dâir hareketi zâhir ve âşikâr olup memleket-i mezbûrede vâki' olan hâdisâtın akabinde vazîfesi olduğu üzere lâzım gelen karârların ve memleket-i mezbûrenin emniyyet ve âsâyişleri husûsu karâr buluncaya değin a'mâlîne muhtâc olduğu hâlâtı mezîd-i taharrî ve ihtiyât ile Devlet-i Aliyye'ye yegân yegân ifâde eylemişken iki devlet beyninde olan musâfâta keder vermek kasdıyla ba'zı bedhâhlar Rusyalu'nun tavır ve hareketini vâki'in hilâfi sûret-i müsta'cebe ile Devlet-i Aliyye'ye ilkâ ve irâetden bir ân hâlî olmayıp ve Devlet-i Aliyye Rusyalu'nun beynleri sâdık olduğuna vâkıf olmağla zümre-i bedhâhânın kizb ile mahlût ve fesâda mebnî olan sözlerini kemâl-i dikkat ve basîret üzere eğerçi istimâ' eyleyip lâkin kat'â bir tarafın sözüne ve hareketine i'tibâr etmeyip Rusyalu'nun izhâr eyledikleri hulûsları bedhâhlar tarafından işidilen şübhe ve vesveseyi izâle ederdî ve bu takdîrce tarafeynin emn ü râhatlarına mâni' olacak ednâ bir keyfiyyet zuhûru me'mûl değil idi ancak iki devletin bedhâhları fitne ihdâsı için cesûrane hamleler ile ibâdullâhın ekserini i'timâd etdirmeğe zafer-yâb olup bu vechile âmme-i nâs beyninde munteşir olan kîl ü kâl bâlâya resîde olduğu esnâda ricâl-i devletin tebeddülâtı dahi Devlet-i Aliyye ile Rusyalu beyninde olan musâfâtin hâlel-pezîr olmasına bâdî olup ol hinde sadr-ı a'zam hazretleri dahi tecdîd olunmuş olmağla Der-aliyye'de mukîm Abraşkov nâm Rusya elçisi dîvâna da'vet ve muvâcehesinde kizb ile memlû bir kıt'a takrîr kırâ'et olunup mukaddemâ sebk eden izhâr-ı hulûs ve âsâr-ı dostî derûn-ı takrîrde olan erâcîfin kizb-i sarîh olduğuna bürhân-ı kat'î iken vezîr-i müşârun-ileyh üzerine hükm olunmak şânından olmayan bir ûlû'l-emîrin şân ve şöhretine mugâyir ba'zı mâddeleri ta'ahhüd ve imzâ için elçi-i mûmâ-ileyhe cebr ve iki devlet beyninde mükâleme iktizâ etdikde dahi âdete muhâlif olan vaz' ve ta'bîr ile hitâb ve eğer bu mâddeleri kabûl ve bu sâ'atde ta'ahhüd eylemez isen bu iki devlet beyninde nakz-ı ahd olunacağı mütehakkıktır deyu cevâb eylediğinde elçi-i mûmâ-ileyh kendi devletinin niyyeti sâdık olduğuna vâkıf ve emîn ve nice müddetden beri elçilik hizmetinde istihdâm olunması kendinin kemâl-i sadâkat ve istihkâkıdan olduğuna istinâden tahkîr güne bu misillü vaz' ile Çariçesinin şânına ve kendisinin elçiliği müddetinde olan şöhret ve sadâkatine nakîsa ve âr îcâb edecek mevâddı ta'ahhüde iktidârı olmamağın kendiden suâl olunan mevâddın cümlesinde inkârdan gayrı cevâba tasaddî eylemeyip der-akab ma'lûm olduğu üzere Yedikule'de habs olunmasına taraf-ı Devlet-i Aliyye'den karâr verilmiştir. Bu hâdis zımnında tevakkuf ve fikr ve mülâhaza abes olup iş kendi kendini göstermekden nâşî Çariçe-i mezkûre kendi ırz ve şânı ve devletinin muhâfaza-i nâmûsu için lâzım gelen esbâb ve hâlâta teşebbüs eyleyeceği emr-i bedihîdir ve kendi da'vâsında sadâkatine i'timâd ve keyfiyyet-i hâlîni millet-i nasârânın sâir devletlerine izhâr ve bu tavır ve hareketi cümlesinin indlerinde pesen-dîde olmasını ve cenâb-ı Bârî'nin inâyetine ve müttetiklerinin i'ânetine ve sâirlerin du'âlarına mazhar olması me'mûl ve istid'â eder.

***

[45b]

[Yedikule'de mahbûs Moskov kapı kethudâsının takrîri]

Yedikule'de mahbûs Rusya kapı kethudâsı emr-i ta'ayyüşde zarûret üzere olduğundan kâ'ide-i kadîme-i müstahsene üzere taraf-ı Devlet-i Aliyye'den mukaddemâ ihsân buyurulan rûz-merre ta'yînâtı bu esnâda dahi kendiyse medâr-ı maâş olmak üzere i'tâ ve ihsân buyurulmasını istid'â ve istirhâm eder.

***

[46a]

Yedikule'de mahbûs Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir. Fî 15 Ş [1182].

Bundan akdemce Moskov tarafından ulağla mesfûra irsâl olunan kırk iki bin ruble ta'bîr olunur akçelik iki kıt'a poliçe kâğıdları bu def'a Yedikule ağası ma'rifetiyle mesfûra vâsıl olmağla gerek bu husûsda ve gerek husûsât-ı sâirede mesfûr Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karâr cânibinden müşâhede eylediği inâyât-ı bî-gâyât-ı seniyyenin îfâ-yı teşekkürü zımnında her hâlde da'avât-ı hayriyye ile iştigâl üzere olduğunu takdîme cesâret birle bundan böyle hakk-ı bendegânesinde atûfet-i münifeleri şâyân ve Yedikule'den itlâk birle vilâyetine ircâ'a müsâ'ade-i aliyye-i rahîmâneleri bî-dirîğ buyurulmasını kemâl-i tazarrû' ile recâ ve niyâz eder.

***

[46b]

[Nemçe memleketinde bulunan tabibe çiçek aşısı yaptırmak isteyen Rusya Çariçesi hakkında]

Geçen sene Nemçe İmparatorzâdeleri âharın mübtelâ olduğu çiçek mâddesinden ahz ve bir nefer tabîb-i hâzik ma'rifetiyle kendilere aşılattıkları ma'lûm-ı devletleridir. Bu esnâda Moskov Çariçesi tabîb-i mesfûru da'vet ve kendisine dahi aşılattırmak murâd eyledikde tabîb-i mesfûr illet-i mezbûrenin hummâsı mürûr etmedikce gerek sürûra ve gerek kedere dâir Çariçe-i mesfûreye bir nesne îrâd ve ihbâr olunmaz ise bî-muhâbâ aşılarmı deyu cevâb ve Çariçe dahi vûkelâsıyla ma'an şart-ı merkûmu ba'de'l-kabûl Çariçe'ye aşılattırmak ol esnâda Âsitâne-i devlet-âşiyânede Moskov kapı kethudâsının Yedikule'ye vaz' ve habsi haberi Moskov'a vârid oldukda şart-ı mezbûra i'tibâren illetin hummâsı def' oluncaya değin on bir gün mikdârı bu keyfiyeti Çariçe'den ketm ve ba'dehû vûkelâsı haber verdiklerinde kemâl-i âlâm ve ekdâra dücâr ve kapı kethudâsı mesfûrdan keyfiyet-i habsini müş'ir kâğıd vürûd eyledi mi deyu suâl eyledikde bu haber düvel-i sâire tarafından vürûd eylediğini ba'de'l-ifâde tedâbîr-i müşâvereye şürû' birle Moskovlu kendilerini sa'y-i mâ-lâ-kelem ile tahaffuza mübâderet ve hudûd-ı İslâmiyyeye tecâvüz eylememek ve Leh memleketine asâkirini ihrâc etmemek üzere karâr verdiklerini bu def'a İngiltere elçisine devleti tarafından tastîr olunduğu elçi-i merkûm tefevvüh eyledi deyu Prusyalı'nun ikinci tercemanı Serabo[?] kullarına lisânen takrîr eylemiştir.

***

[48a]

Bu def'a hazret-i sadâret-penâhiye Nemçe İmparatoru'nun Başvekîli Prenc Kolorado tarafından vürûd eden cevâbnâmenin tercemesidir. Fî 8 N [1182].

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin vezîr-i a'zamı ve müşîr-i efhamı devletlü sa'âdetlü muhabbetlü mu'azzez ve mükerrerrem dostumuz hazretlerinin huzûr-ı âlîlerine ed'iyeye lâyika ve esniye-i fâika takdîminden sonra bundan akdemce taraf-ı müşîrânelerinden firistâde buyurulan mektûb-ı meveddet-nümûnları Âsitâne-i devlet-âşiyânede mukîm Bronyar nâm Nemçe elçisi dâ'ileri vesâtatıyla ucâleten vâsıl-ı dest-i muhibbîleri olup bâ'is-i şîrâze-i umûr-ı Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karâr ve velvele-endâz-ı cemî' düvel olan zât-ı sa'âdet-âyât-ı hidivânelerinde lâmi' ve rahşân-ı envâr-ı fezâil-i celîle ve âsâr-ı fetânet ve dirâyet-i kâmile muktezâsınca bu def'a mesned-i sadâret-i uzma ve makâm-ı vekâlet-i kübrâya teşrîflerinin haber-i meserret-eseri bâ'is-i inşirâh-ı derûnumuz olup inşâ'allâhu te'âlâ merâmımız üzere ber-muktezâ-yı adâlet-i âsafâneleri cemî'-i umûr-ı Devlet-i Aliyye-i eyyâm-ı sa'âdet-irtisâm ve âverânelerinde kemâl-i suhûlet ile husûl-pezîr buyurulacağı emr-i bedîhîdir. Bu esnâda

Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvendin Moskovlu üzerine sefer-i nusret-eserler vukû' u haberi bi't-tab' mâil-i sulh ve salâh olan haşmetlü Roma İmparatoru ihlâs-kârânelerine tahrîr [ve] inhâ buyurulmağla bu gûne icrâ-yı levâzım-ı dostiye ri'âyet buyurulduğundan imparator-ı mûmâ-ileyhin kemâl mertebe memnûn ve mahzûz olduğı ve hüsn-i muvâlât ve musâfât üzere olan düvelin bi'l-husûs Devlet-i Aliyye'nin ale'd-devâm âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olmalarına imparator-ı mûmâ-ileyh mezîd-i iftihâr birle hâhişger idiğı bi-reyb ü iştibâhdır. Ve bu esnâda hudûs eden keyfiyyât muktezâsınca Devlet-i Aliyye'nin Moskovlu üzerine hareketleri lâzım geldiğine binâ'en Devlet-i Seniyye-i dâimü'l-karâr ile Nemçe Devleti beyninde derkâr olan hüsn-i muvâlât ve musâfât kemâl-i hulûs ile bu esnâda bilâ-halel mer'î ve mu'teber tutulacağından mâ'adâ ba'd-ezîn dahi ilâ mâşâallâhu te'âlâ beyne'd-devleteyn metîn ve müstahkem olacağını müş'ir der-i Devlet-i Aliyye'de mukîm Nemçe elçisinin bundan akdem tahrîren arz eylediğı tahrîrin mazmûnu imparator-ı mûmâ-ileyhin re'y ve merâmına muvâfık olduğundan biz dahi işbu mektûb-ı muhâlasat-uslûbumuz ile tasdik edip ve bundan akdem Nemçe Devletiyle Moskovlu miyânında mün'akid olan ahd ü mîsâkdan Moskovlu hod be-hod keff-i yed ve ol vakitden beri bilâ-tecdîd madd-e-i mîsâk alâ hâlihî terk olunmaktan nâşî bu def'a Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm ile Moskovlu beyninde işti'âl üzere olan nâire-i cenk ve cidâle Nemçe Devleti müdâhaleye mecbûr olmadığından başka Devlet-i Seniyye ile cârî olan müsâleme ve musâfâtın istikrârına ve merâsim-i hem-civâriyyete bu esnâda dahi her vechile i'tibâr edeceğini ve bundan akdem Avusturya Hânedânı düşmanı tarafından iki def'a esliha ile tazyîk olunduğı hâlde Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvend kemâl-i dikkat ve metânet ile dostluğa ri'âyet buyurdıkları Roma İmparatoru'nun ma'lûmu olduğundan zikr olunan keyfiyyât-ı mergûbe imparator-ı mûmâ-ileyhin bu def'a musammem olan niyyet-i hayriyyesini tasdik eylediğı vech üzere inşâ'u'r-rahmân Devlet-i Aliyye cânibinden dahi Nemçe Devleti'nin bu gûne dostâne mu'âmelesi endâhte-i gûşe-i nisyân buyurulmayacağını ve zât-ı mekârim-simât-ı âsafânelerinde merkûz olan niyyât-ı hayriyye ve âsâr-ı nasafet-şî'âr-ı lâzimesince tarafeyn re'âyâsına bâ'is-i emn ü râhat olan sulh ve salâhın te'yîd ve istikrârına gerek imparator-ı mûmâ-ileyh ve gerek başvekîli dâ'ileri ümidvâr olduklarını ba'de'l-beyân kemâl-i sıdk u hulûs ile du'â-i bekâ-i ömr ü devletleriyle evkât-güzâr ve cemî' umûrları netice-i hayr ile husûl-pezîr olmasını cenâb-ı hazret-i Hak'dan temennî eylediklerini tahrîr eder.

Geçen mâh-ı Kânûn-ı Evvel'in dokuzuncu gününde Bec şehrinde terkîm olunmuştur.

***

[52a]

Yedikule'de mahbûs Moskov Kapı kethudâsı'nın tahrîri tercemesidir. Fî 3 Za [1182].

Mesfûr evlâd-ı sığârının iftirâkından gâyet mahzûn ve mükedder olmakdan nâşî an-asl mübtelâ olduğı illet yevmen fe-yevmen müştedd olarak bu esnâda kendiyi ihlâk mertebeye resîde olmağla Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâmın merhamet-i seniyyelerine ittikâ'en kemâl-i tazarru' ile bu def'a itlâkını istihâma ictisâr eylediğini ve mesfûr on sekiz seneden beri Devlet-i Aliyye'ye kemâl-i gayret ve sadâkat ile hizmet ve tarafeynin umûruna mezîd-i taharrî ve dikkat eyleyip Devlet-i Seniyye'nin ni'am-ı celîleleriyle perverde olmuş bir bendeleri olduğundan başka bu esnâda bâ-irâdeti'llâhi te'âlâ miyânede vâki' olan keyfiyyetin tesviye ve islâhına muktezâ-yı hamîyyeti üzere sa'y ve ihtimâm edip keyfiyyet-i merkûmede kendinin bir türlü medhali olmadığı hasebiyle bu bâbda bî-cürm ve bî-günâh olduğunu ve bundan akdem Venedik ve Nemçelü ile vukû' bulan esfâr-ı meymenet-âsâr esnâlarında devleteyn-i merkûmeteyn taraflarından Âsitâne-i devlet-âşiyânede mukîm elçiler lutfen ve keremen memleketlerine avdet eylemeleri için taraf-ı Devlet-i Seniyye'den izin ve ruhsat erzânî buyurulduğundan mâ'adâ mukaddemâ Moskovlu ile vâki' olan muhârebe evânında dahi selefi Vişnakof nâm Moskov elçisinin hakkında mu'âmele-i kerîmâne buyurulduğu [52b] misillü kendi hakkında dahi Devlet-i Aliyye'nin bahr-i merhamet ve şefkatleri mevc-engîz buyurulup dūçâr olduğu illet-i mühlîkesine tedbîr-i müdâvât ve mu'âlece zımnında Beyoğlu'nda dörtöl ağzında vâki' menziline birkaç gün meks ve ikâmet ve ba'dehû evlâd-ı sığârı ve ma'yyetinde olan âdemleriyle Bahr-i Sefîd'den müste'men sefinesiyle vilâyetine avdet ve ric'at eylemesi husûsuna âmmeye şâmil olan merhamet-i aliyye bî-dirîğ buyuruldukda ilâ âhiri'n-nefs Devlet-i Aliyye'nin ed'iyye-i hayriyyesine müdâvemet edeceğini tahrîr eder.

***

[53a]**Yedikule'de mahbûs Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir. Fî 18 Za [1182].**

Bu esnâda meymenet-nişânda müsta'înen bi'llâhi te'âlâ Âsitâne-i devlet-âşiyânedeki kâdime-i cünbân-yümn ve ikbâl eyleyen ordu-yı hümayûn-ı celâdet-nümûn ma'iyyetiyle mahbûs mesfûr ma'an hareket ve levâzımât-ı râh ve arabaları cânib-i mîrîden kendiye i'tâ buyurulması emr u fermân buyurulmaktan nâşî bu bâbda mersûm fevka'l-gâye memnûn ve minnetdâr ve bu ni'met-i uzmanın ifâ-i teşekkürüne ibtidâr üzere olduğunu ve birkaç gün zarfında tedârükât-ı lâzimesini rü'yet eylemesi husûsuna imhâle müsâ'ade-i aliyye erzân ve Beyoğlu'nda vâki' menziline olan evlâd ve âdemleriyle ma'an emr u fermân-ı âlîleri üzere azîmet eylemesine izin ve ruhsat-ı seniyyeleri şâyân buyurulmasını istihâm eylediğini ve bi'l-cümle evlâd ve âdemleri elli nefere bâliğ olduğunu mahbûs-ı mesfûr takrîr eder.

***

[57a]**Altı mevâddi mutazammın memhûr ve müzmâ diğer kâğıdın tercemesidir.**

A'dâ-yı hâksâr nakz-ı ahd birle hudûd-ı Devlet-i Aliyye'ye takarrüb ve serhaddât-ı mansûreden Hotin Kal'ası'nı top ile muhâsaraya tecâsür eylemişken li'llâhi'l-hamd kemâl-i hakâret ve rezâlet ile mağlûben ve münhezimen firâr eyledikleri mersûmân mareşallerin mesmû'ları oldukda be-gâyet mesrur ve mahzûz olup taraflarından merâsim-i tehniyyeyi edâ zımında mesfûrân boyarlar me'mûr olduklarını, cânib-i Devlet-i Seniyye'den bu esnâda mersûmân mareşallere levâzım-ı hukûk-ı hem-civâriyyete ri'âyeten kendilere mebzûl buyurulan mu'âmele-i kerîmâneleri teşekkürünü ba'de'l-edâ bundan böyle dahi bu güne nakdîne-i eltâf-ı aliyyeye nâil olmaları recâsında olduklarını ve Devlet-i Aliyye ile Leh Cumhûru beyninde mün'akid olan musâfât ve muvâlât muktezâsınca sâir düvel-i nasârâ taraflarından Âsitâne-i devlet-âşiyânedeki mukîm olduğu misillü Leh Cumhûru tarafından dahi bir nefes kapı kethudâsı Der-aliyye'de ikâmet eylemek aksâ-yı merâmları olmağla mersûma iktizâ eden emr-i şerîf ve mikdâr-ı kifâye ta'yînât i'tâ kılınmasını ve asâkir-i İslâmiyyenin bir mikdârı Leh memleketine bir ekserisinin Moskov toprağına duhûllerine izin ve ruhsat-ı seniyye erzânî buyurulmasını istid'â etmeleriyle husûsât-ı merkûmenin tanzîmi için yâ cânib-i âsafânelerinden kendiler ile mükâleme zımında mahsûs mu'temedün-aleyh kimesne ta'yîn veyâhûd husûs-ı merkûm sa'âdetlü ser-asker paşa hazretlerine havâle buyurulmak niyâzında olduklarını ve mersûmân mareşaller nice müddetden beri hudûd-ı Devlet-i Aliyye'de meks üzere olup lâkin kendilerin ve ma'iyyetlerinde olan askerinin kifâf-i nefsleri için iktizâ eden zehâiri tedârükde usret-keş olmalarıyla hâlâ buldukları cânibden asâkir-i İslâmiyyenin mürûr eylemeleri zehâir husûsunda kemâl-i zarûret ve müzâyakalarına bâ'is bir keyfiyyet olmağla buldukları mahalden asâkir-i İslâmiyyenin mürûrdan men'î için emr-i âlîleri şeref-rîz-i sudûr buyurulmasını ve Leh memleketinden Boğdan cânibine mürûr birle gerek Boğdan'da müsâfereten ikâmet ve gerek Macar havâlsine azîmet murâd edenlerin meks ve ârâm ve iyâb ü zihâblarına Boğdanlu tarafından ta'arruz ve müdâhale olunmayıp ve ta'arruz eder olur ise te'dîb ve fimâ-ba'd Boğdan memleketinde serbestiyyet ile âsûde-hâl olmaları husûsuna sa'y u dikkat olunmak için Boğdan voyvodasına hitâben te'kidî hâvi emr-i âlî-şân şeref-sudûr buyurulmak recâsında olduklarını tahrîr ederler.

***

[57b]**Mahbûs Moskov kapı kethudâsı Abraşkof'un takrîri tercemesidir. Fî 13 M [1183].**

Varşav'da mukîm Moskov elçisi Prenc Rebnin bundan akdemce Lehlüleri kemâl-i tazyîk ederek Moskovlu ile Lehlü beyninde mün'akid olan şürût-ı uhûd-ı atıkayı tevdîd eylediği bu def'a zâhire ihrâc olunmağla mâdde-i merkûmeyi kapı kethudâsı mesfûr mukaddemâ der-i Devlet-i Aliyye'ye ifâde eylemesi lâzım iken inhâ eylemedi deyu mahbûs Moskov baş tercemanı Penini vesâtatıyla kapı kethudâsı mesfûrdan istifsâr olundukda cevâbında sinîn-i mâziyyede Moskov ile Leh miyânında vakt be-vakt münâza'ât ve muhârebât-ı vefire vukû'u takrîbiyle ol esnâda gâh ve bî-gâh nice güne mevâsik ve uhûd ve şürût ve ba'zan dahi mütâreke zuhûrundan sonra âkibetü'l-emr seksen üç sene mukaddem

Moska nâm şehirde mukaddemâ beynerinde bi'd-defa'ât vâki' olan nice şürût-ı uhûdu cem' birle ilâ mâşâallâhu te'âlâ düstûru'l-amel tutulmak üzere mü'ebbeden şirâze-bend-i nizâm ve hem-civâriyyet takrîbiyle ba'd-ezîn dahi sulh ve salâh ve musâfât üzere tarafeyn âsûde-hâl olmaları için muktezî olan ba'zı mevâdd akd ve tarafeynin hudûdları dahi temyîz olduğundan gayrı Moskov ile Leh Cumhûru'nun mârrû'z-zıkr şürût-ı uhûd-ı kadîmelerine iki şart dahi zam olunup şart-ı evvel; tarafeynden biri [58a] âhar bir devlet üzerine hareket eyledikde diğeri dahi i'ânet birle ma'an hareket ve muhârebe eylemek, şart-ı sâni; birbirleriyle istizhâr ederek âhar devletin tasallutundan kendi memleketlerini bi'l-ittifâk sıyânet ve muhâfaza eylemek üzere musarrah olup ve şart-ı evvel Devlet-i Aliyye'nin Lehlü ile muhârebeleri vukû'u esnâsında muvakkaten vâki' olup şart-ı sâni dahi mü'ebbeden düstûru'l-amel tutulmak üzere karar verilmişdi. Bundan akdem mersûm Rebnin'in vesâtatıyla tecdîd-i musâlaha olundukda mukaddemâ beynerinde mün'akid olan şürût-ı uhûddan bir nesne tebdîl ve tağyîr olursa yâ Leh Cumhûru'na yâhûd hem-civâr olan düvel-i sâireye muzır olur deyu Moskovlu'ya isnâd olunmamak için bilâ-tağyîr ve lâ-ziyâde seksen üç sene mukaddem beynerinde merbût olan şürût-ı uhûd-ı atîka-i mezkûre bi-aynihâ lafz be-lafz tasdik ve te'kid olunmuşdur. Binâ'en-aleyh Moskov ile Leh Cumhûru beyninde an-asl cârî olan hüsn-i musâfât ve muvâlât muktezâsınca bu esnâda mücerred şart-ı sâniye ri'âyet birle icrâ olunageldiği ma'lûm-ı enâmdır. Ber-minvâl-i muharrer husûs-ı mezkûru mukaddemâ der-i Devlet-i Aliyye'ye kapı kethudâsı mesfûr inhâ eyledikde musâlaha-i cedîde-i mezkûrenin sûreti der-i Devlet-i Aliyye'ye vürûd eylemişdir deyu cevâb verdiğini Moskov kapı kethudâsı mesfûr takrîr eyledi.

***

[60a]

Bu def'a emr u fermân buyurulduğu vech üzere Leh müttetiklerinin mareşalleri olan Kont Krasinski ve Kont Potocki'ye Dîvân-ı Hümâyûn tercemanı kulları tarafından tahrîr olunan Frengî mektûbun tercemesidir, fi 27 Muharrem [11]83.

Merâsim-i dostî bade'l-edâ çend rûz mukaddem ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûna tevârüd eden iki nefer boyarlarımız hâk-i pâ-yi hazret-i sadâret-penâhîye ruhsûde olduklarında cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı âsafânelerinden îrâd ve istifsâr buyurulan mevâdd-ı mukteziyyeye cevâb vermekden izhâr-ı acz ve bu gûne suâlin cevâbı birinizin bi-nefsihî hareket ve ordu-yı hümâyûn-ı zafer-nümün cânibine vürûduna muhtâc idiğini ba'de'l-inhâ merkûmân taraf-ı dostânenize i'âde ve ircâ' olunmuşlardır. İmdi işbu mâh-ı Mayıs'ın yirmi ikinci Cum'a günü devletlü merhametlü serdâr-ı ekremim vezîr-i a'zam-ı veliyyü'n-ni'metim efendim hazretleri bâ-yümn-i devlet ve ikbâl ordu-yı hümâyûn-ı şecâ'at-meşhûn ile nehr-i Tuna'yı ubûr ve hudûd-ı İslâmiyyeye takarrubları tasmîm-gerde-i hazret-i sadâret-penâhî buyurulmağla ber-vech-i muharrer ikinizden birinizin bir ân akdem bu cânibe vürûdu me'mûl-i hidivâneleri buyurulduğunu tarafınıza tahrîren ihbâra me'mûr buyurulduğuma binâ'en işbu rakîm-ı vidâd-ı allâme terkîm ve mahsûs âdemim ile savb-ı dostânenize ucâleten irsâle ibtidâr olunmuşdur. İnşâ'allâhu'r-rahmân lede'l-vusûl memleketinizin tasallut-ı a'dâdan tahlîsi husûsunda vâki' olanistirhâm ve istid'ânıza muktezâ-yı hâle göre müvecceh ve münâsib buyurulduğu vech üzere müsâ'ade-i aliyye-i âsafâneleri erzânî buyurulacağı ve asker-i İslâm-ı zafer-encâmın Leh hudûduna varmaksızın serdâr-ı ekrem ve bedr-i münîr-i efram müşîr-i müşterî-tedbîr sadr-ı a'zam ve vekîl-i mutlak-ı hazret-i pâdişâh-ı âlem-gîr efendim hazretlerinin nezd-i âlilerine bir kadem akdem vürûdunuz hayırlı ve merâmınız husûlüne bâ'is ve bâdî olduğu ma'lûmunuz oldukda bilâ-tevakkuf bir ân akdem bulunduğunuz mahalden biriniz hareket ve ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûna vürûda müsâ'at eylemeniz me'mûl-i hâlisânemdir.

***

[62b]

Leh müttetiklerinin başbuğu Potocki tarafından huzûr-ı hazret-i sadâret-penâhîde arz olunacak on bir mâddenin tercemesidir, fi 3 S [1183].

Mukaddemâ Karloviçe Musâlahası'nda mün'akid olan şürût-ı müsâlemeye tarafeynden ri'âyet olunması ve memleket-i mezbûre ahâlîsinin üzerine lâzım gelen hükmün icrâsını Leh Cumhûru'na tahsîs

kılınması ve Leh memleketini Moskov keferesinden tathîr birle Leh müttefikleri kuvvet-yâb olduklarından sonra asker-i İslâmın iktizâ eden mahalle ta'yîn buyurulması ve Lehlülere emniyetleri zımında kiliselerine ve sâir emvâl ve erzâkına ta'arruz olunmaması ve mukaddemâ Moskov keferesiyle vâki' olan muhârebe ve zabt-ı kılâ' esnâsında ahz olunup el-ân kefer-i mesfûrenin esîr misillü yedlerinde bulunan senatör ta'bîr olunur memleket ihtiyârları ve sâir Leh beyzâdelerinin emniyet ile kefer-i mesfûrûndan tahlîslerine takayyüd ve ihtimâm olunması ve Moskov keferesinin bundan akdemce memleket-i Leh'den ahz eylediği toplar ve mühimmât-ı seferiyye-i sâire bi-avni'llâhi te'âlâ istirdâd olunduktan sonra Lehlülere red ve teslîm olunması ve ta'yîn olunacak ser-asfer ve sâir askerî zâbitânı Leh müttefiklerinin zâbitleriyle her husûsda bi'l-muhâbere hareket eylemeleri ve asker-i İslâmı zabt u rabt birle ta'arruzdan men' olunmak husûsuna ser-asfer tarafından ihtimâm ve dikkat olunması ve Moskov keferesinin kuvvetinin kesr ve za'fi için Moskov memâliki derûnuna hücum olunması ve cânib-i Devlet-i Seniyye'den Leh müttefiklerine imdâd ve i'ânet zımında asker irsâliyle memleket-i Leh'i vikâyet ve Karloviçe Musâlahası'nda mün'akid şürût-ı müsâlemeye ri'âyet olunması irâde-i Devlet-i Aliyye buyurulduğunu mübeyyin memleket-i Leh'e bir kıt'a beyânnâme irsâl buyurulması ve Leh müttefikleri tarafeyn askerlerinin zâd ü zehâirlerin tedârük eylemeleri için asker-i İslâmın derûn-ı Leh'e duhûlünden mukaddem asker-i merkûmun i'ânetiyle hudûdlarına takarrub eylemeleri tahrîr olunmuştur.

***

[65a]

Celâdetlü hân-ı âlî-şân hazretleri taraflarından bu esnâda ahz olunup ordu-yı hümâyûn-ı zafer-nümûna vürûd ve huzûr-ı âsafide istintâk olunan bir nefer Moskov keferesinin takrîridir. Fî 27 S [1183].

Mesfûr Don Kazakları'ndan olup ol havâlîde Romancof nâm ceneralin ma'iyetinde kırk bin nefer Moskov askerî ve on bin Don Kazak'ı ve yirmi bin Kalmuk mevcûd idiğini, ve ceneral-i mesfûr hudûd-ı İslâmiyyeyi tecâvüz niyyetinde olmayıp ancak kendi hudûdlarını asker-i nusret-eser-i İslâmdan muhâfaza zımında me'mûr olduğunu ve geçen şitâdan beri bin nefer amele istihdâmıyla Azak ve Taygan kal'alarını Moskov keferesi mezîd-i sür'at birle müceddeden binâya mübâşeret ve lâkin bu âna dek hitâma resîde olmadığını takrîr eylemiştir.

***

[66b]

Bundan akdemce mersûm Galiçin tarafından derûn-ı Leh'e neşr ve işâ'at olunan diğer beyânnâmenin tercemesidir. Fî 20 Ra [1183].

Bu esnâda Devlet-i Aliyye'nin ve kendisiyle müttefik olup Leh memleketinin ihtilâline bâdî olanların agraızını def' zımında Devlet-i Aliyye'nin serhaddâtına karîb mahalde vâki' Leh Cumhûru'nun eyâletlerine Moskov askerini cem' eylemeğe ceneral-i mesfûr Çariçe tarafından başbuğ olmak üzere me'mûr olduğu ve asker-i hezîmet-eser-i mesfûr hareket üzere olmağla Leh Cumhûru'nun salâh-ı hâline mü'eddî olan umûra her vechile mu'âvenet ve müzâheret eylemeleri için bi'l-cümle Leh ahâlîsini terğîb eylemesi ceneral-i mesfûrun vazîfe-i hâli idiği ve işbu hareketi mücerred Moskovlu'nun intifâ'ı zımında olmayıp belki Leh ahâlîsinin serbestiyyetini ve memleketlerini sıyânet ve hirâset husûsunu mutazammın olduğuna binâ'en müzâherete mübâderet edecekleri husûsunda ceneral-i mesfûrun kat'â iştibâhı olmayıp işbu tavsiyesi üzere hareket olunacağı me'mûl idiği ve Leh ahâlîsinden ceneral-i mesfûrun işbu tavsiyesiyle amel etmeyip nev'an-mâ harekâtını men' birle Devlet-i Aliyye'ye ve kendisiyle müttefik olanlara sırran ve alenen i'ânet edenler bilâ-istisnâ hasım add olunmalarıyla ceneral-i mesfûr onlar ile hasmâne mu'âmele edecekleri me'mûriyyeti hasebiyle i'lân eylediği mastûrdur.

***

[68b]

Ordu-yı hümâyûnda mahfûzan mevcûd olan Moskov kapı kethudâsının takrîri tercemesidir. Fî 5 Ra [1183].

Mesfûr bundan akdem Yedikule'de mahbûs iken lutfen ve keremen himem-i seniyye-i ma'delet-güsterâneleriyle tahlîs ve ordu-yı hümâyûn-ı celâlet-nümûn ile işbu Bender Sahrâsı'na selâmet ile vürûd eylemekden nâşî bu ni'met-i celîlenin edâ-yı teşekküründen ve ilâ âhiri'n-nefs du'â-yı devâm-ı ömr u devletlerine iştigâlden hâlî olmayacağını ve mesfûr ma'lûm-ı enâm olduğu üzere nice seneden beri alilü'l-mizâc olduğundan başka gerek bundan akdem Yedikule'de mahbûs olduğu evânda ve gerek bu esnâda ta'b ve meşakkat-i râhdan kendiyeye za'f-ı küllî târî ve etibbâ ve tedbîr-i müdâvâtdan mahrûm kalması hasebiyle illet-i mizâcî müstedd olduğundan mukaddemâ cânib-i Devlet-i Seniyye'den selefi Moskov kapı kethudâsı hakkında vukû' bulan mu'âmele misillü kendi hakkında dahi mu'âmele-i kerîmâneleri erzân birle ma'iyetine birkaç âdem ta'yîniyle Moskov hudûduna îsâl ve ol tarafda Moskov cenerallerinin birine teslîm buyurulması husûsunda meşhûr-ı âfâk olan adâlet ve merhamet-i dâverâneye şâyân ve bu husûsda cânib-i devlet-meâb dest-verâlarından Moskov cenerallerinin birine haber irsâline inâyet buyurulur ise araba ve bârgîr ve sâir levâzımât-ı râhiyyeyi tedârük ve ihzâr eylemesi için ceneral-i mesfûra açık bir kıt'a kâğıd tahrîr eylesine izin ve ruhsat-ı aliyeleri bî-dirîğ buyurulması recâ ve niyâzında olduğunu ve mukaddemâ cânib-i Devlet-i Seniyye'ye ibrâz eylediği hulûs ve sadâkatde mimmâ ba'd dahi ale'd-devâm sâbit-kadem olduğuna binâ'en ed'iyeye-i hayriyyelerine müdâvemet üzere olacağını mesfûr tahrîr eder.

***

[79b]

Al Principe Collorado

Kıdvetü ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye umdetü küberâ'i't-tâifeti'l-İseviyye muhabbetlü haşmetlü menziletlü ulu dostumuz Roma İmparatoru başvekilî olan rağbetlü hürmetlü muhabbetlü dostumuz ( ) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr kibeline kelâm-ı muhâlasat-encâm ve peyâm-ı müsâlemet-fercâm iblâğıyla inhâ ve ifhâm olunur ki Devlet-i Aliyye-i dâimü'l-karâr ile Rusya Devleti beyninde mün'akid olan şürût-ı musâlahâ ve musâfâta şimdîye dek cânib-i Devlet-i Aliyye'den bi-tamâmihâ ri'âyet olunmakda tecvîz-i kusûr olunmamışken Rusya Devleti işbu musâfâta sûret-i zâhirde i'tibâr ve rağbet ve nihânî ve bâtinî adem-i ri'âyet edip hattâ bundan mukaddem muğâyir-i emâre-i dostî kurb u civâr-ı hudûdda müte'addid kal'alar binâ ve derûnların asâkir-i vâfire ve mühimmât-ı sâire ile teşhîn ve imlâdan bir ân hâlî olmadıklarından mâ'adâ yetmiş yedi senesinde Leh kralı olan Agustus-ı Sâlis fevt oldukda öteden beri olduğu üzere düvel-i etrâfa nâfi' olup Leh Cumhûru beyninde mer'î ve mu'teber tutulan şürût-ı serbestiyet-i kadîmeleri üzere düvelden birinin cebr ve ibrâmı olmayarak Cumhûr-ı Leh ittifâklarıyla krallığa şâyân biri intihâb ve ta'yîn ve ol vechile gerek Devlet-i Aliyye ve gerek hem-hudûd olan sâir düvel-i etrâf dağdağa ve endîşe[den] me'mûn ve masûn olmak lâzım iken ve Leh Kralı fevtinden sonra Moskov Çariçesi'nin cânib-i Devlet-i Aliyye'ye verdiği beyânnâmede Lehlünün kendi ihtiyârlarıyla kral intihâbında bir taraftan cebr olunmaması Devlet-i Aliyye-i ebed-müddetin matlûbu olduğu misillü Rusya Devleti'nin dahi hâhiş-i derûn ile marzîsidir ve Lehlü'nün şürût-ı serbestiyetleri kat'â ve kâtibeten dahl ü ta'arruz ile ilgâ ve tağyîr olunmayacağı tebyîn olunmuşken intihâb-ı kral mâddesine bâ'is-i takvîyet olmak zımnında Moskovlu tarafından derûn-ı Leh'e katı vâfir asker duhûl eylediği ve kâffe-i umûr-ı Leh'e müdâhale ile şürût-ı serbestiyet-i Leh'in bi'l-küllîyye ilgâ olunmasına Rusya tarafından cebr ve ikdâm olunduğu der-i devlet-medâra lede'l-ihbâr bu husûslar Âsitâne-i sa'âdetde mukîm Rusya kapı kethudâsından dostâne suâl ve tahkîki taleb olundukda Leh askerisinin a'mâlleri hatman olanların yedinde olup ve baş hatman fevt olan Leh Kralı'nın oğlu Saksonya Herseki'nin kral olmamasından incinip ma'iyetinde olan ve kral sarâyına tahsîs kılınan asâkiri alıp firâr eylediğine binâ'en mecma'-ı meşvereti muhâfaza için bir mikdâr asker lüzûmu olup devlet-i Rusya tarafından istid'â ve istimdâd olduğuna ibtinâ'en a'mâl-i asker Leh Cumhûru yedinde olmak şartıyla topsuz ve cebahânesiz altı bin nefer piyâde asker ve bin nefer dahi süvârî Kazak ki mecmû'u yedi bin nefer olmak üzere Varşav şehrine ve emr-i muhâfaza için bir mikdâr asker dahi Litvanya tarafına ta'yîn olduğunu beyân ve bundan ziyâde bir ferd yokdur ve Cumhûr-ı Leh'in şürût-ı serbestiyetleri bir vechile vaz'-ı kadîmîsinden ilgâ ve ihrâc olunmaz ve Devlet-i Aliyye ile miyânede müstakar olan musâlahâ ve muvâlâtı vikâyeye devletim kemâ yenbağî ri'âyet ve sîdk-ı derûn ile mütemessikdir ve Rusya Devleti hâşâ bir kimesneyi iltizâm ve falan şahsı kral nasb edin deyu cebr eylediği yokdur deyu ta'ahhüdünü müş'ir memhûr tasdiknâme verip ve murahaslığı hasebiyle kavîl ve senedine i'tibâr olunmuşken Rusya

Çariçesi tarafından derûn-ı Leh'e otuz binden mütecâviz asker ve top ve cebehâne ile ceneral ve sâir zâbitân idhâl ve şürût-ı serbestiyet-i kadîme-i Leh'i bi'l-külliyeye ilgâ ve memleket-i Leh'i pâzede ve ahâlî ve cumhûrdan katı vâfir bî-cürm kimesneleri katl ve i'dâm ve gayr-ı mesbûk mezheb nizâ'ı ve bilâ-mûcib tevsi'-i unvan-ı imparatorluk dâ'iyyesi ve zamân ve kefâlet iddi'âsıyla kendi diledikleri gibi nizâm-ı cedîd ihtirâ'ına ictirâ ve Lehlü'den ba'zıların itmâ' ve ba'zıları dahi zarûrî kendilere ittibâ' ve ba'zıları dahi kemâl-i gayretlerinden nâşi şürût-ı serbestiyetlerin halel tatarrukundan vikâyeye sâ'î olduklarına binâ'en taraf taraf üzerlerine Rusya askerîsi hücum eylediklerinden cân havfiyla etrâf ve cevânibe firâr ve hudûd-ı İslâmiyyeye tekârüblerinde Rusya askerîsi dahi cebren ve kerhen o misillülere teba'iyet ettirmek için ta'kîb ve hilâf-ı şürût-ı musâlaha ve müsâleme hudûd-ı Devlet-i Aliyye'yi tecâvüz ve fermân-fermâ-yı iklim-i Kırım olan sa'âdetlü şehâmetlü hân-ı âlî-şân hazretlerinin hâslarından olan Tombasar Baltas'ına tâife-i Rusya top ve cebehâne ile duhûl ve bağıteten ehl-i İslâm üzerine hücum ve bin neferden mütecâviz ricâl ve sıbyân ve nisvânı helâk ve Boğdan toprağında vâki' Raşkova nâm mahalli urup harâb ve ahâlîsinden nice kimesneleri i'dâm ve emvâl ve eşyalarını iğtisâb ve sâir nice fezâhata ictisâr ve bu cihetler ile serhaddât-ı hakaniyyenin dahi ihtilâlîne mübâderet eyledikleri tahkîk olunduğuna binâ'en serhaddât-ı hakaniyyenin def'-i ihtilâlî ve miyânede olan şürût-ı musâlahanın hıfz ve vikâyesi zımında derûn-ı Leh'de olan Rusya askerîsinin ihrâcî [80a] husûsu kadîm ve cedîd ahidnâme-i hümâyûn mûciblerince kapı kethudâsı mûmâ-ileyhe teklîf olundukda gâh devletim tarafına çıkmasını tahrîr eyledim falan vakitte ihrâc olunacaktır ve gâh çıkmak üzere idi deyu hakikat-i hâli setr ile tarîk-i iğfâlî ihtiyâr ve kizb-i sarîhi irtikâbı Çariçe'nin memâlik-i İslâmiyyeye sût-i kasd fikri fâsîdini te'yîd eylediğinden başka üç dört seneden beri Leh derûnundan askerîni adem-i ihrâcî bin yüz otuz üç târihinde olan musâlaha şürûtuna ve gerek elli iki târihinde vukû' bulan musâlaha mevâddında sulh-ı mü'ebbedin nizâmına halel verecek şey olur ise tarafeynden dostâne derhâl men' ü def'ine sa'y oluna deyu musarrâh iken Balta'ya eyledikleri hasâret ve gadrı inkâr ve bu fezâhata cesâret eden Rusyalu değıldir Haydemak tâifesi bir mikdâr hasâret etmişler te'dîb olunurlar deyu bu vechile dahi hîlesini iş'âr ve izhâr etmekle kapı kethudâsı mûmâ-ileyh Rusya Devleti'nin bi'l-fî'îl müsteşâr ve murahhası olduğuna binâ'en Der-aliyye'ye da'vet ve mevâdd-ı merkûme kendiden bi'l-müşâfêhe suâl olundukda nisf sâ'ate karîb müddet beht ve sükût ve samt birle evkât-güzâr ve cevâba adem-i mübâdereti nakz-ı ahdlerini ikrâr ve i'tirâfî izhâr ve iş'âr eylediğinden gayrı Leh'den Rusya askerîsinin adem-i ihrâcî keyfiyyeti istifsâr olundukda bi'l-cümle Lehlü'yü krala teba'iyet ettirmedikce Rusya askerî derûn-ı Leh'den ihrâc olunmayacağını takrîr ve beyân eyledikde kadîm ve cedîd ahidnâme-i hümâyûn mûciblerince Rusya Devleti Lehlü'ye müdâhale ve nizâm-ı cedîd ve kefâlet ve zâminlik iddi'âsından ferâğat eder mi deyu hitâb olundukda benim murahhaslığım mahdûddur. Bu mâddeyi ol tarafda devletim bilir deyu cevâbda ısrâr ve nakz-ı ahdi izhâr eylediğine binâ'en ber-muktezâ-yı şer'-i kavîm Moskovlu üzerine bi-avni'llâhî te'âlâ ve kuvvetihî sefer-i hümâyûn-ı zafer-nümûn iktizâ eylediğini şeyhül-İslâm hazretleriyle huzûr-ı hümâyûnda cem' olunan sudûr-ı kirâm ve vücûh-ı ulemâyı izâm tahrîren ve takrîren beyân ve iftâ ve ifâde ve i'lâm etmeleriyle âdet-i kadîme-i Devlet-i Aliyye üzere kapı kethudâsı mûmâ-ileyh havâs etbâ'ıyla Yedikule'de meks etdirilip ve evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Rusyalu üzerine tevfi'k-i zafer-refik-i sübhânî ile sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnun tahakkukuna binâ'en hâlâ erîke-pîrâ-yı übbehet ü cihândârî ve zînet-efzâ-yı tahtgâh-ı saltanat ve tâcdârî a'zam-ı selâtîn-i izâm efram-ı havâkîn-ı fihâm mü'eyyid-i bünyân-ı dîn-i mübîn ve müvettid-i erkân-ı şer'-i metîn mâlikü'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-Haremeyni's-Şerîfeyn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü azametlü velî-ni'metim pâdişâh-ı cem-câh ve şehriyâr-ı me'âlî-destgâh efendim hazretleri bu dostunuzu asâkir-i mansûre üzerine serdâr-ı a'zam nasbıyla me'mûr edip lâkin bundan mukaddem Rusyalu nakz-ı ahd edip üzerlerine sefer-i nusret-eser vukû' buldukça ba'zan devlet-i müşârun-ileyhâ Nemçe Devletiyle ittifâk ve ba'zan Nemçe Devleti dahi hareket eylediği mesbûk olduğuna binâ'en ve bu esnâda Nemçe Devletiyle akd-i ittifâk eylemek üzere Rusyalu'nun iltimâsı ihbâr olduğuna ibtinâ'en .....[?] Âsitâne-i sa'âdet-âşiyânede mukîm elçiniz kîdvetü ümerâ'il-milleti'l-Mesîhiyye ( ) bi'l-hayrdan bu mâdde suâl olundukda bundan mukaddem Nemçe Devletiyle Rusyalu beyninde cereyân eden ittifâk mâddesinden Rusyalu hod be-hod keff-i yed edip ve bu âna dek tecdid olunmadığından kat-ı nazar el-hâletü hâzihî Nemçe Devleti Rusyalu'ya imdâd ve i'ânnet etmeğe mecbûr olmadığı ve bu def'a Devlet-i Aliyye'nin Rusyalu ile vâki' olacak muhârebesinde tarafeyne meyl etmeyip Devlet-i Aliyye ile miyânede olan mu'âmele-i dostî ilâ mâşâallâhu te'âlâ mer'î ve mu'teber tutulacağını tasdik zımında memhûr ve mûmzâ bir kît'a kefâletnâme tahrîr ve Der-aliyye'ye takdîm etmekle Nemçe Devleti'nin bu

vechile dostluğunda sâbit-kadem olması tarafeyn re'âyâsının âsûde ve hoş-hâl ve istirâhatlerine vesîle ve miyânede olan musâfâtın istikrârına bâ'is olacağı bî-iştibâhdır. Kaldı ki Devlet-i Aliyye-i ebed-müddetin bu sefer ve hareketi mücerred memâlik-i mahrûse-i Devlet-i Aliyye'den def'-i mazarrat ve nakz-ı ahd ârını Rusya Devleti irtikâb eylediğine binâ'en ber-muktezâ-yı şer'-i şerif muhârebe ve mukâteleye mübâderet için olduğu haşmetlü Roma İmparatoru cenâblarının dahi ma'lûmları olması mâ-beynde müstahkem ve üstüvâr olan dostluk muktezâsına evfak ve enseb olduğuna binâ'en bu keyfiyeti tarafınıza ihbâr ve derûnumuzda câygîr olan meveddet-i halisâyı siz dostumuza izhâr için mektûb-ı meveddet-keşîde-i meslek tahrîr olunup ( ) ile irsâl olunmuştur. İnşâ'a'l-mevlâ lede'l-vusûl Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvend ile Nemçe Devleti beyninde mün'akid olan sulh ve salâhın şürût ve kuyûdunu ahidnâme-i hümayûn mücibince ri'âyet ve hâlel verecek şeylerden sıyânet ve şerâ'it-i musâlahayı ri'âyetde takayyüd olunacağında [80b] iştibâhımız olmamağla inşâ'allâhu te'âlâ mâ-beynde olan musâfât yevmen fe-yevmen izdiyâd ve tarafeynin re'âyâsı emn ü selâmetde âsûde-hâl olup ve bu ahd ü mîsâkın hıfz u hirâsetinde tarafeynden zuhûr eden hüsn-i vifâkın netîce-i âsâr-ı celîlesi müşâhede olunması ümîd olunur. Ancak Rusya Devletiyle sulh ve salâh vukû'undan beri dostluğa muvâfık hareket zuhûr etmeyip dâimâ sulhu münâkız etvâr-ı nâ-hemvâr ihtiyâr edip ve Nemçe Devleti zamân-ı kadîmden beri devlet denmekle mevsûf ve tâc-ı Anuşîrvân ile müftehar ve mu'teber idiği ma'rûf olduğuna binâ'en imparator elkâbı devlet-i müşârun-ileyhâya sezâ ve ol vechile düvel-i sâire beyninde mümtâz olmağa ahrâ iken mukaddemâ li-maslahatin Moskov Çariçesi'ne imparator lakabı telkîb olunup mâtde-i arzîyi zâtı olmak zu'muyla lafz-ı mezkûru kuvvetden fi'ile getirmek dâ'iyyesiyle birkaç seneden beri envâ'-ı desâisi irtikâb ve memleket-i Leh'e itâle-i dest-i tağallüb eylediğinden mâ'adâ Rusya Devleti sâbıkda Devlet-i Aliyye ile sulh üzere iken mugâyir-i ahd ü mîsâk Balta ve Boğdan ve Azak ve Timurlenk Deresi'ne vakit vakit itâle-i dest-i tecâvüz ve te'addî ve re's-i hudûdda ba'zı kılâ' binâ ve ihdas edip ol zamânda dahi ehl-i İslâm ile nakz-ı ahdî zâhir ve Devlet-i Aliyye ile nakz-ı ahd Rusya Devleti'nin şi'âr-ı kadîmi olmağla bu def'a dahi etdiği nakz-ı ahdin ber-müceb-i şerî'at-ı garrâ mükâfâtına sezâ ve mazhar ve serhaddât-ı mansureye vâki' olan hasârât ve sù'-i sanî'lerinin mücâzâtını müşâhede eylemeleri için bu muhibbinizin me'mûriyeti iktizâ etdiği ma'lûmunuz olup ve el-hâletü hâzihî Leh Vilâyeti'nin böyle ihtilâli Çariçe-i müşârun-ileyhânın dimâğında olan efkâr-ı fâsideyi kuvvetden fi'ile getirmeğe medâr-ı fırsat olmağla eğer bu esnâda Leh Vilâyeti'ne tağallüben müstevlî olmak lâzım gelir ise bu keyfiyet Devlet-i Aliyye'ye muzır olduğu gibi devletiniz tarafına dahi mazarratı zâhir ve ayân idiği bî-iştibâhdır.

***

[84b]

Rusya Devleti nakz-ı ahdî izhâr ve âşikâr eylediğini i'lân ve beyân için düvel-i nasârâ taraflarına verilecek beyânnâmenin sûretidir. Fî 11 C. sene [1]182

Devlet-i Aliyye-i ebed-devâm ile Rusya Devleti beyninde mün'akid olan musâlahanın şerâ'itine Devlet-i Aliyye taraflarından bi-tamâmihâ ri'âyet olunup lâkin Rusya Devleti tarafından adem-i ri'âyete delâil-i vâzıha budur ki Rusya Devleti mugâyir-i emâre-i dostî kurb ve civâr-ı hudûdda müte'addid kal'alar binâ ve derûnlarına asâkir ve mühimmât cem' ve tertîb eylemekden bir ân hâlî olmadığınan başka yetmiş yedi senesinde Leh Kralı Augustus-ı Sâlis fevt oldukda Lehlü tâifesinin şürût-ı serbestiyetleri üzere Cumhûr-ı Leh'in kral intihâb eylemeleri husûsunda fi'l-asl ırkında kral olmuş olmayıp âhâd-ı tavâif-i askeriyeye-i Leh zâbitânından ve krallığa nâ-şâyân olan kimesneyi cebren kral nasb ve irâde-i cumhûra mugâyir öyle şahsa tarafgîrlik ve kâffe-i umûr-ı Leh'e müdâhale ve ta'arruz etmekle kapı kethudâsından suâl olundukda Leh Cumhûru şürût-ı serbestiyetlerin muhâfaza zımnında bir mikdâr asker talep eylediler topsuz ve cebehânesiz altı bin nefer süvârî ve bin nefer Kazak ki mecmû'u yedi bin nefer eder asıl Leh memleketine ta'yîn ve a'mâline dahi Leh Cumhûru'na tefvîz eylemişlerdir. Bundan ziyâde ferd-i vâhid-i askerîsi olmadığını beyân ve ba'dehû memleket-i Leh'de ziyâde ve müsella asker ta'yîn ve Ponyatovski nâm Leh kibârının oğlunu kral nasb eylemek üzere niçin cebr olundu deyu suâl olundukda Rusya Devleti hâşâ bir kimesneyi iltizâm ve falan şahsı kral nasb edin deyu cebr eylediği yokdur demekle mûmzâ tasdîknâme verdikten sonra yine memleket-i Leh'e peyderpey toplu ve cebehânelü asker ta'yîn ve a'mâlleri kendi ceneralleri yediyle olup şürût-ı serbestiyetleri ilgâ ve Lehlü'nün intihâb eylemedikleri ve kralzâde olmayan şahsa ittibâ' için cebr ve teba'iyet eylemeyenleri katl ve emvâl ü emlâkların nehb eylemek misillü işâ'at eylediği beyânnâmeye

mugāyir harekâta tasaddî olunduğu mesmû' ve bu misillü hareket ihtilâl-i nizâm-ı serhaddât-ı Devlet-i Aliyye'ye bâ'is ve bâdî olup kadîm ve cedîd ahidnâme-i hümâyûn müciblerince Leh'den askerinin ihrâcı tavsiye ve tefhîm olundukda ki Şubat'da ve gâh fulan vakitte cümlesi ihrâc olunacaktır deyu müte'addid mümzâ ve mahtûm takrîr kâğıdları gönderdikden sonra hudûd-ı İslâmiyyeden Balta nâm mahalle top ve tüfenk ile Rusya askeri gönderip ehl-i İslâm üzerine bağıteten hücum ve bin neferden ziyâde ricâl ve nisvân ve sıbyânı ihlâk eylediğinin haberi geldikde gerek Devlet-i Aliyye taraflarından ve gerek fermân-revâ-yı iklîm-i Kırım olan şehâmetlü celâdetlü hân-ı âlî-şân taraflarından bu mâdde Rusya Devleti'nden suâl olundukda mugāyir-i sulh u salâh top ve humbara ile âşikâre hareketi inkâr ve Haydemak tâifesi bir mikdâr hasâret eylemişler te'dîb olunurlar deyu cevâb-ı nâ-savâb îrâdî bâ-husûs Haydemak eşkiyâsı top ve humbara ile geşt ü güzâr edegelmediği ma'lûm-ı âlemiyân iken bu gûne mugāyir-i sulh u salâh harekete sebep ve illet nedir ve üç dört seneden beri Leh derûnundan askerin adem-i ihrâcı bin yüz otuz üç târîhinde olan musâlaha şürûtuna ve gerek elli iki târîhinde vukû' bulan musâlaha mevâddında sulh-ı mü'ebbedin nizâmına hâlel verecek şey olur ise derhâl men' oluna deyu musarrah iken Balta'ya eyledikleri hasâret ve gadri inkâr ve cesâret edenleri alenen te'dîbe ta'cîl eylemeyip ve mugāyir-i şürût-ı musâlaha Leh memleketinden askerini ihrâc eylemediğinin sebep ve illeti suâli için Âsitâne-i sa'âdetde mukîm Rusya Devleti'nin bi'l-fi'il müsteşâr ve murahhası olup bu isimle mümzâ ve memhûr takrîrler veren kapı kethudâsı Der-aliyye'ye da'vet ve mevâdd-ı merkûme kendiden suâl olundukda kat'â cevâb verememekle sükûtü nakz-ı ahd eyledikleri ikrârı makâmına kâim olduğundan gayrı Leh'den asker-i Rusya'nın adem-i ihrâcı keyfiyyeti istifsâr olundukda bi'l-cümle Lehlü'yü krala teba'iyet etdirmedikce Rusya askeri derûn-ı Leh'den ihrâc olunmayacağını takrîr ve beyân eyledikde kadîm ve cedîd ahidnâme-i hümâyûn müciblerince Rusya Devleti Lehlü'ye ve memleketine müdâhâleden ve nizâm-ı cedîd ve kefâlet ve zâminlik iddi'âsından ferâğat eder mi deyu hitâb olundukda benim murahhaslığım mahdûddur. Bu [mâddeyi] ol tarafda devletim bilir deyu cevâbda isrâr ve bu sûret ile dahi nakz-ı ahd ârını irtikâb eylediğini iş'âr ve izhâr eylediğine binâ'en bermuktezâ-yı şer'-i kavîm Moskovlu üzerine sefer-i hümâyûn-ı zafer-nümûn iktizâ eylediğini ulemâ-yı izâm fetvâ-yı şerîfe ile cevâb buyurmalarıyla ittifâk-ı ârâ ile Rusya üzerine sefer-i hümâyûn muhakkak olduğundan nâşî kapı kethudâsının ol vechile habsi lâzım gelmekle âdet-i kadîme-i Devlet-i Aliyye [85a] üzere Yedikule'de meks etdirildiği ve Devlet-i Aliyye tarafından bu vakte gelince dostluğun hilâfi ve ahidnâme-i hümâyûnun mugāyiri ednâ bir hareket vukû' bulmayıp bu mâdde üç sene mikdârı dostluğa binâ'en iğmâz ve imhâl olunmuşken Rusya Devleti'nin mugāyir-i sulh u salâh bu vech üzere nakz-ı ahdi irtikâb ve iş'âr eylediği devletinin ma'lûmu olmak için ifâde ve beyân kılındı.